

KOROŠKI

svžinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXXII

Ravne na Koroškem, 5. septembra 1982

Št. 3

O
OBLETNICAH
IN
DELU
ŠOL
(PA NE VSEH)

Kašta pri Florinu
v Topli

Jože Žunec

Vztrajno po načrtani poti

Na 12. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije je bila nedvoumno potrjena naša dosedanja usmeritev, ki se predvsem izraža v zahtevi delovnih ljudi za nadaljnjim razvijanjem in utrjevanjem socialističnega samoupravljanja v federativni Jugoslaviji kot skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti, ki hočejo živeti v bratstvu in enotnosti. Zato ostaja osnovna smer in smisel idejne in politične akcije jugoslovanskih komunistov v nadaljnjem razvoju svobodno združenega dela na temeljih družbene lastnine in socialističnega samoupravljanja. Za doseg te opredelitev pa je potrebno hitreje in odločnejše utrjevanje vloge delavcev; komunisti pa morajo nadaljevati z odločnim bojem proti vsem subjektivnim in drugim slabostim, ki so prinašale v naš gospodarski družbeni razvoj idejna nihanja.

Dosegli smo nivo srednje razvite države, imamo pa velike strukturne in druge neskladnosti v reprodukciji, kar je predvsem posledica nedoslednosti pri vodenju skupne razvojne politike. Zaradi tega so potrebne smele in radikalne spremembe politike nadaljnjega gospodarskega razvoja. Gospodarjenje z družbenimi sredstvi mora upoštevati ekonomske zakonitosti pri boljši organiziranosti združenega dela. Potrebno je oblikovanje in izenačenje strategije tehnološkega razvoja zaradi uspešnejšega vključevanja v mednarodno delitev dela.

Razvojna in tekoča ekonomska politika sta se prepočasno prilagajali spremembam v mednarodni delitvi dela. Slabo smo reagirali na spremembe v svetovni ekonomiji, nismo pravilno dojeli njihovih posledic, kar se posebno čuti na področju energetike. Puščali smo neusklajenost med proizvodnjo in porabo in to reševali z inflacijskim financiranjem ter dodatnim zadolževanjem v tujini. Zaradi teh slabosti niso v celoti zaživele ustavne funkcije posameznih institucij našega socialističnega samoupravljanja in prek tega sistema delavci niso mogli celovito ustvarjati svojega družbeno-ekonomskega položaja.

Zaključki 12. kongresa so nedvoumno na ravni in zahtevajo dosledno odpravo vseh subjektivnih in ostalih slabosti, odgovornost komunistov se pri odpravljanju raznih negativnih tendenc povečuje in v boju za doseganje strateških opredelitev družbeno-ekonomskega razvoja morajo biti uporni in dosledni. Komunisti se morajo vedno in povsod boriti za uresničitev politike ekonomske stabilizacije.

Resolucija 12. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije zahteva od vseh komunistov, da se bore za stalen in kontinuiran razvoj samoupravljanja, pri čemer je treba izkoristiti možnosti, ki jih nudi delegatski sistem samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja. Ena temeljnih nalog je vsekakor dosledna realizacija politike ekonomske stabilizacije, utrditev položaja delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela in njihovo povezovanje na

načelih dohodka, njihovih pravic, obveznosti in odgovornosti za lastni položaj kot tudi za razvoj družbe v celoti.

Vključevanje v mednarodno delitev dela zahteva boljšo organiziranost in hitreje samoupravno združevanje dela in sredstev, skladnejši gospodarski razvoj, boljše izkoriščanje razpoložljivih možnosti, posebno znanosti. Večja produktivnost dela, racionalnejša in kvalitetnejša proizvodnja bodo omogočili večjo usposobljenost gospodarstva v mednarodni delitvi dela.

Komunisti se morajo tudi dosledno boriti za boljše vrednotenje proizvodnega ter

Gregor Klančnik

Gibanje izdelave in predelave jekla

Jugoslovanska proizvodnja jekla je leta 1981 oživila. Uvoz jekla še vedno blizu dva milijona ton. Padanje proizvodnje jekla na zahodu in zastoju rasti na vzhodu. Zmanjševanje vloge slovenskih železarn v SFRJ. Posodobitev jeklarn in preusmeritev na elektrometalurgijo je prihodnost slovenske izdelave in predelave jekla.

Jugoslovanska črna metalurgija je leta 1981 dosegla pomemben proizvodni napredek, izdelala je 338.587 ton ali 9,3% več surovega jekla kot leta 1980. V prvem letu novega petletnega obdobja 1981—1985 so tako prišli na površje izdatnejši sadovi velikih naložb, zlasti v integralne železarne iz prejšnjih let. Slovenija, ki je v preteklosti prednjačila pri uresničevanju zastavljenih nalog, v lanskem vzponu proizvodnje jekla ni bila prisotna, nasprotno, zniževanje izdelave tega pomembnega reprodukcijskega materiala se je nadaljevalo. Delež v proizvodnji jugoslovanskega jekla, ki je še leta 1978 znašal 27%, je v Sloveniji lani padel na 19,4%. Jeklo je temeljna tvarina celotne proizvodne ustvarjalnosti, pogoj gospodarske moči, razvoja življenjske ravni in celotne družbene reprodukcije. Po proizvodnji in predvsem po porabi jekla se zato objektivno lahko ugotovi stanje razvitosti posameznih dežel civilizacije celotnega človeštva.

JEKLENO STOLETJE

Ob prelomu stoletja, leta 1900 je svetovna proizvodnja jekla znašala 37 milijonov ton, v prvi polovici dvajsetega stoletja se je povečala za 153 milijonov ter v tretjem četrtoletju za 519 ton in leta 1974 dosegla 709 milijonov ton. Po krajšem zastoju se je svetovna proizvodnja jekla leta 1977 zopet pričela vzpenjati in je leta 1979 dosegla 748 milijonov ton, zatem je zopet začela stagnirati. Leta 1980 je znašala 718,7 milijona ton, lani pa 712,9 milijona ton. Rast v deželah v razvoju, v socialističnih državah stagnira, v razvitem zahodnem svetu pa zaostaja. Prognoza o milijardi ton svetovne proizvodnje jekla se je v sedanjih gospodarski

ustvarjalnega dela, od česar v največji meri zavisi uspešno doseganje ciljev in nalog družbeno-ekonomskega razvoja.

Pred nami so zahtevne in dolgoročne naloge za odpravo vseh slabosti, ki so v veliki meri povzročile naše gospodarske težave. Komunisti se moramo dosledno boriti za nastajanje novih odnosov v samoupravni socialistični družbi, ki morajo biti rezultat zavestne in organizirane idejne in politične akcije subjektivnih sil ob ustvarjalnem razvijanju novih oblik družbenega življenja in združevanja dela.

Ravne na Koroškem, 31. 7. 1982

recesiji premaknila h koncu drugega tisočletja.

Raven termično tehnološke razvitosti posameznih držav najbolje priča poraba jekla na prebivalca. Ta je na primer leta 1975 znašala na Švedskem 772 kg, na Japonskem 733 kg, v ZDA 549 kg in v ZRN 490 kg. Razumljivo je, da poraba jekla niha, da je odvisna od vojne proizvodnje, ladjedelništva, konjunkturo strojegradnje, avtomobilske industrije in ne nazadnje tudi od razvijanja novih materialov. Na vrhu lestvice je leta 1980 bila Češkoslovaška s porabo 729 kg surovega jekla na prebivalca, sledila je Japonska s 629 kg, Sovjetska zveza s 579 kg, ZRN s 549 kg in ZDA, ki s 508 kg porabe na prebivalca ni bila več v ožjem svetovnem vrhu.

Jugoslavija, s porabo jekla 254 kg na prebivalca leta 1980, spada med manj razvite dežele, pa vendar ta še znatno prekaša proizvodnjo surovega jekla, ki je v tem letu znašala samo 164 kg na Jugoslavana. Tako stanje naše črne metalurgije, ki pomeni veliko odvisnost dežele od uvoza in je coklja tudi za razvoj kovinsko predelovalne industrije, je posledica nerealnih ambicij republike ter premalo načrtno medsebojno usklajene gradnje jeklarskih proizvodnih zmogljivosti v SFRJ. Visoke naložbe, zlasti v Zenico in Smederevo, so končno leta 1981 le boljše obrodile.

Leta 1981 so jugoslovanske železarne izdelale 3.956.574 ton surovega jekla, dodatno uvozile 930.384 ton polizdelkov ter iz tega vložka ustvarile ter dobavile domačemu trgu 3.790.977 ton in uvozile 275.854 ton valjanih, kovnih in litih jekel. Ob upoštevanju uvoza 1.073.614 ton gotovih jeklenih izdelkov, je poraba leta 1981 v Jugoslaviji znašala 4.865.000 ton kar preračunano na surovo jeklo pomeni okrog 5,8 milijona ton ali 260 kg na prebivalca, lani sta torej porastla proizvodnja in poraba jekla, deficitarnost tega reprodukcijskega materiala pa je še vedno visoka. Uvoz v obliki polizdelkov in valjanega jekla je bil v skupni količini 1.993.998 ton in vrednosti 26,6 mili-

Ivarčko — hiša ob jezeru

jarde din težko breme naše plačilne zunanjetrgovinske bilance.

Jugoslovanske železarnice so pri oskrbovanju domačega trga z jeklom prispevale: valjanega blaga iz lastnega jekla 61 %, valjanih izdelkov iz uvoženih polizdelkov 17 %, uvoz valjanega jekla pa je znašal 22 % porabe. Domače železarnice so poleg oskrbovanja jugoslovanskega trga 6,8 % blagovne proizvodnje izvozile. Koliko pa je izvoz nizkostonenjsko predelanega jekla za družbo koristen, nam kaže podatek, da so naše železarnice za prodano valjano blago realizirale 3.732,5 milijonov din ali 13.531 din na tono.

Za uvoz valjanega blaga smo odšteli 19.307 milijonov din ali 17.983 din na tono, kar pomeni, da je bila uresničena cena pri uvozu 30 % višja od cene prodanega valjanega blaga v tujino. Delno se lahko tako velika razlika upravičuje z višjo kakovostjo uvoženega jekla, nerazumljivi pa so primeri, ko se enaki izdelki poceni izvozijo in drugi uvozijo. V izvozu jugoslovanskega valjanega in kovanega jekla so slovenske železarnice udeležene s 34 %.

VZPON JUGOSLOVANSKEGA JEKLA

Pregled proizvodnje jekla v jugoslovanskih železarnah daje naslednjo sliko:

	1980 ton	1981 ton	
Železarna Zenica	1.559.563	1.658.246	106,3
Slovenske želez.	(776.030)	(767.308)	98,9
Železarna Jesenice	455.897	445.868	97,8
Železarna Ravne	215.573	213.989	98,8
Železarna Štore	104.560	108.451	103,7
Žel. Smederevo	350.098	504.585	144
Železarna Skopje	358.345	387.206	108
Železarna Sisak	325.227	340.008	104,5
Železarna Nikšič	213.342	243.878	114,3
Železarna Split	35.382	55.343	156,4
Skupaj din	3.617.987	3.956.574	109,3

Dosežki posameznih držav in svetovne proizvodnje ter poraba jekla so naslednji:

Država	Proizvodnja		Poraba 1980
	1980	1981	
Sovjetska zveza	149.100	150.000	147.000
ZDA	101.698	108.152	115.591
Japonska	111.395	101.667	73.442
ZRN	43.838	41.605	33.783
Italija	26.501	24.561	26.107
Francija	23.176	21.133	20.048
Poljska	19.485	17.500	18.750
ČSSR	15.225	15.500	11.154
Kanada	15.902	14.800	12.929
Anglija	11.278	15.565	13.783
Svet skupaj	718.700	712.900	

Razen v ZDA, kjer je zaradi omejitve uvoza lani proizvodnja jekla porasla za 6,5 % in v Veliki Britaniji, kjer je leta 1980 proizvodnja padla na polovico zmogljivosti, je leta 1981 v vseh zahodnih državah proizvodnja jekla bila znižana, v socialističnih državah pa stagnirala. Poleg količine pa je pomembna tudi konkurenčnost, ki je močno odvisna od tehnološkega postopka proizvodnje surovega jekla. Po prisotnosti SM postopka lahko zaključimo, do kam so na poti posodobitve tehnologije prišle posamezne države. Leta 1980 je bilo stanje naslednje:

Država	SM %	Konvertor %	Elektro j. %
SZ	60,4	29,6	10
ZDA	11,6	61,2	27,2
Japonska	—	75,5	24,5
ZRN	6,7	73,4	19,9
Italija	1,7	45,3	53,1
Poljska	46,6	39	14,1
Francija	2,2	81,9	15,9
Svet skupaj	22,7	55,3	22

V državah SEV SM jeklo predstavlja še 57,5 % celotne proizvodnje. Struktura izdelave jekla pa je pri nas naslednja:

	Jugoslovanske železarnice		v tonah	
	1980	%	1981	%
SM jeklo	1.459.228	40	1.504.297	38
LD jeklo	1.148.908	32	1.424.299	36
Elektro	1.009.851	28	1.227.978	26
Skupaj suro- vega jekla	3.617.987		3.956.574	

	Slovenske železarnice:		v tonah	
	1980	%	1981	%
SM jeklo	286.953	37	289.435	38
Elektro	489.077	63	477.873	62
Skupaj suro- vega jekla	776.030		767.308	

Proizvodnja SM jekla je v strukturi letne proizvodnje surovega jekla v Jugoslaviji in v Sloveniji še nad svetovnim povprečjem. Ta tehnološki postopek odstopa mesto, v celotni Jugoslaviji predvsem konverter-skemu LD postopku, v Sloveniji pa elektro jeklu. Vzpon proizvodnje surovega jekla v Sloveniji je trajal od leta 1975, ko smo dosegli 795.000 ton te surovine. Predvsem kot posledica zaostajanja proizvodnje v železarni Jesenice je izdelava surovega jekla do leta 1979 stagnirala in zatem do lanskega leta zdrknila na raven izpred 7 let.

Po porabi jekla spada Slovenija med razvite dežele. Leta 1979, podobno pa tudi v naslednjih letih, je porabila okrog 820.000 ton jeklenih izdelkov, kar pomeni, računamo na surovo jeklo, okrog 560 kg na prebivalca. Lastna proizvodnja surovega jekla s 420 kg na prebivalca sicer precej zaostaja za porabo, ob večjem koriščenju nabavljanih polizdelkov pa količinsko oskrbovanje slovenskega trga ne bi smelo biti problematično, drugače pa je, ko se upošteva struktura izdelave in predelave jekla. Specifikacija proizvodnje in delitev proizvodnega programa od vseh jugoslovanskih železarn zahtevata celoten domači tržni prostor, za proizvajalke kvalitetnih in plemenitih jekel, kot naj bi bile slovenske železarnice, pa mora trg seči prek jugoslovanskih meja.

DEFICITARNOST JEKLA MINEVA

Zadnja leta so slovenski porabniki jekla svoje potrebe pokrili z dobavami slovenskih železarn okrog 42 %, drugih domačih železarn okrog 40 % in z uvozom jekla okrog 18 % porabe. Jeklo je postalo deviza ne oziraje od kod prihaja za prihodnost Jugoslavije, zato ne ostane drugega kot načrtna in učinkovita lastna proizvodnja črne metalurgije. V konceptu razvoja mora tudi slovenska izdelava in predelava jekla imeti svoje mesto. Strukturalno morajo v Sloveniji v proizvodnji in porabi navadne asortimane spodbirati plemenita jekla.

Realno je možno računati, da bi v naslednjem petletnem obdobju 1986—1990 slovenske železarnice lahko dosegle blizu milijon ton surovega jekla letno. Pomembnejša od količine pa je kvaliteta jekla. Do tega časa je zato potrebno posodobiti vse tri jeklarne, v železarni Jesenice pa nadomestiti zastareli in iztrošeni SM postopek z elektro jeklarjo. To pomeni, da je prihodnost slovenskega jeklarstva v elektro

metalurgiji. S to tehnologijo sta opredeljena tudi:

- surovina, ki bo jekleni odpadki, surovo železo, železova goba in fero legure,
- struktura proizvodnje, ki mora vsebovati predvsem kvalitetno in plemenito jeklo.

V prihodnosti bodo torej slovenske železarnice še bolj odvisne od uvoza. Uvoz reprodukcijskega materiala bo presegal vrednost sto milijonov dolarjev letno, pokrit pa mora biti z izvozom. Računica bo uspešna le, če bodo izvozni izdelki kakovostni in iz večstransko predelanega jekla.

Jugoslovanska črna metalurgija se v preteklosti ni uspešno razvijala, sedaj se pa že kažejo konture izkristaliziranega koncepta, v katerem bodo 4 integralne železarnice Zelnica, Smederevo, Skopje in Sisak že v naslednjem petletnem obdobju dosegle zmogljivost okrog 6,5 milijona ton, železarnice kvalitetnih vrst v Sloveniji in Črni gori pa

okrog 1,5 milijona ton surovega jekla letno. Skupna proizvodnja bo lahko dosegla okrog 8 milijonov ton jekla letno, v tem obsegu pa se bo verjetno nahajala tudi poraba jekla. To pomeni, da se bo izdelava in predelava domačega jekla že v naslednjem srednjeročnem obdobju lahko dvignila na okrog 350 kg na prebivalca. To pa ne pomeni, da bo uvoz jekla odpravljen.

Rentabilnost proizvodnje ne dovoljuje autarkije, specializacija pa zahteva mednarodno delitev dela. To velja tudi za jeklo, predvsem pa za njegove plemenite reprezentante. Generacija, ki prihaja, mora slovenskemu jeklu dati nov, žlahtnejši prizvok, za katerega državne meje ne bodo ovira. Do tega cilja bo vzpon zelo zahteven. Na žalost nam rezultati proizvodnje prvega polletja 1982, zaradi znanih problemov pri oskrbovanju z reprodukcijskim materialom, zmanjšujejo pogum, ki je pogoj vsakega poslovnega uspeha.

3. Kadrovske problemi: V šolskem letu 1981/82 smo predmetnik realizirali. Strokovna zasedba je bila dobra, primerna. Na šoli nismo imeli učitelja za biologijo-kemijo, vendar smo tudi to uspešno nadomestili. Na šoli združuje delo 51 delavcev, med njimi je 34 pedagoških delavcev.

4. Učnovzgojni uspehi:

Na centralni šoli v Črni je bilo 16 oddelkov in 377 učencev; v tem šolskem letu je bilo prvič manj kot 400 učencev!

Učni uspeh:

Razred	št. odd.	št. uč.		
1. do 4.	8	165		
5. do 8.	8	212		
1. do 8.	16	377		
pozit.	%	negat.	%	
161	97,58	4	2,42	
205	96,70	7	3,30	
366	97,08	11	2,92	

Učni uspeh je za nekaj desetink odstotka slabši kot lansko šolsko leto. Dva učenca sta bila razvrščena in bosta jeseni vključena v OŠ Juričevega Dreččka na Ravnah, en učenec ima popravni izpit; najslabši so bili učenci v 7. b razredu, kjer so štiri nezadostno ocenjeni, letos so končali šolsko obveznost in bodo izstopili.

V kvalitativnem smislu pa je učni uspeh zadovoljiv: odličnih je 29,71 %, prav dobrih 27,85 %, dobrih 25,73 %, zadostnih 13,79 % in nezadostnih 2,92 %.

Tudi struktura ocen iz vedenja je ugodna: vzorno — 17,77 %, primerno — 81,43 % in manj primerno — 0,8 %.

Na podružničnih šolah v Javorju, Koprivni in Podpeci so dosegli stodonten učni uspeh, le v Žerjavu bo moral en učenec ponavljati razred.

Na podružničnih šolah je obiskovalo pouk naslednje število učencev:

Javorje — v dveh oddelkih (4. do 7. razred) 9 učencev,

Koprivna — v dveh oddelkih (1. do 4. razred) 21 učencev,

Alojz Germ

Poročilo OŠ Miloša Ledineka Črna na Koroškem

1. Osnovna šola Miloša Ledineka Črna na Koroškem s podružničnimi šolami Javorje, Koprivna, Podpeca in Žerjav deluje v krajevnih skupnostih Črna in Žerjav. Šolski okoliš OŠ Črna zavzema ves zgornji del Mežiške doline in obsega nad 50 % celotnega ozemlja občine Ravne na Koroškem. Z mnogih hribov, iz dolinic in globač prihajajo učenci v šolo. Več kot 30 % učencev je vozačev. Kljub temu, da jim je avtobusni prevoz šolo približal, se za nekatere učence dan prične že ob 4.30, konča pa ob 16. uri ali celo poznejši uri. Na podružničnih šolah učenci nimajo prevoza, mnogi med njimi imajo zelo težavno pot v šolo. Na centralni šoli v Črni imamo za vozače organizirano jutranje in popoldansko varstvo. Tudi nekatere druge dejavnosti skušamo prilagoditi njim.

Že v lanskem poročilu smo omenili neugodne delovne razmere na šoli. Na centralni šoli nimamo nobenega kabineta, knjižnica je v izredno tesnem prostoru, kuhinja je neprimerna, smo brez jedilnice, svetovalni delavci nimajo primernih prostorov. Imamo toliko učilnic, da je pouk lahko enozmenny. V sedanjih okoliščinah bi morali zapreti telovadnico in delavnico za tehnično vzgojo. Poleg tega pa še zamaka streha na novi šoli. Streho bomo do septembra 1982 morali obnoviti (trenutno še niso znani stroški) ali pa zapreti šolo. Obnova strehe je nujna, za to pa bomo porabili sredstva, ki so bila namenjena za nadaljnjo obnovo stare šole. To pomeni, da bomo morali obnovo stare šole spet preložiti na poznejša leta!

Od podružničnih šol sta potrebni obnove šoli v Koprivni in Podpeci, kvari pa se tudi fasada na šoli v Javorju. V krajevni skupnosti Žerjav pripravlja gradbeni odbor vse potrebno, da bi se že v letu 1982 pričela gradnja šole in vrtca v Žerjavu. Predvidevamo, da bo problem predšolske vzgoje in pouka od 1. do 4. razreda v letu 1983 rešen z novim, sodobnim objektom. Gradnja novega objekta je v programu samoprispevka v občini Ravne.

2. Materialno stanje osnovne šole postaja čedalje bolj pereče. Stroški rednega delovanja šole tako naraščajo, da jih ne zmoremo več! Vsaj na 80 % materialnih stroškov šola ne more bistveno vplivati, to so: električna energija, gorivo in kurivo, komunalne storitve, potni stroški. Tudi na šoli smo uvedli več vrst varčevalnih ukrepov.

Osnovna šola Črna s podružničnimi šolami ima večje materialne stroške predvsem zaradi oddaljenosti od občinskega središča, železniške postaje itd. Tako imamo večje materialne stroške tudi zaradi tega, ker morajo naši delavci potovati na Ravne, v Dravograd, Slovenj Gradec na različne strokovne sestanke. Še dodatne stroške pa imamo s podružničnimi šolami.

To je za otroke

Varen pristanek

Podpeca — v enem oddelku (1. do 4. razred) 7 učencev,

Žerjav — v enem oddelku (1. in 2. razred) 11 učencev.

Zadovoljiv učni uspeh je posledica mnogih dejavnikov. Pozitivno vplivajo na učni uspeh: dobro strokovno pripravljeno vzgojnoizobraževalno delo, dopolnilni in dodatni pouk, aktivno sodelovanje učencev, sodelovanje s starši, sodobnejša učna oprema, oddelki po daljšanega bivanja.

Delovni pogoji na šoli so neugodni, ker nam primanjkujejo ostali funkcionalni prostori. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni možnosti, da bi se stanje v bližnji prihodnosti lahko uredilo. Niti nujnih avdiovizualnih sredstev in drugih učnih pomagala in učil (npr. filmov, prosojnic, didaktičnih kompletov itd.) ne moremo sproti kupovati.

5. Vzgojne dejavnosti učencev, njihovih organizacij in izvenrazredne dejavnosti:

Matična šola v Črni in vse podružnične šole si močno prizadevajo, da bi bile s svojim okoljem kar najbolj povezane, da bi se interesi občanov v večji meri uresničevali s pomočjo šole. V tem pogledu smo v preteklem šolskem letu storili korak naprej. Šolska skupnost, pionirska organizacija, OO ZSMS so sklenile različne samoupravne sporazume z delovnimi organizacijami v kraju in v krajevni skupnosti Črna.

Sklenili smo naslednje samoupravne sporazume:

— z rudnikom Mežica o ustanovitvi in vodenju kovinarskega in elektrotehničnega krožka (načrtovana sta bila še dva krožka);

— s KS Črna o obveščanju vaščanov, plakatiranju (in drugih dejavnostih, predvsem v zvezi z volitvami);

— s Turističnim društvom o sodelovanju pri vzdrževanju in urejanju kraja;

— z LESNO, TOZD Gozdarstvo in TOK o pogozdovanju.

Pri interesnih dejavnostih smo v šolskem letu 1981/82 dosegli napredek. Uspelo nam je organizirati 5 krožkov tehnične dejavnosti, od tega sta kovinarski in elektrotehnični krožek vodila delavca rudnika Mežica. Dejavnosti

tehničnih krožkov dopolnjujejo gospodinjski in ročnodelski krožki.

V šolskem letu 1982/83 bomo ustanovili šolsko zadrugo.

Kulturno dejavnost je vodil PKUD. Delovale so naslednje sekcije: dramski in recitacijski krožek, lutkarji, likovniki, fruličarji in kitaristi, literarni krožek je izdal dve številki šolskega glasila Stezice. Poseben odbor pri PO in OO ZSMS je izdal dve številki informatorja OD A DO Ž.

Po aktivnosti izstopajo lutkarji (vodil jih je zunanji mentor), ki so pripravili tri igrice in z njimi gostovali na vseh podružničnih šolah, v vrtcih, v ZDUM in na republiški reviji lutkarjev na Ravnah.

Zelo uspešno delujeta otroški in mladinski pevski zbor, saj z izbranim petjem pogosto popestrita prireditve na šoli in v kraju.

Člani dveh likovnih krožkov s svojimi izdelki in stalno razstavo lepšajo šolske hodnike.

ŠSD deluje v najslabših razmerah. Stara telovadnica je v zelo slabem stanju, celotne dejavnosti ŠSD pa ne moremo prenesti na zunanja igrišča. Z uspehi ŠSD pa smo kljub temu zadovoljni. Organizirali so mnogo medrazrednih in drugih tekmovanj, učenci nižje stopnje pa uspešno tekmujejo za športno značko. V ŠSD delujejo naslednje sekcije: odbojka, košarka, splošna telesna vadba, ritmika, smučanje — alpinci, smučarji — tekači, strelci, šahisti, nogometaši, mladi planinci, atleti. Uspehov posameznih sekcij ne moremo naštevati, izstopajo pa šahisti, nogometaši, atleti, smučarji-alpinci in še posebej smučarji-tekači. V ŠSD zelo uspešno delujejo zunanji mentorji.

MRK deluje uspešno, saj skrbi za higieno, čistočo in red na celotni šoli. Posebej uspešno pa skupno s PO in RK v kraju organizira akcije zbiranja odpadnega materiala (star papir, steklenice, tekstil). V sodelovanju z RK v Črni organizira obiske in pomoč ostarelim občanom v krajevnih skupnostih Črna in Žerjav.

Pod pokroviteljstvom in strokovnim vodstvom PGD Črna deluje na šoli krožek mladih gasilcev.

Na uspešen razvoj samoupravljanja učencev vpliva dobro načrtovano in aktivno delo PO, OO ZSMS in šolske skupnosti. Posebno aktivne so bile oddelčne skupnosti. Aktivnosti PO in OO ZSMS so zelo razvejane in raznolike. Učenci so sodelovali v JPI in Veseli šoli, pri mnogih razpisih in natečajih.

Oddelčne skupnosti, PO in OO ZSMS so sproti spremljale uresničevanje programov in posebej razpravljale o učnovzgojnih uspehih, disciplini in o vključevanju učencev v interesne dejavnosti.

PO in OO ZSMS sta organizirali MDB, ki se je vključevala v prostovoljno delo v KS Črna in Žerjav. Učenci šole so sodelovali pri urejanju šolske okolice. Mnogo prostovoljnih ur so namenili urejanju šolskega športnega parka pri osnovni šoli.

Na šoli že več let deluje krožek NOB, ki skrbi za povezovanje pionirjev s člani ZB in za negovanje tradicij NOB. Člani krožka NOB in kluba OZN so obiskali partizansko bolnico »Pepca« v Bistri ter zapore in mučilnico v Dravogradu. S PO in OO ZSMS sta pripravila in izvedla Kurirčkovo pošto in štafeto mladosti.

Vse organizacije na šoli in člani interesnih krožkov so sodelovali pri pripravi zaključne prireditve in razstave izdelkov učencev. Z

zaključno prireditvijo, ki je bila na šolskem igrišču se je šola predstavila kraju.

6. Kljub temu, da nam občinska izobraževalna skupnost ne namenja posebnih sredstev za nakup učbenikov, šola že več let uspešno vodi akcijo kupovanja novih in izposojanja rabljenih učbenikov. Večina učencev dobi v uporabo šolske učbenike (učenci plačajo uporabnino), tako da sami kupujejo le delovne vezke in ostale drobne šolske potrebščine.

Za šolske potrebščine namenja del svojih sredstev tudi šolska hranilnica, ki uspešno deluje. Del sredstev pa namenja organizaciji učnih ekskurzij.

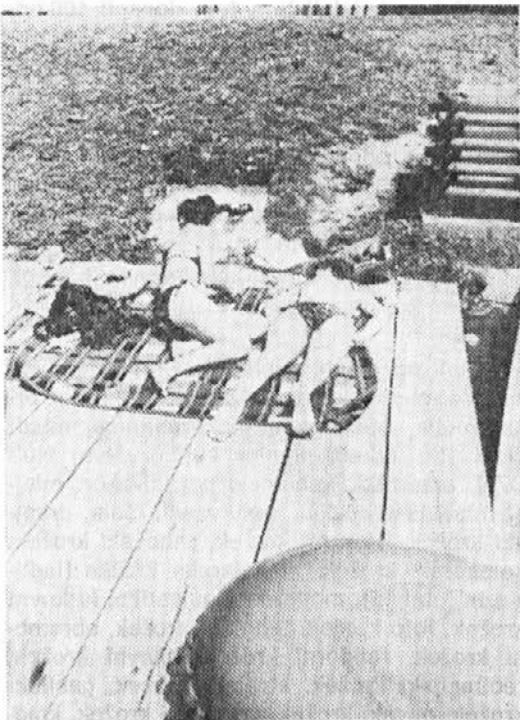
Tudi za ekskurzije in šole v naravi ni posebnih sredstev. Ker so prevozi učencev regresirani, lahko organiziramo povprečno v vsakem oddelku eno ekskurzijo na leto, pa še takrat učenci prispevajo nekaj stroškov za prevoz.

Šole v naravi za učence 5. razreda smo organizirali na Smrekovcu. Stroške smo lahko pokrivali iz sredstev, ki smo jih ustvarili s tem, da smo nudili gostoljublje smučarjem iz občine Murska Sobota. V veliko pomoč pri organizaciji in izvedbi šole v naravi sta nam bila TOZD Gozdarstvo Črna in TOZD TAB Žerjav. Obema lepa hvala!

Šolska prehrana je dobro organizirana. Na šoli malicajo skoraj vsi učenci (le nekateri ne želijo šolske malice, ampak si nosijo v šolo svojo malico). Za oddaljene učence imamo organizirane enolončnice ali topli obrok, učenci pa lahko naročijo tudi kosila. Stroški prehrane skokovito naraščajo! S sredstvi, ki nam jih daje občinska izobraževalna skupnost, ne moremo regresirati prehrane vsem učencem, ki zaradi socialnih razmer ne zmorejo vseh stroškov prehrane.

Na splošno lahko ugotovimo, da se čedalje več stroškov šolanja učencev prenaša na ramena staršev.

7. Samoupravni organi in delavci šole si prizadevamo, da bi bila šola in kraj tesno povezana. Že v delovnem načrtu šole je načrtovano povezovanje šole z okoljem. Ocenjujemo, da je vraščanje šole v okolje dobro in da se še poglablja. K temu veliko prispevajo mnogi zunanji mentorji in drugi predstavniki

Sončenje

društev in organizacij, ki se povezujejo s šolo. Premalo je bil aktiven svet šole, predvsem zato, ker zunanji člani niso dovolj sodelovali pri reševanju problemov, ki nastajajo pri delu in življenju šole. Svetu staršev bomo morali v prihodnje posvetiti večjo pozornost, saj se premalo vključujejo v delo in življenje šole.

Na šoli uspešno delujeta organizaciji ZKS in sindikata, ki delujeta podobno kot v drugih delovnih organizacijah. Z delegatskim sistemom je šola kot delovna organizacija vključena v delo in življenje kraja in občine.

8. Podružnične šole: Štiri podružnične šole so poseben problem in zahtevajo posebno organizacijo dela. Posebej poudarjam, da so podružnične šole v materialnem pogledu zelo drage. Na vseh naših podružničnih šolah je pouk kombiniran. V Javorju imamo učence do 8. razreda, na vseh ostalih pa samo nižjo stopnjo. Na podružničnih šolah v Javorju in Podpeci ni bilo vpisa vsako leto, ker ni bilo šolskih novincev. Javorska šola je najvišje ležeča šola v SR Sloveniji (1152 m).

Ivan Kušnik

OŠ Franja Goloba Prevalje v šolskem letu 1981 – 1982

720 učencev na centralni šoli je imelo pouk v 25 oddelkih. Dva oddelka podaljšanega bivanja pa sta gostovala v prostorih družbenega doma na Prevaljah. Ker imamo le 18 učilnic, smo morali organizirati pouk od 1. do 5. razreda v dveh izmenah. Ob koncu šolskega leta je izdelalo 711 učencev ali 98,8 %, 9 učencev ni izdelalo; med njimi so štirje razvrščeni v osnovno šolo s prilagojenim učnim načrtom. Trije osmošolci pa imajo popravne izpite.

Na podružnični osnovni šoli na Lešah je kombinirani oddelki — 1. in 2. razred — obiskovalo 18 učencev. Vsi so izdelali.

Na podružnični osnovni šoli v Šentanelu je dva kombinirana oddelka — 1. in 2. razred ter 3. in 4. razred — obiskovalo 21 učencev. Vsi so izdelali in s tem dosegli 100-odstoten uspeh.

Na podružnični osnovni šoli Lokovica imamo celodnevno osnovno šolo. Tu je obiskovalo dva kombinirana oddelka — 1. in 2. ter 3. in 4. razred — 29 učencev. Izdelalo jih je 28 ali 96,6 %. En učenec razreda ni izdelal, je pa tudi razvrščen v osnovno šolo s prilagojenim programom.

Malico za učence smo pripravljali sami, medtem ko smo kosila vozili iz vrtca Pod gonjami.

V šoli so delale naslednje organizacije in krožki: mladinska organizacija, pionirska organizacija, ŠSD, pionirska hranilnica, mladi člani RK, odsek planinskega društva, klub OZN, taborniki, mladinski pevski zbor, mlajši mladinski pevski zbor, vesela šola, dramski krožek, literarni krožek, šahovski krožek, kolesarski krožek, modelarska krožka (ladijski in letalski), moderna gimnastika, lutkovni krožek, foto krožek, tehnični krožek, obrambni krožek, folklorni krožek, likovni krožek, recitacijski krožek, strelski krožek, gasilski krožek, pevski krožek, vrtnarski krožek, kmetijski krožek.

Vse podružnične šole so s krajem tesno povezane. Skoraj vse dejavnosti v kraju potekajo v sodelovanju s šolo. Na vseh podružničnih šolah delujejo sveti staršev.

Strokovno povezovanje matične šole v Črni s podružničnimi šolami je dobro. Učiteljice podružničnih šol sestavljajo poseben aktiv, obenem so pa članice učiteljskega zbora matične šole. Delavke podružničnih šol so vključene tudi v samoupravne organe šole.

Šolsko leto se je izteklo, že v juliju in avgustu se pripravljamo na novo šolsko leto 1982/83. Vsem učencem in delavcem šole, ki so prispevali svoj delež k uspešnemu delovanju šole, se zahvaljujem. Učencem, ki so zaključili šolanje, želim uspešno vključevanje v usmerjeno izobraževanje.

Prav tako se zahvaljujem za uspešno delovanje mnogim posameznikom iz našega šolskega okolišja, KS in delovnim organizacijam, ki so na kakršenkoli način pripomogli k uspešnemu delovanju šole.

Tudi v šoli skrbijo za nego zob

Bralno značko je prejelo 553 učencev.

15. maja je na slavnostni seji skupščine krajevne skupnosti 25 naših učencev s štiri učitelji prejelo prvič podeljene Prušnikove bralne značke.

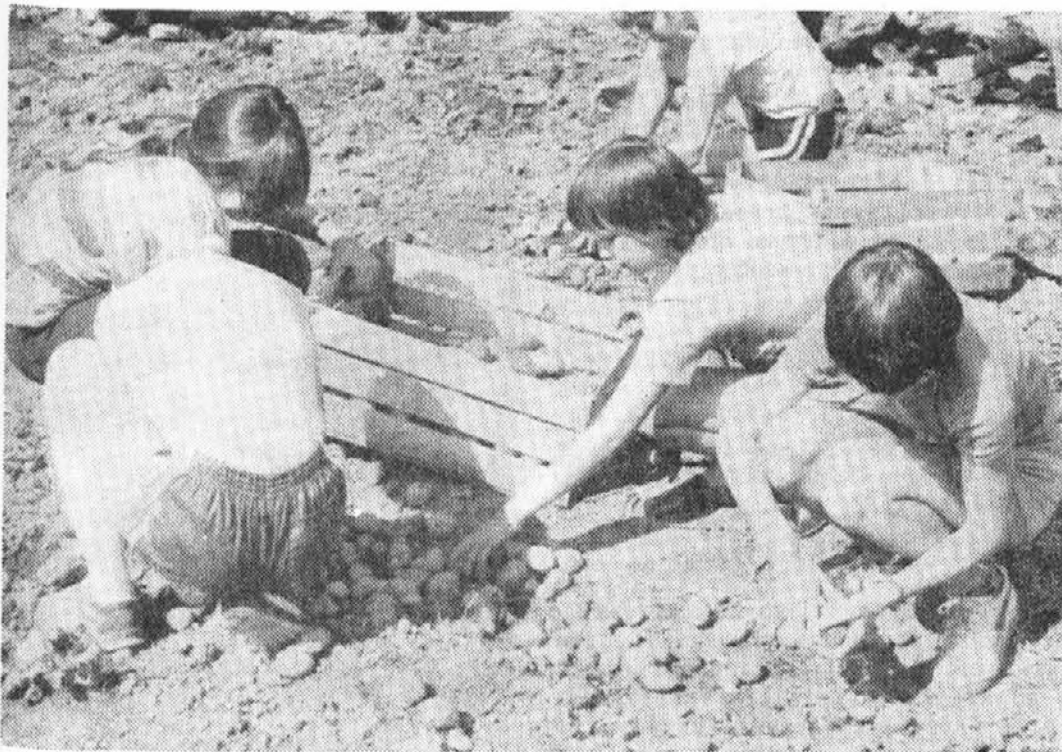
Za športne značke so tekmovali učenci 2. in 4. razredov.

Ribarjeve medalje za odličen uspeh v vseh osmih letih so prejeli naslednji učenci:

1. Matjaž Vogel
2. Andreja Štrekelj
3. Marko Piko
4. Karolina Pandel
5. Gorazd Ivančič
6. Bojan Debenjak
7. Predrag Dinič
8. Pavli Čebulj
9. Renata Jakopič
10. Igor Jukič
11. Marta Kranj
12. Branka Kralj

Obrambni dan 10. aprila 1982

Delo šolske zadruga

13. Mirjana Lichteneger
14. Andreja Porej
15. Mira Skuk
16. Igor Cigler
17. Elvira Fužir
18. Marinka Mešnjak
19. Elizabeta Negovec
20. Nataša Pečnik
21. Anica Petrič
22. Tanja Rozman
23. Dominik Vodnik
24. Janez Vogrin

Od 24. do 27. oktobra sta dva učenca sodelovala na zboru pionirjev v Suhi Reki na Kosovem.

Zbora pionirjev Jugoslavije, ki je bil 12. 6. v Črnomlju, se je udeležilo devet pionirjev.

Folklorna skupina je v aprilu gostovala v Probištipu in v nekaterih obmejnih krajih Makedonije.

Na republiškem tekmovanju mladih tehnikov v Kranju je naša ekipa osvojila prvo mesto — odgovarjali so na vprašanja v zvezi s SLO. Ekipa se je udeležila tudi zveznega tekmovanja v Puli, od koder je prinesla srebrno medaljo. Sestavljali so jo učenci Predrag Dinič, Matjaž Vogel in Bojan Debenjak.

Učenci 3. in 4. razredov so opravljali kolesarske izpite.

Na praznovanju dedka Mraza je s svojo igrico »Medvedek na obisku« nastopil dramski krožek, z lutkovno pa lutkovni krožek.

Na pobudo in ob pomoči zobozdravstvenih delavcev smo organizirali umivanje zob za učence 1. razredov v šoli, za vse razrede pa še tekmovanje v čistoči zob. Najboljši trije razredi so osvojili zlate, srebrne in bronaste značke. Prepričani smo, da bomo s tem v veliki meri zavrlji širjenje zobne gnilobe.

Stalna in celoletna skrb je bila zbiranje starega papirja, zbrali smo ga okrog 17 ton. Steklenic pa smo naštelili nekaj čez 2000.

Zbrali smo tudi 1200 kg starega železa. Osmošolci so se temeljito vključili v čiščenje naših ulic in cest.

Po sklepu sveta staršev in sveta šole smo tudi letos za prihodnje šolsko leto organizi-

rati zamenjavo učbenikov ter nakup delovnih zvezkov v šoli. S tem smo zopet razbremenili starše tekanja od knjigarne do knjigarne. Učenci bodo tako enotno oskrbljeni z učbeniki in delovnimi zvezki.

Bilo je še veliko raznovrstnih dejavnosti tako po številu učencev kot po številu ur, vendar so to že vsakoletne utečene stvari. Za skrbno opravljeno delo gre zahvala vsem učiteljem, mentorjem, razrednikom ter seveda zunanjim mentorjem. Veseli smo, da nekateri zunanji mentorji delajo z mladimi že nekaj let. Vsekakor je prav, če jih poimenujemo naštejem. Za SLO in DSZ usposabljata učence Franc Dobnik in Dimitrije Topalović. Pri delu šolske zadruga, oziroma pri oblikovanju odnosa do dela pomagata Drago Vrstošek in Milena Merkač. Jožica Ažnoh je bila nepogrešljiva pri izvedbi tečaja prve pomoči za vse učence 7. razredov. Danica Gorjanc je vodila zobozdravstveno vzgojo. Pri športnih dejavnostih so uspešno sodelovali: Matko Kadiš, Gvido Lužnik, Bojan Enci, Jože Drevenšek, Franc Krivograd, Mitja Močilnik, Vlasta Pisnik in Mateja Koren. Za mlade planince je skrbel Ivan Pintarič. Drago Mavrič je svetoval pri vajah folklorne skupine. Tudi nekateri starši: Roman Dirntiš, Jaka Valtl, Pavli Čebulj, Edi Kopmajer in Marjan Čuješ so nam priskočili na pomoč s prevozi in z organizacijo športnih dni ali tekmovanj. Vsem seveda zahvala in priznanje z željo, da bi ostali še naprej naši sodelavci in pomočniki.

Sodelovali smo na vseh prireditvah in praznovanjih v kraju, zato smo lahko brezplačno uporabljali dvorano v družbenem domu. Pri volitvah delegatov smo tesno sodelovali s krajevno skupnostjo.

Kaj pa svobodna menjava dela?

V aprilu letos smo pričeli graditi novo šolo in vrtec na Lešah. Ko bomo dobili nov objekt v uporabo in vzdrževanje, bomo potrebovali nekajkrat večja materialna sredstva. Zato nas tudi skrbi, kako bomo lahko te stroške pokrivali. Kajti iz dosedanjih izkušenj smo v občini finančni plan lahko povečali le

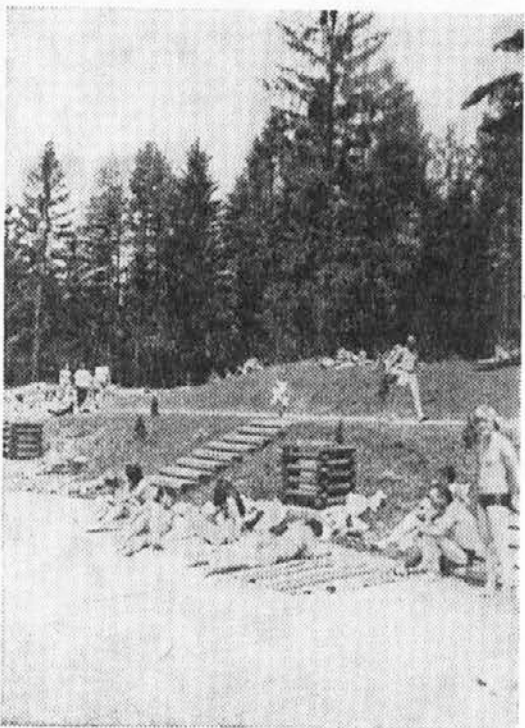
za inflacijski odstotek, ne pa tudi še za nove objekte in nove naloge (celodnevna osnovna šola) ipd. Objekte družbenega standarda v naši občini pa gradimo po načrtu, izglasovanem na referendumu. Menim, da se še vsi spominjamo vrstnega reda gradenj. In če v prihodnjih letih ne mislimo priznati dodatnih sredstev, ker jih bodo terjali novi objekti, potem je bolje, da gradnjo ustavimo.

Tudi v šolah se dobro zavedamo težke gospodarske situacije; za stabilizacijo je potrebno varčevati. Vendar je včasih videti, kot da tega nečemo upoštevati. Če pa se malo bolj poglobimo v naše delo in finančne plane, bomo lahko ugotovili, da nimamo na razpolago učinkovitih varčevalnih ukrepov, ki ne bi prizadeli naših učencev in otrok. Večina materialnih stroškov je take narave, da na njih ne moremo vplivati. To so stroški ogrevanja, elektrike, komunalne, PTT storitve, obvezni zdravstveni pregledi delavcev, dimnikarske storitve ipd. Materialni stroški znašajo približno 10 odstotkov sredstev letnega finančnega plana. Ostanejo nam le še osebni dohodki, ki pa tako vsa leta precej zaostajajo za drugimi. Tudi nimamo možnosti nagrajevanja po delu, saj naše boljše delo ne more vplivati na boljše osebne dohodke, ampak so naši osebni dohodki odvisni od dela in situacije v gospodarstvu.

Pa vendarle šola na različne načine sodeluje pri stabilizacijskih ukrepih. Omenil sem že celoletno zbiranje starega papirja. Po podatkih Zavoda SR Slovenije za šolstvo z dne 17. 6. 1982 je v letošnjem šolskem letu pri zbiranju starega papirja sodelovalo 449 osnovnih šol in ga zbralo 3.630.108 kg. S tem smo pripomogli k zmanjšanju uvoza starega papirja, za katerega bi bilo treba odšteti 720.000 dolarjev.

Z organizacijo umivanja zob v šoli za učence 1. razredov smo gotovo preprečili mnogo obolenj zob; s tem smo zmanjšali stroške zobozdravstva ter posredno manj obremenili gospodarstvo.

Zbiranje in zamenjava rabljenih učbenikov tudi občutno manj prizadene žep staršev kot pa, če tega ne bi počeli.

Na pomolu

Kvalitetnejše delo — dokazuje ga učni uspeh zadnjih nekaj let — tudi sodi v varčevanje.

Ali vse to niso stabilizacijski ukrepi? Ali vse to ni varčevanje?

Z natančnejšo poglobitvijo v naše delo bi takih oblik gotovo nekaj še našli. Vendar moramo vedeti, da je narava našega dela taka, da se učinki ne pokažejo takoj, ampak

šele čez nekaj let, torej dolgoročno. Zato bi bilo prav, da bi varčevanje in stabilizacijske ukrepe na šoli gledali le malo drugače. Če pa bomo gledali le na to, koliko dinarjev bomo vsak dan manj porabili v šoli, zna imeti to daljnosežne posledice. Mislim, da je že zadnji čas, da bi na izobraževanje gledali kot na sestavni, nujno potreben del gospodarstva in ne le kot na porabnika družbenih sredstev. Želimo, da bi se končno pričeli pogovarjati v takem tonu.

Franc Volentar

O delu OŠ Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem v letu 1981/82

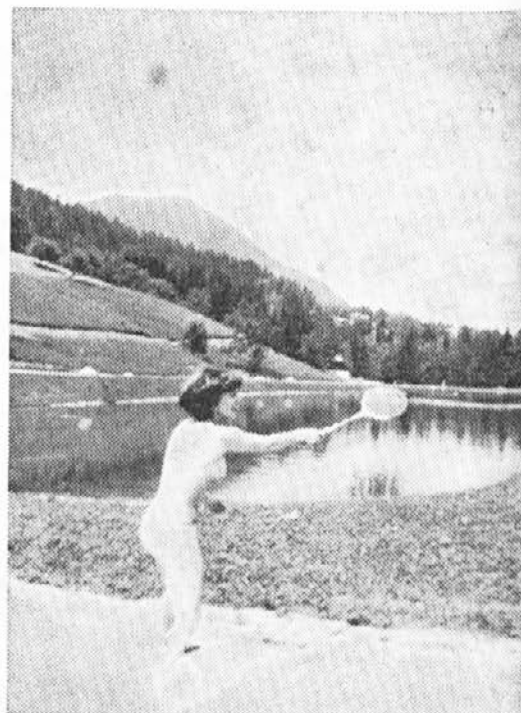
To poročilo želim pričeti z mislimi, ki sem jih zapisal v Bilten, to je poročilo o delu šole za šolsko leto 1981/82. Posredovali smo ga mnogim, ki smo jih povabili na prireditev ob zaključku šolskega leta.

»Šolsko leto 1981/82, ki se izteka, nam daje novih vzpodbud, moči in elana, saj smo v tem letu dosegli pomembne delovne uspehe in dobili spodbude za naprej.

Pionirski odred »Prežihov Voranc« osnovne šole Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem je prejel občinsko priznanje skupščine občine Ravne na Koroškem za leto 1982 za svoje uspešno delo v preteklih letih in v letu, ki se izteka. Visoko priznanje daje vsem učencem in delavcem šole novih moči in spodbud za delo.

Z našim delom želimo bogatiti vsebino vzgojnoizobraževalnega procesa in s tem prispevati k razvoju vsestransko razvitih osebnosti mladih. Razvijanje samostojnosti, ustvarjalnosti in kritičnosti je temelj, na katerem smo gradili. V poldnevni organizaciji učnovzgojnega dela je šola živela od jutra do večera. Dejavnosti ob pouku so bogatile vsebino dela, izpolnjevale prosti čas učencev in dopolnjevale učno vsebino. Veseli smo, da s šolo sodelujejo mnogi dejavniki v kraju, nudijo nam materialno in kadrovske pomoči. Dejavnosti ob pouku je vodilo ali pomagalo voditi 16 zunanjih sodelavcev.

Učenci so na mnogih tekmovanjih dosegli uspehe, ki so v ponos šoli in kraju. Prežihovo ime, ki ga nosi šola, potrjujejo uspehi

Rekreacija na Ivarčkem

učencev. Vsi uspehi so plod neumornega dela vseh delavcev šole, zunanjih sodelavcev, učencev šole in vseh, ki šoli pomagajo izpolnjevati zastavljene cilje in usmeritve. Pomembno vlogo imajo nedvomno tudi starši, ki v večini zelo dobro sodelujejo s šolo. Poudariti moram, da je sodelovanje staršev s šolo izredno pomembno in je močan element v verigi vseh dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost dela šole. Želimo, da bi se to sodelovanje še poglobilo, saj je možnosti kvalitetnejšega sodelovanja in povezovanja še veliko in te možnosti moramo uresničiti. Starši naj bi se še v večji meri pojavljali kot naši zunanji sodelavci pri vodenju dejavnosti ob pouku. Mnogi starši skrivajo v sebi neizmerno bogastvo, s katerim bi lahko učnovzgojno delo obogatili in s tem pomagali, da bi bile dejavnosti ob pouku še bogatejše in pestrejšee, kot so.

Organizacija učnovzgojnega dela

V šolskem letu 1981/82 je obiskovalo centralno šolo 632 učencev, podružnično osnovno šolo Strojna pa 21 učencev. Na podružnični šoli Strojna je obiskovalo pripravo otrok na šolo (malo šolo) 7 predšolskih otrok.

V centralni šoli je delo potekalo v 24 čistih oddelkih od prvega do osmega razreda, na podružnični osnovni šoli Strojna sta delala dva kombinirana oddelka, ki sta vključevala učence od prvega do osmega razreda. Poleg rednih oddelkov so delali na centralni šoli še trije oddelki podaljšanega bivanja, v katerega je bilo vključenih 65 učencev od prvega do petega razreda.

Za delo šole je skrbelo 59 delavcev; med njimi je bilo 43 pedagoških delavcev — 20 učiteljev razrednega pouka, 19 učiteljev predmetnega pouka, ravnatelj, pomočnik ravnatelja, pedagoginja in šolska knjižničarka. Vsi pedagoški delavci imajo ustrezno strokovno izobrazbo in opravljen strokovni izpit. Poleg pedagoških delavcev so delali še: pravnica, tajnica, računovodkinja, knjigovodkinja, hišnik, 7 snažilk in 4 kuharice šolske kuhinje. Kuharice so pripravljale malico za vse učence šole, dnevno so skuhale

Črnomelj 12. junija — srečanje pionirjev Jugoslavije ob 10. obletnici pionirske organizacije

več kot 200 kosil. Šola je nudila približno 50 kosil učencem osnovne šole Juričevega Drejkca Ravne na Koroškem.

Od 632 učencev centralne šole je razred uspešno zaključilo 621 učencev, 3 učenci 8. razreda bodo opravljali popravni izpit v avgustu, en učenec 4. razreda pa bo v avgustu opravljal razredni izpit iz matematike. Nezadostni splošni uspeh je v juniju doseglo 7 učencev centralne šole, učenci podružnične šole Strojna so dosegli vsi pozitiven uspeh.

Med negativnimi učenci sta bila dva razvrščena in bosta v prihodnjem šolskem letu nadaljevala šolanje na osnovni šoli Juričevega Drejkca.

Učni uspeh po razredih:

razred	število učencev	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	nezadostni	popr. ali razr. izpit
1.	77	29	19	24	5	—	—
2.	78	30	21	18	6	3	—
3.	66	23	17	21	4	1	—
4.	74	27	25	16	4	1	1
5.	69	13	20	32	13	1	—
6.	80	20	22	27	10	1	—
7.	96	26	33	27	10	—	—
8.	82	17	23	25	14	—	3
Šola	632	185	180	190	66	7	4

Podružnična šola Strojna

razred	število učencev	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	nezadostni
1.	2	—	2	—	—	—
2.	6	3	1	1	1	—
3.	3	—	—	2	1	—
4.	2	—	2	—	—	—
5.	3	—	2	1	—	—
6.	2	2	—	—	—	—
7.	1	—	—	1	—	—
8.	2	—	2	—	—	—
Šola	21	5	9	5	2	—

Z uspehom smo zadovoljni, saj se je v primerjavi s prejšnjim letom zmanjšalo število zadostnih učencev ob enakem številu učencev, ki bodo razred ponavljali. Odličnih in prav dobrih je skupaj 365, kar predstavlja 57,8 % vseh učencev. Zadostnih je 66 učencev ali 10,4 %.

Ocenjujemo, da je splošni učni uspeh na centralni šoli in na podružnični osnovni šoli Strojna zelo dober.

Zavedamo se, da lahko storimo še več, da bo uspeh še boljši. Tu mislimo zlasti na kvaliteto. Število ponavljalcev je minimalno. Na uspeh, ki smo ga dosegli, je vplivalo mnogo dejavnikov. V učnovzgojno delo je vtkano delo slehernega posameznika in celotnega pedagoškega zbora, ob tem pa ne smemo pozabiti zunanjih sodelavcev. K uspehu so nam pomagali zlasti starši, zunanji mentorji, kulturna skupnost Ravne, ZKO Ravne, telesno-kulturna skupnost in ZTKO Ravne, Koroški zdravstveni dom, glasbena šola Ravne, osnovna šola Juričevega Drejkca, ZZB, krajevna organizacija RK in še mnogi drugi.

Ob vedno zahtevnejših nalogah osnovne šole čutimo veliko vrzel v šolski svetovalni službi, saj smo imeli le šolsko pedagoginjo in še ta je pred koncem leta prenehala z delovnim razmerjem v šoli. Šola bi morala imeti pedagoga in psihologa.

Delovne razmere so bile zelo dobre tako na centralni šoli kot na podružnični šoli Strojna.

Učenci podružnične šole Strojna so se v prvem polletju preselili v novo, sodobno opremljeno šolo, tako da imamo lahko na obeh šolah enozimski pouk. Obe šoli sta dokaj dobro opremljeni z učnimi in didaktičnimi sredstvi, učenci nižje stopnje na centralni šoli se lahko vključijo v oddelke podaljšanega bivanja; na šoli imamo ustrezno prehrano. Za učence, ki so teže sledili učnemu procesu, smo organizirali dopolnilni pouk, ki so ga vodili učitelji. V mnogih oddelkih je bila organizirana dobra medsebojna pomoč. Za potrebe pouka smo uporabljali Likovni salon, študijsko knjižnico, Delavski muzej, športne objekte itd. Športno društvo Fužinar nam je veliko pomagalo pri organizaciji in izvedbi pouka plavanja za učence centralne šole in ob sobotah za učence podružnične šole Strojna.

Za učence 7. in 8. razreda podružnične šole Strojna smo izvedli dva ciklusa eksperimentov in laboratorijskih vaj na centralni šoli.

Dejavnosti ob pouku

Že v uvodu sem predstavil vsestransko dejavnost učencev, uspehe pa tudi slabosti bom še nekoliko podrobneje predstavil. Učenci so uresničevali svoje interese v pionirski organizaciji, mladinski organizaciji, MČ RK, v ŠŠD, v PM KUD, v šolski pionirski zadruzi in v KMT. Dejavnosti ob pouku so bile vsebinsko bogate in množične. Sodelovalo je več kot 95 % vseh učencev centralne šole in vsi učenci podružnične šole Strojna. Dejavnosti so potekale po pouku, pretežno v popoldanskem času. Šola je živela od jutra do večera, kljub temu, da imamo redni pouk

samo dopoldan. Pionirji in mladinci naše šole so sodelovali v najrazličnejših akcijah, kjer so dosegli pomembne rezultate. V JPI so bili vključeni praktično vsi učenci šole. Za dosežene rezultate so prejeli knjižno nagrado in posebno priznanje. Učenec šole je prejel zvezno priznanje za likovno delo. V veseli šoli je tekmovalo čez 200 učencev šole. Mladi člani rdečega križa so sodelovali v mnogih humanitarnih akcijah, pripravili so srečanje z gojenci Zavoda za delovno usposabljanje mladine iz Črne na Koroškem, pripravili kulturni program za starostnike iz Črne pri Dravogradu, za krvodajalce in podobno.

ŠŠD Pionir praznuje letos 15. obletnico delovanja. Jubilej je bil proslavljen delovno. V ŠŠD je delovalo 12 sekcij oziroma 382 učencev. Na tekmovanjih so dosegali pomembne uspehe. Največ zunanjih mentorjev je delovalo ravno v sekcijah ŠŠD. Za uspehe, dosežene v športu, samoupravno organiziranost in množično vključevanje učencev, je društvo letos že drugič zapored prejelo najvišje republiško priznanje »Zlato plaketo ŠŠD« za leto 1982.

V PMKUD so delovale naslednje dejavnosti:

— mladinski pevski zbor s 65 pevci, otroški pevski zbor z več kot 40 pevci, literarni krožek, recitacijski krožek, novinarski krožek, šolski radio »Na valu Koroške«, dramski, lutkovni in pravljčni krožek, folklor, dva likovna krožka, šolsko glasilo in bralna značka.

Mladost je pesem in pesem je mladost. To je moto, ki pritegne mlade, da se vključujejo v pevski zbor — kljub naporom in samoodpovedovanju. Nepozabno je prisluhniti mladim, ki zapojejo od srca.

Zbora sta letos sodelovala na vseh šolskih prireditvah, peli so na programsko-volilni konferenci ZK, ob sprejemu štafete mladosti, na občinski reviji pevskih zborov in na zaključni prireditvi za starše.

Kaj vse mladi doživljajo in kako opazujejo naravo, svet okoli sebe, o čem razmišljajo, kakšna so njihova čustva, razpoloženje, vse to so učenci izražali v spisih. Ustvarjanje mladih literatov, mladih novinarjev, likovnikov in fotografov je omogočilo izid treh števil glasila »Samorastniki«.

Recitatorji so sodelovali na vseh prireditvah, pripravili pa so tudi program za srečanje Prežihovih šol, ki je bilo letos v Bistrici pri Lendavi. Pri šolskem radiu je sodelovalo 17 učencev. Oddaje so učence vsak dan obveščale o delu in življenju na šoli. Ne moremo si zamišljati, kako bi to zmogli brez šolskega radia.

Mladi novinarji so bili izredno delavni. Zagnanost in interes sta jih vodila pri zelo uspešnem delu. S svojimi prispevki so redno sodelovali s šolskim radiom, pošiljali so spise v Mladi fužinar, Pionirski list, TV-15, Kurirček in razne druge revije. Pripravljali so intervjuje z mentorji dejavnosti in organizacij. Sodelovali so pri nalogah JPI, v šolskem glasilu Samorastniki. Za svoje delo so dobili na srečanju dopisnikov v Žalcu posebno priznanje.

Dramska skupina je pripravila igrice »Mucopatarica«. Igrico si je ogledalo več kot 1000 mladih gledalcev. Folklorna skupina je sodelovala na vseh prireditvah na šoli. Zelo delavna in ustvarjalna sta bila likovna krožka. Učenci likovniki so sodelovali na mnogih razstavah in natečajih. Za svoje uspehe so dobili nagrade in priznanja. Likovni krožek je izdelal lepo sceno za dramski krožek.

Za bralno značko je tekmovalo 400 učencev centralne šole in vsi učenci podružnične šole Strojna. Lutkovna skupina je sodelovala na srečanju lutkarjev Slovenije. Predstavili so se tudi cicibanom iz vrtca Solzice. Lutke so izdelali učenci sami.

V šolskem letu, ki se izteka, smo ustanovili pionirsko šolsko zadrugo na centralni šoli in na podružnični šoli Strojna. V zadrugi so delovale naslednje dejavnosti: pionirska hranilnica z več kot 400 varčevalci, vrtnarsko-cvetličarski krožek, dva krožka ročnih spretnosti in krožek za izdelovanje igrač.

Na podružnični šoli Strojna sta delali šolska hranilnica, papirnica, ustanovljajo pa sadjarski in čebelarski krožek. Pionirji združniki so se udeležili I. srečanja pionirjev združnikov Slovenije v Vuzevici.

V klubu mladih tehnikov so delovale naslednje sekcije in dejavnosti: modelarski krožek, radioamaterski krožek, tehnični krožek, fotoamaterski krožek in prometni krožek v štirih skupinah. Mladi tehniški šole so bili vključeni v občinsko ekipo, ki se je udeležila republiškega tekmovanja mladih tehnikov v Kranju. Šola je organizirala in izvedla občinsko tekmovanje prometnikov. Ekipo šole je postala občinski prvak in se je udeležila republiškega tekmovanja v Brežicah.

V letošnjem šolskem letu so učenci naše šole poglobljeno sodelovali z osnovno šolo Juričevega Drejčka. Sodelovanje je bilo bogato in uspešno. Želimo, da bi bilo takega sodelovanja med šolami v občini več.

Učenci, ki so imeli posebno nagnjenja in interes za posamezne predmete, so se vključili k dodatnemu pouku iz matematike, angleščine, kemije, biologije in zgodovine (mladi zgodovinarji so se lotili raziskovalne naloge o vodnih energetskih virih v občini (mli-

ni, žage, stope in centrale). Z raziskovalno nalogo bodo nadaljevali v prihodnjem šolskem letu.

8. novembra 1981 je bil praznik za vso Strojno, saj je bila ta dan otvoritev nove šole in s tem so bile ustvarjene možnosti, da tudi otroci Strojne obiskujejo tople in svetle učilnice, v katerih si nabirajo znanje, ki jih bo vodilo v življenju. Pravijo, da so neizmerno srečni in veseli. S preselitvijo v nove prostore, ki omogočajo novo kvaliteto, je program dela na podružnični šoli Strojna mnogo bogatejši. Že sama organizacija učnega dela omogoča boljše kvaliteto, kar so pokazali tudi rezultati. Vsebinska dejavnosti ob pouku je bogata. V dejavnosti so vključeni vsi učenci. Po dolgih letih imajo vsaj osnovne pogoje za pouk telesne vzgoje in za telesnovzgojne dejavnosti. Učenci podružnične šole Strojna so izdali svoje glasilo.

Na šoli so delale naslednje dejavnosti: tehnični krožek, krožek ročnih spretnosti,

dramsko-ritmični krožek, ustanovljena je bila tudi šolska zadruga.

Za uspešno delo v šolskem letu, ki se izteka, se zahvaljujemo vsem, ki so s šolo sodelovali in ji pomagali izpolnjevati naloge, ki smo jih skupaj načrtovali. Zavedamo se, da bi lahko storili še več, zato želimo, da sodelujete pri načrtovanju pa tudi pri uresničevanju novih vsebin v prihodnjem letu. Svetujte nam in obljublamo, da bomo vsak uresničljiv nasvet upoštevali.

Šola se povezuje z okoljem, želimo pa, da bi se to povezovanje še poglobilo, da bodo uspehi še večji. Delavci šole bomo še naprej zavzeto delali, da bomo dosegli cilje, ki jih šola postavlja naša najširša družbena skupnost.

Vzgajamo in vzgajali bomo v duhu pridobitev socialistične revolucije in graditve samoupravne socialistične skupnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

Katica Karadža

O delu Celodnevne OŠ koroških jeklarjev Ravne na Koroškem

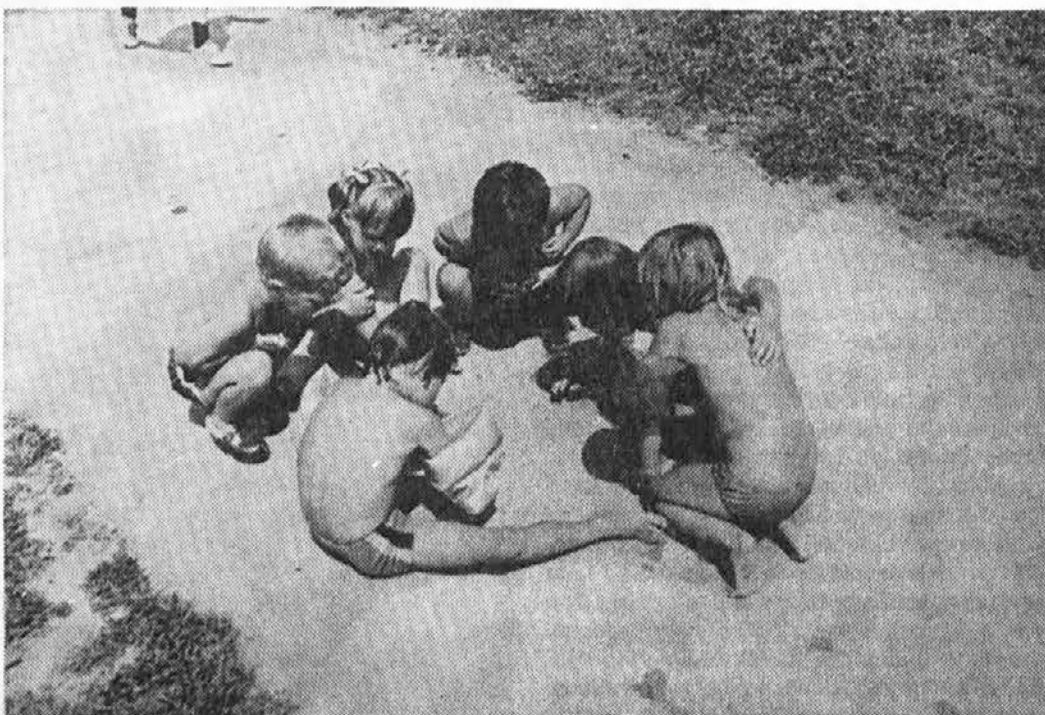
Uvajanje celodnevne osnovne šole pomeni pomemben preobrat v pedagoški praksi, v mišljenju ljudi, staršev in v njihovih odnosih in stališjih do šole. Dosedanji razvoj, stanje in dosežki celodnevni šol potrjujejo, da je opredelitev za celodnevno šolo pravilna.

Celodnevna šola združuje pouk, samostojno učenje, prostovoljne dejavnosti, prosti čas in zdravo prehrano otrok v enovit vzgojno-izobraževalni proces za vse učence ter tako vsestransko uresničuje družbene vzgojno-izobraževalne smotre in svoje delovanje v krajevni skupnosti.

V celodnevni šoli učitelj in učenec živita in delata skupaj od 7. do 15.30. Praviloma v šoli opravita vse šolske obveznosti. Učenci pri pouku in urah samostojnega učenja, učitelji

in v prostem času med prostovoljnimi dejavnostmi, ki so v COŠ obvezna in enakovredna pedagoška dejavnost. V prostem času, ko se učenec igra, zabava, se socializira, dela in razvija potrebe po zdravem preživljanju prostega časa, se zbližuje z učiteljem in ga spozna drugače kot pri urah pouka ali samostojnega učenja. Pri krožkih načrtujejo in ustvarjajo skupaj: učenci, učitelji in zunanji mentorji.

Po letu dni uvajanja celodnevne šole na predmetni stopnji bi težko govorili o bogatih izkušnjah, le-te imamo samo z mlajšimi učenci, ki obiskujejo celodnevno šolo že četrto leto. Prve izkušnje pa so sprožile tudi prve želje po spremembah, po izboljšavah.

COŠ Koroških jeklarjev je letos obiskovalo 776 učencev (29 učencev v Kotljah). Zanje je skrbelo 48 prosvetnih in 28 drugih delavcev. Ob koncu šolskega leta je bilo 761 pozitivno in 15 negativno ocenjenih učencev. Dva od teh sta v junijskem roku uspešno opravila popravni izpit, tako da so dosegli 98,3% uspeh. Z uspehom smo lahko zadovoljni, čeprav je v primerjavi z lanskim nekoliko slabši. Slabši uspeh so dosegli učenci od 1. do 4. razreda. Zakon o osnovni šoli lani ni dopuščal nezadostne ocene v prvem razredu osnovne šole. Sprememba, ki letos dopušča, da je učenec tudi v prvem razredu ob koncu šolskega leta lahko iz posameznega predmeta ocenjen z nezadostno oceno, je vzrok, da je letos uspeh nekoliko slabši, predvsem v nižjih razredih (1. in 2. razred — 6 negativno ocenjenih). Trije učenci so razvrščeni v osnovno šolo Juričevega Drejkca.

Bojazen, da starejši učenci v COŠ ne bodo uspešni kot v poldnevni šoli, je bila odveč, kajti dosegli so enak uspeh kot lani. Ker so se učenci od 6. do 8. razreda prilagajali celodnevni delu, je bilo zanje nekoliko težje. Imeli so že ustaljene delovne navade glede učenja in pisanja domačih nalog. Mnogi so tožili, da se ne morejo učiti v razredu, kjer se hkrati uči trideset učencev, motil jih je prostor, nemir, čas učenja itd. Nekateri so bili vajeni učenja ob glasbi, drugi v večernih urah, tretji leže, četrti glasnega učenja, nekateri so se učili ob pomoči staršev, nekaj učencev pa sploh ni imelo učnih navad. V celodnevni šoli pa so imeli vsi enake pogoje za delo, ob istem času, v istem prostoru in istega učitelja za pomoč pri delu. Večina se je hitro znašla in prilagodila. Nekaj učencev, ki so imeli doma boljše pogoje za delo, se je težko prilagodilo, zato so v šoli naredili le naloge, učili pa so se doma. To pa je dodatna obremenitev, ker v šoli preživijo osem ur dnevno. Za posameznike smo pripravili individualne koticke za učenje. Prav tu pa bo potrebno storiti še več, kajti v COŠ naj bi učenci opravili vse, razen obveznega branja, v šoli. Šolske potrebščine puščajo v šoli, le ob koncu tedna jih odnesejo domov.

Večina staršev je v pogovoru z razredniki ugotovila, da jim celodnevna šola ugaja, ker so razbremenjeni pomoči otrokom, še posebej tisti, ki so iskreno priznali, da ne znajo vsega in so bili v zadregi, ko so jih otroci prosili za pomoč pri pisanju nalog. Vso odgovornost za učni uspeh so prevzeli učitelji, ne pa vse odgovornosti za vzgojo otrok. Biti odgovoren za uspeh 776 učencev, za slehernega učenca v razredni skupnosti je zahtevna naloga, ki so jo učitelji sprejeli z bojaznijo.

Priznamo, nekaj staršev je tudi nezadovoljnih z delom celodnevne šole. To so starši, ki so redno in vestno spremljali domače učenje svojih otrok. Odkar so učenci v COŠ, ne prinašajo domov šolskih potrebščin in starši jih ne morejo sproti kontrolirati. Bali so se, da bo učni uspeh njihovih otrok slabši in so z nezadovoljstvom in nezaupanjem sprejeli nov način dela. Upamo, da bodo tudi ti starši spoznali, da se vsi zelo trudimo, da bi bile možnosti za samostojno učenje otrok kar najboljše in da nenehno iščemo nove rešitve, da bi ustvarili pri urah samostojnega učenja pravo delovno disciplino.

Pripomba staršev, da celodnevna šola odtujuje kmečkega otroka od zemlje, je resnična, ker pridejo ti učenci pozno domov. Hkrati pa ugotavljamo, da se je učni uspeh teh učencev v celodnevni šoli izboljšal, ker ima-

jo za učenje več časa, kot so ga imeli doma, kjer so opravljali razna opravila na polju in na kmetiji.

Tudi prosvetni in drugi delavci šole smo se morali prilagoditi novim delovnim razmeram. Naše delovne in življenjske navade so bile še bolj ustaljene, zato je razumljivo, da je za večino delo v COŠ napornejše, zahtevnejše. Ni lahko delati v prostorih, kjer neprestano govori, kriči, skače, poje, telovadi, se giblje, pa tudi razgraža čez sedemsto učencev! Težko je nadomeščati starše v jedilnici, pri malici in kosilu, prisluhniti vsem enako, imeti za vsakega prijazno besedo, nasmeh za spodbudo. Učitelj naj otroku nadomešča starš v dopoldanskem času, šola naj mu nadomešča toplino doma. Kako naj to uresniči ob tridesetih ali celo štiriintridesetih učencih v razredu? Tudi učitelji so samo ljudje, s svojimi dobrimi pa tudi slabimi lastnostmi. Vse svoje delovne dolžnosti: pisanje učnih priprav, pripravljane gradiva in učnih pripomočkov za pouk, za samostojno učenje, za dejavnosti prostega časa, preverjanje pisnih izdelkov učencev, razredniška administrativna dela — mora učitelj opraviti na delovnem mestu. Starši, ki prihajajo v šolo, vedo, da delovni kabineti učiteljev v naši celodnevni šoli niso najprimernejši za delo, ki zahteva predvsem zbranost, mir. Prav zato učitelji še vedno veliko tega dela opravijo doma. Priprave na ure samostojnega učenja, ki je z organizacijskega kot didaktičnega vidika novost, s katero se srečujejo učitelji v COŠ, povzročajo veliko vsebinskih in organizacijskih težav prav na predmetni stopnji, kjer v istem razredu prisostvuje pri teh urah več učiteljev.

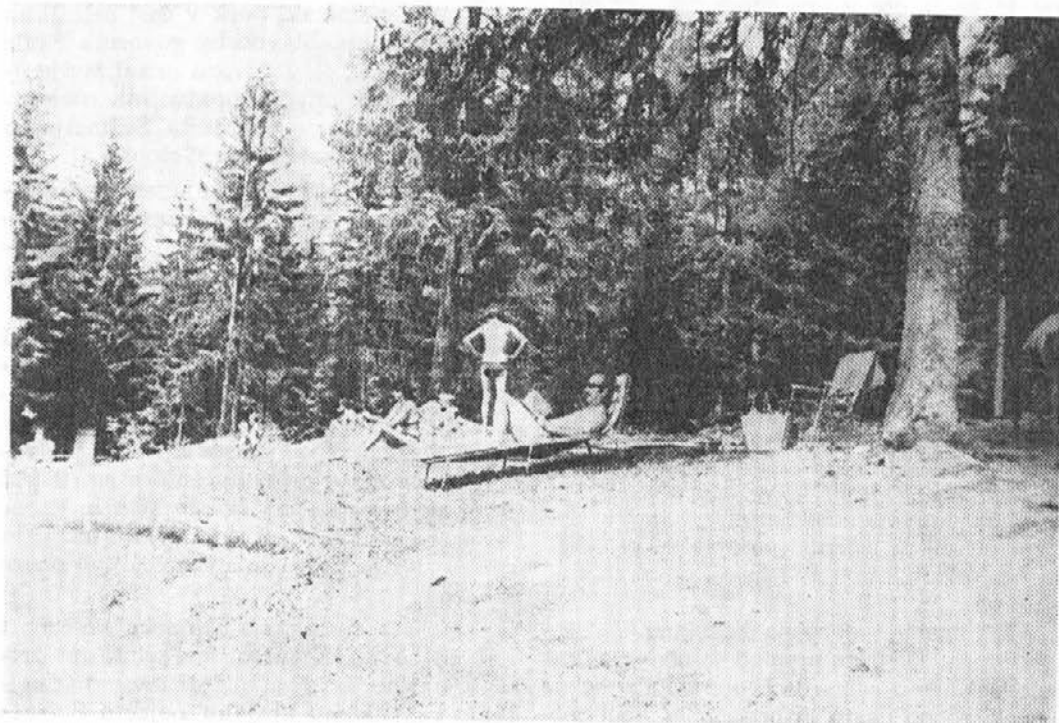
Učitelji v COŠ ugotavljajo, da so bolj utrujeni, zato tudi pogosteje zbolijo. Prav tako pa smo opazili, da se tudi pri učencih pojavlja utrujenost, tako fizična kot psihična, utruja jih monotonija. Utrujenost je manjša ob dobro organiziranem pouku in urejenih delovnih razmerah. Zato bomo morali posvetiti več pozornosti organizaciji bivanja in dela v COŠ in s pravilno motivacijo sprožiti aktivnost učencev.

Učiteljski kolektiv je mnenja, da lokacija naše šole, ki stoji sredi naselja, ni najpri-

mernejša za celodnevno šolo. V COŠ potrebujejo učenci veliko ustreznih zunanjih prostorskih možnosti, ki so za organizacijo dela osnovni pogoj, ko se odločamo za celodnevno šolo. Naša športna igrišča so na južni strani, kjer učenci nimajo sence za opoldanski počitek ali igro na prostem. Tudi ure telesne vzgoje na žgočem soncu so včasih zelo naporene. Prav zato zelo težko pričakujemo TRIM stezo, ki jo urejamo blizu šole. Učenci se bodo sprostili in razgibali na 1400 m dolgi stezi, ki vodi skozi gozdič. Upamo tudi, da bodo krajani krajevne skupnosti Javornik podprli našo željo po umetnem nasipu, ki bi ga pozimi uporabljali kot sankališče, poleti pa bi se na travnatem gričku igrali. Za delovanje celodnevne šole bi bila taka vzpetinica v bližini športnih igrišč idealna.

COŠ zaposluje za organizacijo dela več učnega kadra. Kar dvanajst nas je več kot v poldnevni šoli. Število potrebnih učiteljev je odvisno od prostorskih in drugih pogojev, številčnosti oddelkov ter od sodelovanja zunanjih mentorjev in dejavnosti med prostim časom. V letošnjem šolskem letu so bila strokovno zasedena vsa delovna mesta, razen za pouk gospodinjstva in kemije. Nujno bi potrebovali še hišnika, ki bi bil zaposlen za polovični delovni čas, in pomočnika ravnatelja, ki pa ga zaradi pomanjkanja sredstev ne moremo zaposliti. Težave bomo imeli tudi pri organizaciji samostojnega učenja, kjer je letos polovico svojih delovnih ur opravila pedagoginja.

Dnevno imajo učenci povprečno po dve uri prostega časa, ki ga prežive na prostem, v telovadnici ali v razredu, odvisno od vremena. Pri realizaciji interesnih dejavnosti nam je letos pomagalo 35 zunanjih mentorjev. Temeljna telesnokulturna skupnost že nekaj let sodeluje s ŠSD in plačuje zunanje mentorje. Naši učenci so vadili pod vodstvom strokovnjakov rokomet, plavanje, smučanje, odbojko, nogomet, namizni tenis in v prostem polletju tudi šah. Tako ŠD Fužinar poleg množičnosti skrbi za svoj podmladek. Da je naše ŠSD »Mladi jeklar« osvojilo zlato plaketo ŠSD v Sloveniji, gre zahvala vsem zunanjim mentorjem in učiteljem, ki vodijo športno dejavnost.

Počitek

Le kaj iščejo?

V ŠKUD so se združevali mladi igralci, pevci, recitatorji, novinarji, lutkarji, likovniki in kar dve folklorni skupini. Naša folklorna skupina je sodelovala na vseh pomembnejših prireditvah v kraju. Ustanovili smo tudi društvo mladih tehnikov. Ravno pri tem pričakujemo večjo pomoč organizacij združenega dela, ker bomo le s pomočjo strokovnjakov uresničili interese naših učencev, ki jih zanima tehnika.

V prihodnjem šolskem letu bomo ustanovili šolsko zadrugo, v katero bomo vključili krožke, ki že delujejo na šoli: čebelarstvo, vrtnarija, prodajalna sadnih sokov, papirnica, pionirska hranilnica, mlade gospodinje, šivilje in knjigovozništvo. Vključili bomo še servisno delavnico za manjša popravila šolskega inventarja. Če bodo učenci sami popravili, kar so hote ali nehote poškodovali, bodo spremenili odnos do družbene lastnine. Ker je v šoli čez sedemsto učencev sedem do osem ur, je razumljivo, da je več okvar. Tudi čistilke imajo več dela s čiščenjem prostorov, ki se iz ure v uro spreminjajo iz učilnic v delavnice in igralne prostore.

Z delom zunanjih mentorjev smo bili zelo zadovoljni, zato upamo, da bodo tudi letos sodelovali z nami. Zavedamo pa se, da jim bomo morali zagotoviti boljše možnosti za delo in predvsem manj otrok v skupinah. To pa bo možno le, če se bomo v COŠ rešili togosti in bomo bolj pogumno in samozavestno spremenili, kar opažamo, da ni najbolje organizirano.

Celodnevna šola je prevzela tudi skrb za prehrano otrok. Razen redkih izjem jedo učenci malico in kosilo v šoli. Zdrava prehrana v šoli je pogoj za skladen razvoj in odpornost organizma proti boleznim. Za šolarje skrbijo naše kuharice in strokovna sodelavka, ki pri sestavi jedilnikov upošteva fiziološke potrebe, okus in prehrabene navade šolarjev. Dežurni učitelji v jedilnici pa skrbijo, da bi si učenci pridobili kulturne in zdrave prehrabene navade.

V šoli imamo tudi zobno ambulanto. Šolska zobozdravnica redno pregleduje učencem zobe. Vsak učenec ima v šoli zobno krtačko, lonček, zobno pasto in brisačo. V negi zob se že kaže določen napredek.

Tudi letos smo imeli pozimi v gosteh učence iz pobratene šole »Ratko Mitrović« iz Čačka. Maja letos pa je bilo v Čačku srečanje obeh delovnih kolektivov. Ideja bivšega ravnatelja Lorberja o pobratanju dveh šol je prerasla v iskreno prijateljstvo med kolektivoma. Skupina naših učencev pa bo avgusta 1982 letovala v Ulcinju skupaj z učenci iz Čačka.

Letos smo veliko razpravljali o celodnevni šoli: z a i n p r o t i. In kaj menimo mi, ki živimo in delamo v COŠ?

— V delu celodnevne šole se kaže nova kvaliteta osnovne šole.

— S svojimi izkušnjami je omogočila oblikovati novi zakon o osnovni šoli, ki vse osnovne šole usmerja in zavezuje za širjenje in bogatenje programa.

— Spodbudila je starše in druge krajanke k sodelovanju.

— Taka šola daje učencem več priložnosti za kolektivno življenje.

— Telesni vzgoji daje več možnosti, hkrati pa ji nalaga več nalog (rekreativni odmori, prostovoljne dejavnosti).

— COŠ z ustreznimi dejavnostmi zagotavlja staršem, da se njihovi otroci v šoli učijo, delajo, prehranjujejo, sproščajo in počivajo.

— Oprema, učni pripomočki in sredstva se v celodnevni šoli hitreje izrabljajo, ker jih učenci uporabljajo dalj časa.

— Strokovnjaki bodo morali razmisliti, kakšen naj bo koncept celodnevne šole, ki ima do štiristo učencev, in kakšen v šoli, kjer je skoraj osemsto učencev.

Zelo težko je dnevno organizirati prostovoljne dejavnosti za tako množico otrok, ker ni primernih prostorov, delavnic, igrišč, ni dovolj zunanjih mentorjev itd.

— Za celodnevno šolo se je potrebno odločiti po tehtnem razmišljanju in le, če ima šola vse materialne možnosti. Predvsem mora biti šolsko poslopje z okolico primerno za celodnevno bivanje otrok. Arhitekti bodo morali prislusniti življenju v COŠ in načrtovati temu primerne šole.

— Organizacija celodnevnega bivanja v šoli sproži cel niz organizacijskih problemov: organizacija treningov vrhunškega športa (smučanje, plavanje...), povezava z glasbeno šolo, iskanje zunanjih mentorjev v dopoldanskem času, nagrajevanje mentorjev...

— Menimo, da bodo šole, ki nimajo vseh možnosti za celodnevno bivanje otrok, učencem bolj koristile s kvalitetno organiziranimi oddelki podaljšanega bivanja in razširjenimi programi interesnih dejavnosti.

Na koncu naj se zahvalim vsem organizacijam združenega dela, vsem športnim organizacijam, društvom, posameznikom in staršem, ki so nam pomagali pri realizaciji delovnega programa.

Pavle Žaucer-Matjaž

Umetnika - revolucionarja

(Letos 23. junija so družbenopolitične organizacije in OŠ Đaković-Hečimović v Selnici ob Dravi za 40. obletnico smrti Lojzeta Šušmelja pripravile svečanost, na kateri so odprli spominski park v čast selniškim žrtvam fašizma. Slavnostni govornik Pavle Žaucer-Matjaž je v govoru orisal življenjsko pot dveh mladih predvojnih umetnikov-revolucionarjev: Lojzeta Šušmelja in koroškega rojaka Franja Goloba.)

Pred štiridesetimi leti je ugasnilo življenje selniškega krajana, kobanskega umetnika, predvojnega komunista, Lojzeta Šušmelja. V Celju je bil ustreljen 23. junija 1942. leta s še 55 sotrpini.

Lani, 3. septembra, pa je minilo 40 let od ustrelitve Lojzetovega soborca Franja Goloba. Bil je najboljši Lojzov prijatelj, človek, s katerim sta delila dobro in zlo. Tudi njuni življenjski usodi sta si na las podobni — oba sta umrla mučeniške smrti kot prva aktivista OF na Kobanskem in Koroškem, ob naši severni meji. Njuni imeni in njuno življenjsko delo sta neločljivo povezani.

Današnja skromna spominska svečanost naj ne bo edina počastitev selniškim žrtvam, naj ne bo edina oddolžitve najvidnejšemu selniškemu krajanu Lojzetu Šušmelju.

Lojze Šušmelj je bil rojen 8. maja 1913. leta v tujini, v Alzaciji, kot sin primorskega izseljenca — rudarja. Oče je padel na začetku vojne, kmalu pa je umrla tudi Lojzova mati. Z bratom Feliksom sta prišla k svojim rejnikom Gajsterjevim na Falo.

Že v ranem otroštvu je Lojz doživljal kruto življenjsko usodo, brez staršev, brez materinske ljubezni, kot žrtev prve svetovne vojne. To se je zarezalo v Lojzov značaj, poznalo se je pri oblikovanju njegove osebnosti in je dalo viden pečat njegovim umetniškim stvaritvam.

V letih 1921 do 1925 smo skupaj hodili v tukajšnjo osnovno šolo in so se rojevala prva mladostna prijateljstva. Sam je o teh letih zapisal: »Kot šolar sem mislil, da se za Janževim vrhom neha svet. Podil sem se po teh vzpetih robovih in po kotlinastih grabah ter lovil rake, ne da bi vedel, kako je tod pokrajina lepa!«

V Ljubljani je končal oddelek za kiparstvo na tehniški šoli in jeseni 1934. leta se je vpisal na umetniško akademijo v Zagrebu. Tu si je oblikoval svojo umetniško in politično osebnost. Z vztrajnostjo in žilavostjo pravega Kobanca je premagoval velike težave in tegobe, da je končal šolanje, da je postal slikar, samostojen umetnik. Na akademiji sta z Golobom v Hege-

dušičevi šoli v skupini »Zemlja« razvijala svojo ljubezen do rodne grude, do preprostega kmečkega in delavskega človeka. »V Zagrebu sva z Golobom kovala načrte, sanjala o Sloveniji, o njenih vaseh in prisegla sva v srcu, da ji ostaneva zvesta. V pomanjkanju in bedi sva se pripravljala za razstavo v Celju (leta 1937, še kot študenta), ki sva jo posvetila slovenski vasi«, je zapisal Lojze ob razstavi v Rušah 1939. leta.

To izvorno ljubezen sta oba vdihovala v umetniške stvaritve in sta s slikami govorila ljudem o lepoti naše pokrajine, Kobanskega in Koroške, podoživljala sta naravo, njeno barvitost, njeno slikovito poezijo. Z očesom umetnika, s toplim srcem domoljuba sta hodila po svoji ožji domovini, obiskovala sta Kobansko in koroške domačije, se pogovarjala z ljudmi ter sodoživljala njihove težave in skrbi. Oba sta imela rada svoje kraje in ljudi, rada sta imela življenje, pa čeprav ni bilo zmeraj lepo in prijetno. V sobi sta nosila bogastvo duha in srca. Bila sta človeka velike srčne kulture, ki sta jo radostno in obilo razdajala svoji okolici.

Njuno življenjsko vodilo je bilo delo, trdo delo. Golob je nekje zapisal: »Kako lepo je v delu. Vsak trenutek je pozabljen, vsako uro nove naloge. In več kot delaš, več se ti odpira novih vprašanj«.

In koliko sta Golob in Šušmelj delala v njuni kratki življenjski dobi! V letih od 1936 do 1940 sta — bodisi vsak zase, bodisi oba skupno, ali pa z drugimi likovniki — razstavljala na enajstih umetniških razstavah. Pri vsem tem pa sta bila oba zelo aktivna politična delavca. Junija 1940 mi je Lojze pisal o pripravah za visokošolske tabore na Kobanskem in je končal z refrenom: »Vse, kar delamo, gre v dobrobit Kobanskega, za katerega živimo in umrjemo.«

Bili smo mladi, družila nas je velika revolucionarna ideja, bili smo polni entuziazma, verjeli smo v lepšo prihodnost. Zapupali smo v partijo in se v njej kalili, ona nam je odpirala horizonte. Čutili in globoko smo verjeli, da se bliža čas obračuna s starim redom, da smo na pragu vojne, ki bo terjala odločne ljudi za zgodovinske dogodke. Zadnje dni 1940. leta je Golob pisal dekletu, da mu je mladi pesnik poklonil pesmico:

»Gledat starega sveta propad,
skrivat v srcu polno nad,
to se, to se pravi biti mlad...«

Zagnano smo izpolnjevali čebinska izročila prvega slovenskega kongresa KP na tem izpostavljenem delu slovenskega ozemlja, kamor je nacizem z grozečimi kremplji segal po naši grudi. Ugotovitev iz manifesta, »da slovenski narod v vsej svoji zgodovini ni bil še nikdar v tako veliki nevarnosti, v kakršni je danes«, nas je navajala na trdo in prizadevno narodnoobrambno delo, ki je po okupaciji preraslo v narodnoosvobodilno akcijo. Prva aktivista KP in OF sta postala Lojze in Franjo, ki sta tudi med prvimi dala življenje za svobodo, za svoj narod.

Umetniško podobo obeh slikarjev je iztrgal pozabi kmalu po vojni umetnostni zgodovinar Andrej Ujčič z razstavami njegovih del v Mariboru in v Ljubljani v letih

1961, 1968, 1969. Žal pa se še ni našel zgodovinar, ki bi znanstveno obdelal in osvetlil obdobje narodnoobrambnega boja ob severni meji in ki bi postavil v čas in prostor oba predvojna revolucionarja in prva aktivista OF, Franja Goloba in Lojza Šušmelja.

Zakaj vam v letu kongresov govorim o daljni preteklosti izpred štiridesetih let? Da bi se po njima zgledovali v današnji situaciji!

Tudi danes je mednarodna situacija izredno napeta. Nastajajo vedno nova vojna žarišča in ugašajo. Ali morda ne grozi nova svetovna katastrofa?

Tudi naša notranja situacija že vsa povojna leta ni bila tako zaostrena, kakor je danes. Prezadolžitev gospodarstva v tujini je eden izmed razlogov za še vedno naraščajočo inflacijo, za zniževanje življenjske ravni in za naraščanje političnega nezadovoljstva delovnih ljudi.

Silva Sešel

O odrskem in televizijskem GAŠPERJU

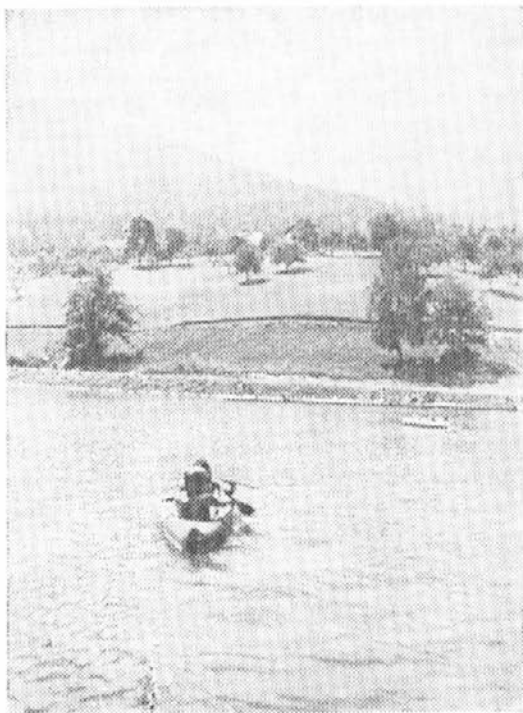
V prvih dneh julija smo si lahko v hoteljskem kulturnem domu ogledali televizijsko dramo Svetneči Gašper po Prežihovi noveli Pot na klop. To je sedaj že (po Vodnjaku, Samorastnikih, Ljubezni na odoru in Boju na požiralniku) peta ekranizirana novela. Prežihu v tej noveli ni šlo za spopad človeka z zemljo, tudi strasti ne uničujejo junaka, ampak je zgolj podoba človeka, ki je vse življenje pridno in pošteno delal, garal, a v življenju ni niti toliko prislužil, da bi na stara leta imel svoj kot, »kjer bi lahko v miru izčivkal svojo kosmato dušo.« Novela govori o hudem soci-

alnem izkoriščanju in obtožuje kapitalistični družbeni sistem. Res je, da Gašper pije, vendar je ta hiba del njegovega značaja kot tudi preklinjanje. In če bi Gašper deval na kup, bi za to imel kaj več? Strašno vzroji, ko mu Vožnik predlaga obračun z Bogom.

»... zakaj naj bi se jaz spovedoval, zakaj ne bi bog klical na odgovor tistih, pri katerih sem pil. Tiste, ki so mi slabo burlo prodajali za dober, težko zaslužen denar. Strela krvava, si videl Tonača? Bajto si je postavil. Si videl Križana, hišo si je postavil. Kako bi ti prodajal mošt in mogel

Vorančeva plaketa za Koroški fužinar

Zavesljaji

nositi denar v hranilnico, če ne bi bilo pijancev... ti tudi nisi manj popil od mene. Ko bi vse tiste sode, ki si jih ti izpil, razporedil po gorici, ne bi našel praznega kota. Samo da si pil vsak dan, jaz pa sem stradal, včasih po mesec, po dva, da sem potem pil...» Delal in garal sem vse življenje in na greh še časa nisem imel misliti. ... Vušinski graščak v Črnečah ni bil od otroških let pri spovedi ter se je sam ustrelil. A zvonili so mu v petih cerkvah z vsemi zvonovi, temi piskri ferdamanskimi.

To je drama o človeku, ki je že s svojim rojstvom bil obsojen na življenje v revščini. Vožnik sicer ni bogataš, a le predstavlja sloj, ki je nekaj imel. Ta »nekaj« je bila zemlja, ki je bila trda, včasih tudi skopa, pa vendar je preživljala cele generacije družin. Gašperji pa so lahko le garali, vsak otrok, rojen iz take zveze, je že v zibelki dobil za doto revščino in pomanjkanje. Zato Gašperjeve besede na koncu novele izzvenijo kot najhujša obtožba predvojnih krivičnih družbenih razmer... »Zunaj na tnalu sem pustil cekar z orodjem, tem zlomkom salaminskim. Vse življenje me je drl ta hudič. Notri je cimraka, kranc, dve klamfi, cepin in še dve sekiri. To je vse, kar imam, ko sem sedemdeset let star. Prodaj in imej za krsto in za pogreb... Da ne bo kdo rekel: vse življenje je pil, nazadnje pa je še na tuje stroške gagnil, ta hudič... prekleti... zgarani...«

Novela ima veliko dialoga, pravzaprav še več monologa, zato je bila lahko uspešno prirejena za odrsko uprizoritev. Avtor priredbe in interpret Gašperja — Mitja Šipek — je z njo dosegel zavidljive uspehe. Bil je prvi amaterski igravec, ki se je lotil monodrame, celo poklicna gledališča (Svetneči Gašper je bil prvič uprizorjen za Prežihove dneve leta 1974) so do takrat redko segla po tej zvrsti. »Odrski« Gašper je doživel čez 120 predstav in Šipek je z njim preromal domala vso Slovenijo kot v prejšnjih časih ljudski komedijanti. Bolj je bil kraj oddaljen od velikih središč, hvaljebniješe je bilo občinstvo.

Odrska predstava je zelo verna Prežihovi noveli, brez kakršnihkoli besednih do-

datkov; spremljajo jo le najnujnejša tehnična oprema in glasba (na citre spremlja Stanko Lodrant). To je drama o starem tesaču in drugih oseb sploh ni, razen kolikor se igravec navidezno obrača nanje. Ves čas sta Prežih in igravec na enaki višini, igravec je sledil pisateljevemu izročilu, celo približal ga je občinstvu.

Pri televizijski dramati pa se je stanje spremenilo. Avtorja scenarija (Janez Drozg, ki je tudi režiser, in Mitja Šipek) sta se sicer skušala držati pisateljeve besede, vendar prinese televizijska drama na koncu le drugačno izročilo. Z izredno dolgimi prizori Vožnika na mrtvaški postelji stopi v ospredje drugi obče človeški problem — smrt, o kateri pa Prežih, vsaj na tak način, ne razmišlja. Pravi le: »... Stare smreke so grmele. — Pri tem ga je spreletelo čudno, tuje čustvo: vidiš, Gašper se poslavlja. Kmalu bo prišlo nad tebe in tudi ti se boš tako poslavljaj. Posušil se boš, izgorel na plevnjači in prav nič ti ne bo pomagal odmev teh stoletnih smrek...«

Prizori ob mrtvaškem odru so sicer čudoviti, za pesem Marija z Ogrskega gre, ki jo zapojejo Šentanevski pauri, bi vsak etnolog dal zlatnik, vendar pa tu delujejo

kot tujek, če gledamo predvsem izročilo Prežihove novele. S tem se osnovni socialni problem starega tesača še bolj odmakne.

Poleg Svetnečega Gašperja (igra ga Mitja Šipek), nastopa še Vožnik (igra ga tudi Mitja Šipek, ki ga sicer v dvojnih prizorih zamenjuje Rado Pšeničnik). Ne vem, kakšen poseben pomen ima ta dvojna Šipkova igra, vsekakor pa je to spet oddaljevanje od Prežih. Zgodi se, da zdaj ni več Gašper nosilec dogajanja, ampak se to prenese na Vožnika.

Pa vendar je televizijska drama zelo čista; nastopajo sami domači amaterski igralci (poleg že omenjenih še Milka Cesarjeva kot Vožnica, Bine Bevc kot župnik in otroci s Strojne, ki jih poznamo že iz Boja na požiralniku). Tudi jezik je zato enoten, gre za neke vrste pogovorno varianto. Posebej so odlični prizori od blizu, kjer pride do izraza zares izdelana mimika glavnega igralca. Tudi vse tisto, kar oder ne more dati, je tu naredila kamera, ki se je pogosto sprehodila po koroških bregih. Pomembno je tudi, da so snemali pri Janežu na Strojni, saj je sedaj to (po obnovitvi) ena izmed etnografsko najčistejših domačij na Slovenskem.

J. Mrdavšič

Monografija o Strojni in Strojancih

Sredi julija je izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani nekaj nad petsto petdeset strani obsegajoča knjiga dr. Marije Makarovič Strojna in Strojanci. Avtorica, znana slovenska etnologinja, je v njej zajela dolgo časovno obdobje, polno pomembnih zgodovinskih dogodkov in dogajanj, katerih vplivi in posledice so se kazali in se še kažejo tudi v življenju tega samotnega zaselka. Raziskala je vrsto gospodarskih, družbenih in duhovnih procesov, njihovo medsebojno odvisnost in prepletanja. Podala je socialno strukturo strojanske vaške skupnosti, poiskala vzroke za njeno nenehno spreminjanje, razkrila načine in poti, ki jih ubirajo Strojanci, da bi kar se da hitro ujeli korak s sodobnim razvojem, opozorila pa je tudi na tisto, kar jih še veže na preživelo preteklost, kar jih objektivno in subjektivno ovira, da bi lahko še hitreje napredovali.

Iz načelnih raziskav, ki jih je opravila avtorica, in iz konkretnih primerov, opisanih v knjigi, si lahko bralec ustvari podobo življenja posameznikov od zgodnjega otroštva, ko se pod različnimi vplivi začno vraščati v socialno okolje, do pozne starosti, ko tudi sami že prenesejo izročilo preteklosti, obogateno z lastnimi izkušnjami in spoznanji, na mlajši rod.

V knjigi je na enak način prikazana tudi usodna povezanost soseske in primeri, ko le-ta ob različnih oblikah medsebojne po-

moči pri delu, ob ujmah in drugih nesrečah, a tudi ob različnih družabnih prireditvah pride še posebej do izraza, kaže pa se tudi v zavesti domačinov, da pripadajo isti skupnosti, pa v enakem ali vsaj zelo podobnem odnosu do različnih vrednot in norm, ki v večji ali manjši meri uravnava njihove medsebojne odnose.

Zaradi preglednosti je avtorica obsežno gradivo smotrno razporedila v šestnajst poglavij in nad štirideset podpoglavij, splošnejše ugotovitve in zaključke pa je povzela v »Pogledu na Strojance«, kjer je takoj na začetku zapisala: »Etnološko podoba Strojancev kaže njihova celotna kultura, ki jo sestavljajo medsebojno nerazdružljivo prepletene gmote, družbene in duhovne prvine, najbolj določno pa njihovo ustvarjalno razmerje do sveta.«

S tem, da je posvetila svojo raziskovalno vnemo prav Strojni, ki je izmed vseh hribovskih zaselkov v Mežiški dolini prav do nedavna ohranila svojo prvinskost, je avtorica razkrila značilnosti razvoja, ki so ga drugi zaselki v dolini že prešli, in je tako otela marsikaj, kar bi se sicer za vselej izgubilo.

Toda bistvena vrednost knjige je vendarle v tem, da avtorica ni usmerjala pozornosti predvsem v preteklost, temveč v sodobna dogajanja in probleme, ki jih rešujejo Strojanci v skladu s svojo življenjsko naravnostjo in stvarnimi možnostmi

današnjega časa. Razprava namreč govori predvsem o Strojni, ki prežeta s tradicijo, že uravnava korak z ritmom razgibanega življenja v dolini, govori o cestah, ki so jo povezale z večjimi dolinskimi središči, o novih možnostih in perspektivah, ki jih je prinesla elektrifikacija zaselka, o tem, kako si mlajši Strojanci z zaposlovanjem v tovarnah ustvarjajo večjo socialno varnost in boljše življenjske razmere...

Da je dr. Marija Makarovič vse to lahko raziskala in obdelala, je izčrpala vse dostopno pisano gradivo, morala pa si je pridobiti tudi naklonjenost Strojancev, da so se ji odprli in ji zaupali. In Marija Makarovič je dosegla tudi to. Strojanci so ji odprli zakladnico starih spominov, življenj-

skih modrosti in izkušenj, ki so stoletja zorele in dozorevale v strojnskih hribih. Zaupali so ji svoje stiske in težave, svoje misli in čustva, svoje načrte za prihodnost. Brez njihovih iskrenih priznanj in pričevanj bi knjiga ne mogla biti to, kar je.

Temeljnemu besedilu razprave je avtorica dodala še vrsto statističnih in anketnih tabel, slovarček narečnih besed, seznam uporabljenih virov in literature, pa še kratek povzetek v angleščini,

Dr. Marija Makarovič je z monografijo o Strojni in Strojancih v marsikaterem pogledu zaorala v ledino in nas znova opozorila na potrebo po nadaljnem raziskovanju in obdelavi vsakovrstne problematike, značilne za naše kraje in ljudi.

Strojna in Strojanci

(Odlomek)

Na podlagi povedanega se zastavlja vprašanje: Kakšno je razmerje današnjih kmetov in tudi kmetov delavcev do kmečkega »stanu« t.j. do kmečkega poklica.

Odnos kmetov in kmetov-delavcev do kmečkega poklica

Vrednotenje poklica in s tem tudi zadovoljstvo s svojim poklicem so vaščani izpričali v odgovorih na vprašanje »Kakšen poklic bi raje imeli od svojega.«

Med dvajsetimi moškimi je sedem kmetov in dva kmeta-delavca zadovoljnih s svojim poklicem kmeta oziroma kmeta-delavca. Drugih pet kmetov bi si želelo dodatni poklic delavca, vratarja oziroma kovinostrugarja, šest kmetov-delavcev pa poklic tesarja, šoferja, delovodje in trije od njih samo poklic kmeta. Od dvajsetih žensk jih je pet, to je štiri kmetice in ena kmetica-delavka, zadovoljnih s svojim poklicem, druge pa bi si izbrale naslednje poklice: kmetica-delavka (2), kuharica (5), šivilja (3), učiteljica (2), trgovka (1), pisarniško delo (1), učiteljica tujih jezikov (1).

Na dodatno vprašanje, zakaj bi si izbrali navedeni poklic, so na splošno odgovarjali, da zaradi veselja ali manj naporega dela.

Ob tem pa so na vprašanje »Zakaj ste ostali na kmetiji?« moški bolj kot ženske poudarjali »veselje do kmetovanja«, več kot polovica žensk pa je odgovorila, da zato, ker ni bilo druge možnosti. Le nekaj jih je ostalo na željo staršev, ali zaradi ljubezni do moža ali ker »mi je bil ponos biti gospodar«.

In če so v obdobju med svetovnima vojnama tedanji hlapci, dekletje in ofarji mislili, da njihovo delo v primerjavi s kmetovim ni enakovredno ocenjeno in plačano, mislijo zdaj tako kmetje, če se primerjajo z delavci. Saj so na vprašanje »Ali menite, da je delo in poklic kmetov manj cenjeno od dela in poklica delavcev?« vsi vprašani odgovorili pritrdilno, tudi kmetje-delavci (tab. 8).

V prostih razgovorih in v odgovorih na zastavljeno vprašanje: »Kako bi se po vašem mnenju položaj kmetov izboljšal?« so navedli več odgovorov, ki sem jih strnila v naslednje skupine:

Dražji pridelki, večje prodajne možnosti; manjši davki, večja posojila za nakup strojev, večja mehanizacija kmetijstva, cenejši kmetijski stroji; tesnejša povezava z združenji; večja medsebojna pomoč med

kmeti; višje kmečke pokojnine in s tem tudi višje vrednotenje kmečkega dela; boljše šolska izobrazba kmetov; poizkusno delo nekmečkih otrok na kmetiji; prenehanje omalovaževanja kmečkega dela in kmetov in povečevanja dela in delavcev v tovarni.

Nekaj vprašanih je pesimistično odvrnilo, da se položaj kmetov in vrednotenje kmečkega poklica ne more spremeniti, ker je »kmet zdaj najbolj zavržen«. A tudi oni so dodali, da je v primerjavi s preteklostjo zdaj marsikaj boljše.

Kljub temu so na vprašanje: »Kaj bi storili, če bi imeli veliko in mehanizirano kmetijo?« vsi moški in večina žensk odgovorili, da bi ostali na kmetiji (tab. 9).

Na pogojno zastavljeno vprašanje so domačini tudi pogojno odgovorili, saj nam že odgovori na naslednja vprašanja posredujejo današnji stvarnejši odnos Strojancev do kmečkega in do drugih poklicev. Tako je večina moških in žensk odgovorila na vprašanje »Kakšen poklic bi si želeli za vašega otroka?«, da naj bi se zaposlil, bodisi kot kvalificiran delavec ali kot diplomant poklicne ali srednje šole. Večina tistih, ki imajo ali si želijo več otrok, je na vprašanje: »Ali želite (bi želeli), da eden izmed otrok ostane na kmetiji?« odgovorilo pritrdilno; enega bi obdržali na kmetiji, vendar so istočasno dostavili, da naj bi se tudi zaposlil (tab. 10). V nekmečkih pokli-

Premišljevanje

cih ali polkmečkem poklicu vidijo tudi Strojanci lažji kos kruha, da »otroci ne bi garali samo na kmetih.« V vasi, ki se prek posameznih zaposlenih šele v zadnjih letih preusmerja v naselje kmetov-delavcev, so takšne želje staršev glede poklica njihovih otrok tudi razumljive. Ob tem pa je očitno, da bi vsi zaposleni kmetje in celo eden izmed delavcev ob ugodnih materialnih pogojih raje samo kmetovali.

Kmetje-delavci »pauri-šihltarji«

V sedemdesetih letih 20. stoletja se kmetje, vendar gospodarji kmetij manj kot njihovi otroci, vedno bolj zaposlujejo.

Zaposlovanje kmetov

Čeprav se je prvi kmečki sin, Zabrnikov Pavle, zaposlil v železarni na Ravnah že 1936. leta; pa vse do leta 1960, ko so se zaposlili tudi posamezni strojniki kmetje, ni imel posnemalcev.

Po statističnih podatkih za leto 1960 so bili zaposleni le štirje ljudje (58, str. 316). V letu 1979 pa so našli že enaindvajset zaposlenih, med njimi tri ženske (19).

Odnos do zaposlovanja se je zategadelj v zadnjih letih bistveno spremenil. Še pred nekaj leti so očetje marsikateremu sinu trdno odsvetovali, če se je želel izšolati ali priučiti za delavca, z besedami: »Kaj boš hodil v fabriko, je doma dosti dela. Kdor hodi v fabriko, nima male južine.« V zadnjih letih starši otrok ne zadržujejo več doma. Sedanja poklicna struktura zaposlenih kaže, da je večina priučenih delavcev. Med zaposlenimi sta le dva kvalificirana delavca in ena uslužbenka s srednjo ekonomsko šolo. Zanimivo je, da si tudi do-raščajoči otroci, ki se šele odločajo za poklic, želijo večinoma le izučiti in zaposliti blizu doma, na Ravnah ali Prevaljah, da se bodo vsak dan lahko po službi vračali domov.

Zaposleni so večinoma v železarni na Ravnah in v papirnici na Prevaljah ter pri gozdnemu gospodarstvu; na delo se vozijo z lastnimi avtomobili ali pa z avtobusom, ki vozi le do Kušarja. Od tamkaj pa imajo do doma peš približno eno uro tisti, ki stanujejo najdlje.

Medtem ko so vzroki za zaposlitev enaki, pa je zadovoljstvo s poklicem in z delovnim mestom različno.

Vzroki za zaposlovanje in zadovoljstvo s poklicem

Večinoma so na vprašanje, zakaj so se zaposlili, odgovorili: »Ker sem rabil denar, sem se zaposlil.« Nedvomno pa v zadnjih letih vpliva na zaposlovanje Strojancev predvsem prepričanje, ki ga ugotavljamo tudi po drugih vaseh, da ima primerno življenjsko raven in da sploh gospodarsko napreduje edinole tisti kmet, ki je istočasno tudi zaposlen. Saj se le tako dokoplje do rednih mesečnih prejemkov, ki so za tiste Strojance, ki delajo samo na kmetiji, le velika in neuresničljiva želja.

Ko se izpolni želja mladih Strojancev, da se zaposlijo, »gredo na šihlt« večinoma kot nekvalificirani delavci. Ščasoma pa spoznajo, da bi raje opravljali delo kvalificiranega delavca. Vprašani nekvalificirani delavci so navedli tudi poklice, ki bi jih radi opravljali (npr. šofer, vodovodni inštalater, delovodja itn.). Med njimi pa so le

3 zap. kmetovalci, ki bi še vedno raje kmetovali, če bi bile le boljše možnosti za to. Na vprašanje, zakaj se niso odločili za zaželeni poklic oziroma se izučili zanj, so večinoma odgovorili, da za to niso imeli možnosti in da tam, kjer so zaposleni, nimajo dejansko možnosti za izobraževanje ob delu; večina pa je poudarila, da se še vedno želi nadalje izobraževati.

Zato je razumljivo, da so vsi tisti, ki si želijo napredovati ali pa spremeniti svoje delovno mesto, le deloma zadovoljni s svojim poklicem. Ob tem pa je zanimivo, da so kljub navedenim željam in večinoma utrujajočemu in napornemu delu, pa prepričanju, da so slabše plačani za svoje delo kot njihovi sodelavci, ki opravljajo enako ali podobno delo, odgovorili, da svoje delo z veseljem opravljajo. Tega veselja do dela v tovarni in v drugih organizacijah, ki so ga obenem z delovnimi navadami prinesli še od doma, zaenkrat ne kali niti mnenje nekaterih, da le navidezno odločajo pri razporeditvi dohodka. Na vprašanje: »Ali mislite, da soodločate pri razporeditvi dohodka?« so odgovarjali: »Soodločamo že, naredijo pa po svoje.«

Jure Srnko

60 let organizirane telesne vzgoje na Prevaljah

Telesnovzgojno društvo Partizan Prevalje praznuje 60. obletnico delovanja. Predhodnik današnjega Partizana je bilo društvo Sokol, ki so ga ustanovili 1921. leta. Že v naslednjem letu pa je bil na Prevaljah zlet koroškega sokolskega okrožja. Prav ta manifestacija, ki ni imela le telesnovzgojnega pomena, temveč je bila tudi velika narodnostna manifestacija tik ob meji z Avstrijo, pomeni začetek rednega dela Sokola na Prevaljah. Ustanovitelj in prvi predsednik je bil dr. Dušan Senčar.

Med najpomembnejše dosežke iz časov Sokola na Prevaljah štejejo telovadni dom. Zgradili so ga s prostovoljnimi delom in ob pomoči naprednih krajanov. Največ zaslug pri gradnji doma je imel takratni predsednik dr. Davorin Flis. Dom so uporabljali za telovadbo in za prosvetno kulturno dejavnost.

Vojna tudi članom Sokola ni prizanesla. Med številnimi člani narodnoosvobodilnega odpora jih je sedem končalo življenje v partizanskih vrstah in v koncentracijskih taboriščih. V spomin na padlega borca NOV, Pavla Mešla, so na Prevaljah vrsto let prirejali spominski Pavlov smuk.

Po drugi svetovni vojni se je športna dejavnost nadaljevala v Fizkulturnem društvu Prevalje. Iz tega društva je čez čas nastal današnji TVD Partizan, ki se je pod vodstvom predsednika dr. Davorina Flisa uvrščal med uspešnejša športna društva v Mežiški dolini. Največje uspehe so člani — telovadci in telovadke dosegali v petdesetih letih, ko so

Ob tem pa tudi strojniki zaposleni fizični delavci menijo, da se administrativni aparat vedno bolj razrašča in ga plačujejo z »ročnim delom, ker v pisarnah nič ne proizvajajo«. In zato so delavci, ki delajo v proizvodnji, večinoma prepričani, da delajo »najmanj še za dva in največ za štiri administrativne delavce«. Mnenje, ki zavzema v pogovorih še veliko večjo razsežnost, in to ne samo med strojniki delavci.

Zaposleni se, podobno kot kmetje, zavedajo razlik in prednosti, ki jih ima zaposlitev zunaj kmetije in na kmetiji.

Delavci delajo samo osem ur na dan, prejema redne mesečne prejemke, imajo redni in plačani dopust, so socialno zavarovani in prejema primerno pokojnino za minulo delo; kmetje niso vezani na ure, nihče jim ne žigosa, štempla, karte pri prihajanju in odhajanju z dela; ni jim treba vsega kupiti, delajo na svežem zraku in v miru; nihče jih ne priganja k delu; če hočejo, lahko med delom počijejo ali pa si vzamejo kaj več prostega časa; vidijo pridelek, to je končni produkt svojih prizadevanj, in če znajo dobro gospodariti, tudi dobro pridelajo in zaslužijo.

se uvrščali tudi na republiška tekmovanja. Omembe vredni so tudi množični nastopi na akademijah, Titovih štafetah in na okrajnih zletih, kjer je sodelovalo tudi do 180 članov društva. Tudi prosvetno kulturna dejavnost je bila na visoki ravni, zato se je Prevaljčani še danes z veseljem spominjajo.

Zastoj v delovanju društva je nastal po letu 1963, ko je umrl predsednik dr. Davorin Flis in ko so telovadni dom preuredili v kinodvorano. Vse do 1968. leta, ko je bila pri osnovni šoli zgrajena telovadnica, je bilo delo le občasno. Z novo telovadnico je ponovno zaživelo. Iz leta v leto se je večalo število članov in vedno več je bilo strokovno usposobljenih vadnikov. Danes v društvu redno dela dvanajst (12) vadnikov, ki vsaj enkrat tedensko vodijo športno-rekreativne dejavnosti, v katere je vključenih 240 članov — od predšolskih otrok do starejših krajanov v ženski in moški rekreativni vrsti.

Značilno za prevaljski Partizan je tudi to, da so v njem vedno našli možnost za vadbo tudi ljubitelji nekaterih individualnih športov in športnih iger (karate, namizni tenis, odbojka in košarka). Odbor namreč podpira načelo, da se omogoči vadba kar najširšemu krogu mladih. Ko neka panoga preraste okvire Partizana, se osamosvoji in se kot samostojen klub vključi v telesnovzgojno športno društvo Korotan. Tako sta pred približno tridesetimi leti iz Partizana izšla tudi nogometni in smučarski klub Korotan Prevalje.

Ob 60-letnem jubileju želimo članom Partizana Prevalje še veliko uspehov.

Ervin Wlodyga

50 let smučarskega kluba Fužinar

Smučarski klub Fužinar na Ravnah praznuje letos 50 let obstoja. V pol stoletja se je uveljavil in danes je ime Fužinar poznano tako v naši domovini kakor tudi v tujini.

Pravzaprav se je smučanje začelo na Ravnah, oziroma takratnem Guštanju, že leta 1922, ko je prišel v naš kraj na osnovno šolo mladi učitelj Joško Zega. Takrat so se mu pridružili še domačini — adjunkt v železarni Tovornik, obratovodja Ivan Štraus, knjigovodja Miloš Jelenko in gozdarski adjunkt Stanko Štangl. Ker pa se je pozneje ta smučarski šport začel močno širiti, zlasti med mladino, so se najbolj navdušeni smučarji — pod vodstvom Miloša Jelenka in na pobudo Planinskega društva Prevalje — odločili, da ustanovijo v Guštanju, skupaj z Rimskim vrelecem, smučarski klub.

V decembru 1931 je iniciativni odbor sklical ustanovni občni zbor v gostilni »Planinka« pri Ringu v Guštanju. Izvolili so naslednji odbor:

Miloš Jelenko — predsednik,

Stanko Štangl — tajnik,

Franc Magrič — blagajnik,

Karel Volavšek, Stanko Štor, Herbert Orosel, Stanko Marhijoti, Ivan Marošek, Ervin Wlodyga, Maks Dolinšek in Franc Gradišnik — odborniki.

Izdelali in sprejeli so pravilnik, določili dneve prvih smučarskih tekem in razvili svojo smučarsko zastavo. Klub pa so imenovali »SMUČARSKI KLUB GUŠTANJ — RIMSKI VRELEC«.

Že 17. januarja 1932 so priredili prvo smučarsko tekmovanje v tekih za seniorje na 18 km, in sicer od Rimskega vrelca čez Brezji dvor mimo Okrogelnika, Rožanka, Janeta, Pokrova, Večka, Podhovnika, Žerjava, čez Navrški vrh do Guštanj. Cilj pa je bil na trgu v Guštanju. Mladinci (juniorji) so tekmovali na 6 km. Na cilju je takrat tekmovalce navdušeno pričakala velika množica ljudi z jeklarsko godbo.

V tem letu je smučarski klub organiziral tudi prvo meddruštveno tekmovanje z Uršlje gore. Alpski smučarji, ki so takrat tekmovali, pa so morali del proge od Lubasa do Guštanj preteči, in to z alpskimi smučmi.

Kljub temu, da je Planinsko društvo Prevalje dalo iniciativo za ustanovitev smučarskega kluba v Guštanju, so ga na Prevaljah ustanovili šele 28. 1. 1933. Na tem občnem zboru je predsednik SK Guštanj-Rimski vrelc, Miloš Jelenko vse navzoče vabil na otvoritev nove smučarske šole nad Pokrovom, ki so jo takratni agilni smučarji zgradili s prostovoljnim delom. Slavnostna otvoritev smučarske koče je bila 29. januarja 1933. V letu 1933 je bila ustanovljena tudi KOROŠKA ZIMSKO-ŠPORTNA PODZVEZA s sedežem v Slovenj Gradcu. V zapisnikih podzveze preberemo, da je bil zelo močno razvit smučarski šport v Guštanju, kjer so imeli tudi dobre tekmovalce.

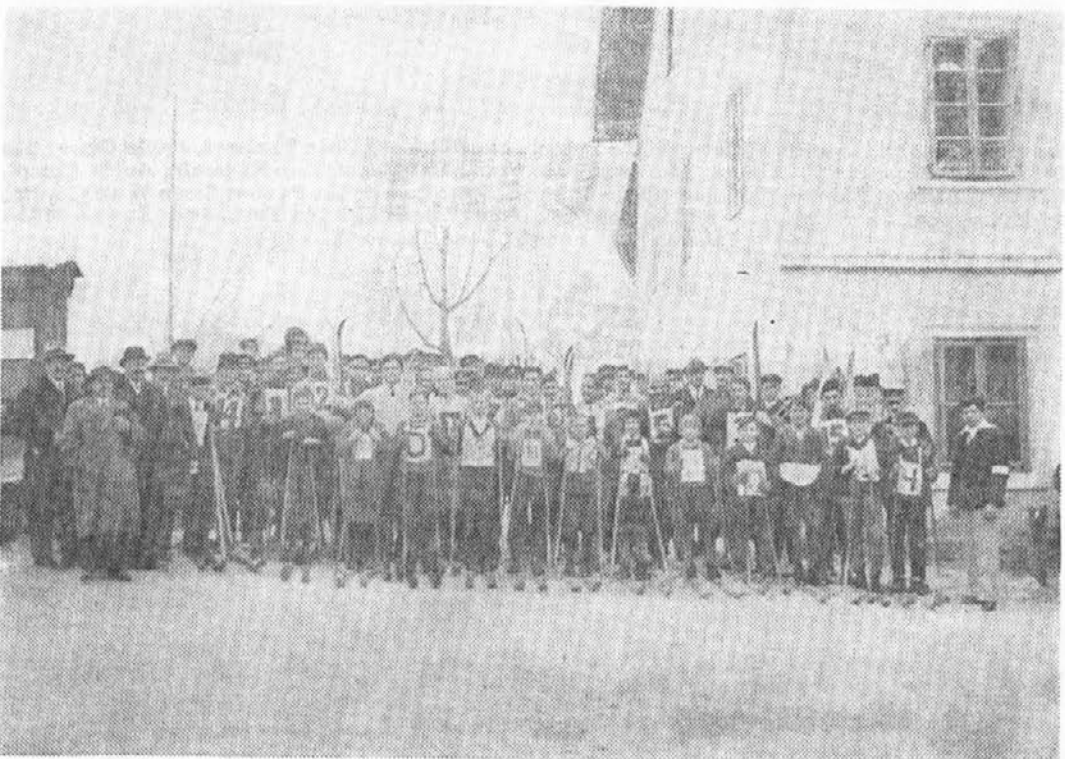
Pozimi 1934/35 je prišlo med vodstvom SK in lastnikom Rimskega vrelca do spora, tako da se je takratni odbor odločil za odce-

pitev od Rimskega vrelca. Ustanovili so SMUČARSKI KLUB GUŠTANJ-KOTLJE. Lastnik Rimskega vrelca pa je ustanovil svoj SK Rimski vrelc, v katerem so bili predvsem člani iz Zagreba.

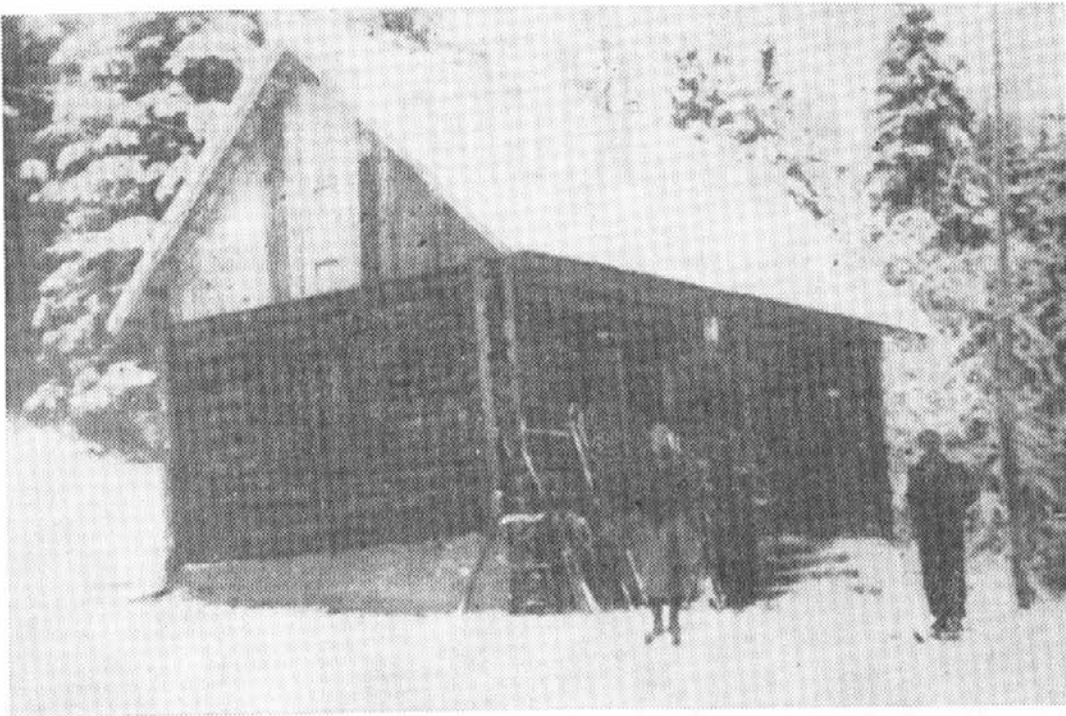
V letu 1937 so na Prevaljah zgradili prvo smučarsko skakalnico (15 m). Na otvoritvenem tekmovanju je zmagal in dosegel najdaljši skok Maks Dolinšek iz SK Guštanj-Kotlje.

Ustanovitelji SK Guštanj Rimski Vrelc decembra 1931 na jubilejnem občnem zboru dne 12. junija 1982. Od leve proti desni: Maks Dolinšek, Stanko Štor in Ervin Wlodyga.

I. tekma SK—GRV dne 17. I. 1932. Pri seniorjih je zmagal Stanko Štangl, ostali: Pavli Harnold, Franc Magrič, Miha Konečnik, Stanko in Silvo Marhijoti, Hubert Plajer, Imre Cilcer, Kurt Zvajl, Jože Marošek, Maks Tomažič, Maks Dolinšek in Franc Gradišnik. Juniorji — zmagal Ivan Marošek, sodelovali Ivan Legner, Jakob Slanič, Ervin Wlodyga (in še neimenovani). Pri pomladku: zmagal Ernst Šmavcer, Gusti Pongrac, Gusti in Vili Kefer, Peter Gostenčnik, Štefan Trbovšek, Evald Wlodyga, Jože Grabner, Franc Kolar, Ivan Korper, Peter Mihelač, Anton Radušnik

Prva smučarska kočica SK Guštanj Rimski Vrelec. Zgrajena 29. januarja 1933.

Smučarski sodniki. Stojijo od leve: Stane Pelan, Jože Högl, inž. Jože Borštner, Pavle Cesar, Oto Leš, Jože Šater, Marjan Ažman, Tedi Stampah, Franc Metelko, Roman Kogelnik, Anica Fanel, Gregor Klančnik, Stanko Marhijoti, Peter Mihelač, Bolti Puh, Anica Pavšer, Ervin Wlodyga, Lado Kukec. Čepijo: Franc Ivič, Viktor Košutnik, Tone Potočnik, Silvo Turk, Ivan Žunko, Milko Fanel, Karl Fanel, Tone Pogačnik.

Stefan Robač — prvi koroški športnik, ki je nastopil na olimpijskih igrah (1956. leta v Cortini)

Čeprav so smučarsko kočico odprli leta 1933, so jo leta 1935 že obnovili in razširili.

V času druge svetovne vojne društvo ni delovalo.

Po osvoboditvi pa se je smučarski šport zelo razcvetel. Že 23. in 24. februarja 1946 je smučarski klub organiziral 1. državno prvenstvo v alpskih disciplinah pod Uršljo goro. Na tem tekmovanju je nastopilo 388 tekmovalcev iz vse države.

V letih 1947 do 1955 je deloval smučarski klub, oziroma sindikalno društvo Fužinar, ki je bilo ustanovljeno 12. novembra 1948 in ga je vodil glavni pobudnik tekaškega športa pri nas, Gregor Klančnik, ki ima največ zaslug, da so Ravne zaslovene po odličnih tekačih, nadalje Karel Fanel, ki je pod vodstvom inženirja Stanka Bloudka zgradil smučarsko skakalnico v Dobji vasi. Delovno silo je organiziral med (nemškimi) vojnimi ujetniki, zaposlenimi v železarni, Ervin Wlodyga. Karel Fanel je tudi poskrbel, da je bila smučarska proga nad kočico razširjena in očiščena. Na Ravnah pa niso samo tekmovali, ampak so tudi prirejali tečaje za smučarske sodnike. Zato ni čuda, da so z odličnim tehničnim in sodniškim vodstvom postale Ravne prej znane po dobro organiziranih prireditvah kakor pa po dobrih domačih tekmovalcih. Z dobrim strokovnim delom se je na Ravnah pojavil sčasoma mladi smučarski rod, ki ni bil poznan samo v ožji domovini, temveč v Jugoslaviji in tudi v inozemstvu.

Nekaj doma organiziranih prireditev:

— 21. in 22. februarja 1950 je bilo v Guštanju republiško prvenstvo v tekih in klasični kombinaciji. Takrat je pri mlajših članih na 12 km zmagal Stefan Robač.

— 2. in 3. februarja 1952 je organiziral Fužinar republiško prvenstvo v klasični kombinaciji in patrolnem teku.

— 10. 1. 1954 je Fužinar organiziral podvezno prvenstvo koroške smučarske podzveze v SM in SL ter 17. 1. istega leta še podvezno prvenstvo v tekih in klasični kombinaciji.

Naj omenim še organizacijo prvih mednarodnih metalurških tekem od 12. do 14. februarja 1954. Poleg domačih tekmovalcev so nastopili še tekmovalci iz železarn v Plajberku, Mitterbergu, Linzu in Kapfenbergu.

V dneh od 10. do 13. marca 1955 je bilo na Ravnah državno prvenstvo v klasičnih disciplinah.

SK Fužinar je v času od 10. do 12. 2. 1955 organiziral — do takrat največje — tekmovanje v smučarskih tekih, in sicer tekmovanje za pokal Kurikalla. Dne 18. novembra 1952 so koroški smučarji ustanovili svojo koroško smučarsko podzvezo s sedežem na Ravnah. Za predsednika je bil izvoljen Gregor Klančnik.

Veliko priznanje za SK Fužinar je bila organizacija skupščine Smučarske zveze Jugoslavije leta 1955.

V obdobju 1956 do 1957 so smučarski delavci pripravljali progo nad Savincem, gradili vlečnico pri Ošvenu ter organizirali tekmovanja in si prizadevali za večje število tekmovalcev. Generacije tega obdobja so osvajale republiška in državna prvenstva in nastopale na mednarodnih tekmovanjih. V tem obdobju je bilo več tečajev za smučarske sodnike. V letu 1957 je imel smučarski klub registriranih 30 sodnikov, od tega 13 v zveznem razredu, 8 v republiškem in 6 v

Florijan Kotnik, 14-kratni državni prvak gluhtonemih smučarjev, udeleženec olimpijskih iger gluhih 1953 v Oslu

leta 1971 organizacija državnega prvenstva v smučarskih skokih.

Devet funkcionarjev SK je leta 1969 prejelo priznanje Občinske zveze za telesno kulturo. V letu 1970 je Zveza za telesno kulturo SRS podelila priznanje 38 delavcem SK Fužinar. Priznanje je bilo podeljeno tudi smučarskemu klubu.

Obdobje 1971—1982

Po letu 1970/71 je na Ravnah pričel stagnirati smučarski tek, ki ga je prej vodila in pospeševala smučarsko-tekaška šola oziroma njen odbor. V tem času so tudi popolnoma zamrli smučarski skoki, predvsem zaradi neaktivnosti takratnih funkcionarjev. Alpsko smučanje pa se je ponovno pričelo vzpenjati. Zaposlili so profesionalnega trenerja, kar se je vsekakor poznalo pri rezultatih. V obdobju 1971—1973 so tekmovalci SK Fužinar osvojili devet državnih in devet republiških naslovov ter zmago na balkanskem prvenstvu v SL pri mladincih. Zaradi takih uspehov je ob 50-letnici Smučarske zveze Slovenije kar 18 smučarskih delavcev z Raven prejelo zlate plakete, SK je prejel priznanje SZJ, športno društvo pa Bloudkovo nagrado. Za vsestransko aktivnost v telesni kulturi je leta 1968 prejel Bloudkovo nagrado Gregor Klančnik in leta 1972 še Jože Ša-

klubskem razredu. Trije sodniki so opravili izpite za zvezne sodnike za skoke. Število sodnikov se je z leti večalo, narastlo je nad petdeset. Določeno število zveznih sodnikov je sodilo na republiških, državnih in mednarodnih tekmah ne samo doma, ampak tudi drugod in tudi v inozemstvu. Naša sodniška ekipa je večkrat prevzela celotno računsko pisarno v Planici ter izračunavala in objavljala rezultate v smučarskih skokih in pole-tih na mednarodnih prireditvah.

V tem obdobju je SK Fužinar organiziral naslednje prireditve:

leta 1956 mednarodni smučarski mladinski troboj v alpskih disciplinah (Koroška, Julijska krajina, Slovenija),

leta 1964 organizacija državnega prvenstva v klasičnih disciplinah,

leta 1965 organizacija mladinskega republiškega prvenstva v SM in SL,

leta 1967 organizacija državnega prvenstva v smučarskih tekih in kombinaciji,

leta 1970 organizacija republiškega prvenstva v klasičnih disciplinah,

Karl Fanel, prvi poveljni predsednik smučarske sekcije oz. kluba od 1948 do 1952 in 1953 do 1954, dolgoletni tekmovalac.

Krista Fanedl, 14-krat republiška prvakinja, 21-krat državna prvakinja, 10 let v reprezentanci, udeleženka olimpijskih iger leta 1964 v Innsbrucku

vila profesionalnega trenerja. S tem je postalo alpsko smučanje na Koroškem bolj povezano, večjo skrb posvečamo perspektivnim tekmovalcem in klubi so nekoliko razbremenjeni. Občinska selekcija pa sodeluje s klubom in z našimi trenerji.

V preteklosti si je SK prizadeval organizirati kar največ vrhunskih tekmovanj, predvsem republiška in državna prvenstva. V zadnjih letih pa nastaja problem pri organiziranju zahtevnejših tekmovanj, predvsem zaradi pomanjkanja ustreznih terenov. Problem bomo rešili z ureditvijo proge in žičnice od Ivarčkega jezera do Ošvena.

Že na sedanji progi pri Ošvenu lahko organiziramo vsa zahtevnejša tekmovanja v slalomu za vse kategorije. To lahko potrdimo z letošnjo organizacijo FIS tekmovanja v SL; dobra je bila tako proga kot organizacija tekmovanja.

V lanski sezoni so se pojavili ljubitelji smučarskih skokov, ki so s prostovoljnim delom pričeli urejevati skakalnico v Dobji vasi. Po smernicah ZTKO naj bi se smučarski skoki razvijali predvsem v Črni, vendar so tam v zadnjih letih popolnoma zamrli, razorali so celo skakalnico. Gotovo pa bi bilo prav, da bi se smučarski skoki v naši dolini zopet uveljavili. Zato je tudi pravilna odločitev IO in skupščine ŠD Fužinar, da se ponovno ustanovi komisija za skoke pri SK Fu-

ter, nakar so leta 1973 Karel Fanedl, 1976 Jože Borštner in leta 1977 Pavle Cesar — prejeli Bloudkovo priznanje. Leta 1979 pa so prejeli Bloudkovo značko: Dominik Kos — zlato, Majda Pesjak in Anton Potočnik — srebrno ter Egon Krpač — bronasto.

V letu 1973 so demontirali obe smučarski vlečnici pri Ošvenu, ki sta bili last SK. Takrat je Lesna Slovenj Gradec postavila vlečnico, ki jo še danes uporabljamo. Njena zasluga je, da se alpsko smučanje pri nas še naprej razvija.

V letu 1975 se je v okviru smučarskega kluba konstituiral odbor komisije za teke, ki samostojno dela še danes.

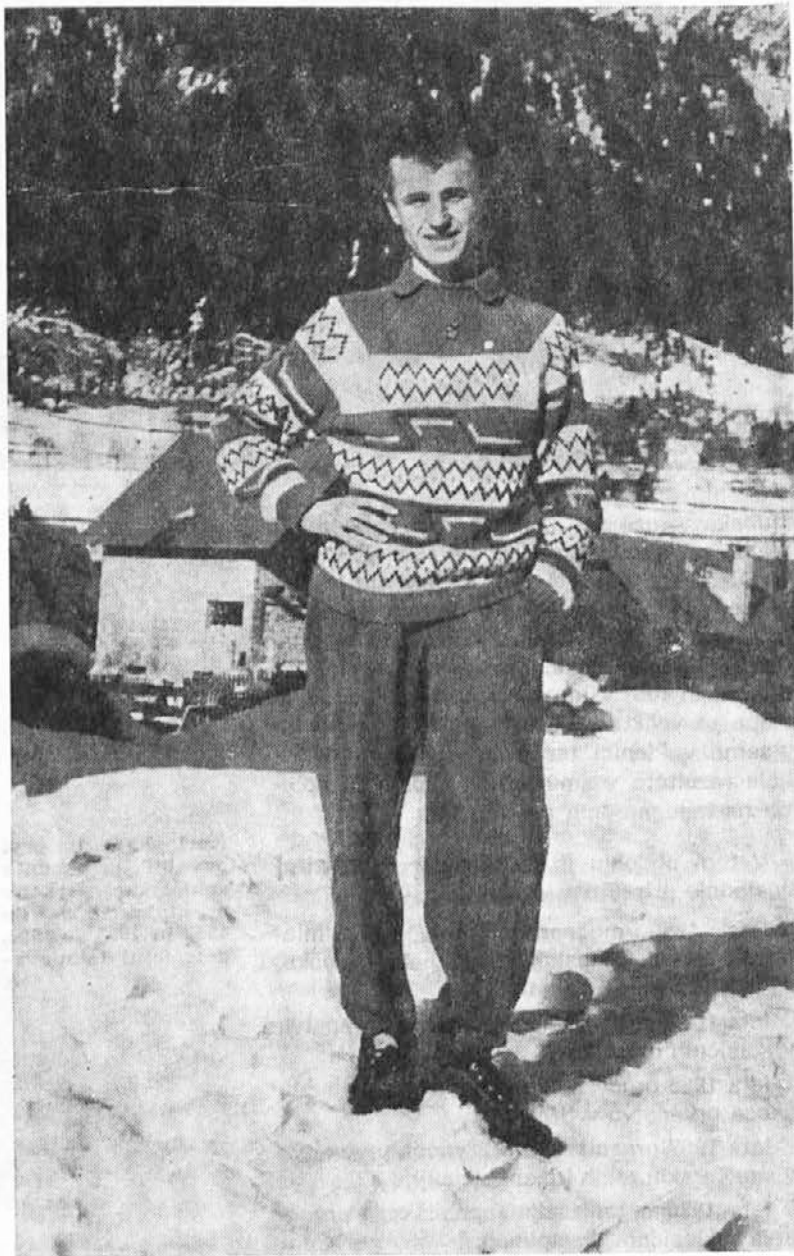
V obdobju po letu 1975 si je ta odbor zastavil dolgoročne cilje: poskrbeti za množičnost in povečati število tekmovalcev, ki bodo ponovno dosegli vidne uspehe.

Ti cilji so se že pričeli uresničevati, zlasti pri pionirkah, medtem ko pri pionirjih še zastajamo. Po letu 1977 je odbor za teke pričel s širjenjem dejavnosti tudi na drugih vadbenih mestih, mimo DTK še na Prevaljah, Javorniku in v Strojnski Reki.

V sezoni 1980/81 so mlajše pionirke zasedle 2. mesto na republiškem prvenstvu v štafeti, v sezoni 1981/82 pa 3. mesto v štafeti, medtem ko je Simona Krpač postala republiška prvakinja pri mlajših pionirkah.

Po portoroških sklepih 1974 in po smernicah ZTKO je postal v ravenski občini proriteten šport tudi alpsko smučanje. ZTKO je organizirala občinsko selekcijo in nast-

Mirko Bavče, 7-krat republiški, 6-krat državni prvak, udeleženec olimpijskih iger 1964 v Innsbrucku in 1968 v Grenoblu, svetovnega prvenstva 1962 in 1966

Milan Dretnik
2-kratni republiški
prvak, 2-kratni
državni prvak,
udeleženec
svetovnega
prvenstva 1970
v Visokih Tatrah

Florjan Kotnik, 14-kratni državni prvak gluhonemih smučarjev, udeleženec olimpijskih iger gluhih 1953 v Oslu;

Krista Fanedl: 14 republiških prvenstev, 21 državnih prvenstev, 10 let reprezentance, udeleženka olimpijskih iger 1964 v Innsbrucku (1960. se je preselila v Ljubljano in postala članica Enotnosti);

Mirko Bauče: 7 republiških prvenstev, 6 državnih prvenstev, udeležil se je olimpijskih iger 1964 v Innsbrucku in 1968 v Grenoble, svetovnih prvenstev 1962 in 1966;

Milan Dretnik: dvoje republiških prvenstev, dvoje državnih prvenstev, udeležil se je svetovnega prvenstva 1970 v Visokih Tatrah;

Irena Jež: 16 republiških prvenstev, 12 državnih prvenstev, udeleženka svetovnega prvenstva 1974 v St. Moritzu, udeleženka mladinskega evropskega prvenstva 1972 v Madona di Campiglio, najboljša športnica občine 1972, 1973, 1974.

V sezoni 1980/81 pa so tekmovalci dosegli naslednje uspehe:

Dušan Žagar — osvojil pokal Coca-cola, republiški prvak pri MPI v SL;

Tomaž Kostanjevec — zmagovalac pri MPI na mednarodnih tekmah za pokal Loka;

Andrej Štefanovič — republiški prvak pri CI v SL.

žinar (ustanovna skupščina je bila 8. junija 1982 — predsednik Božo Radivojevič), ki naj samostojno dela in nastopa — tako kot komisija za teke (tehnični vodja alpske komisije Ivan Ažnoh, predsednik komisije za teke Peter Gorjanc).

Naši republiški in državni prvaki:

Republiške in državne naslove od leta 1948 do danes so osvojili naslednji tekmovalci: Anica Fanedl, Štefan Robač, Alojz Winkler, Jože Osenjak, Krista Fanedl-Dekleva, Drago Fanedl, Mirko Bauče, Anton Navodnik, Egon Karpač, Vida Tevž, Milka Fanedl, Milan Dretnik, Gabrijela Zdovc-Vehovar, Ivan Zagernik, Janez Zupan, Marjeta Matvoz-Šoštarčič, Irena Jež, Emil Kamnik, Mirko Kranjčan, Pavli Harnold, Jožica Bauče ..., Vili Mozgan, Florjan Kotnik, Alojz Potočnik, Maja Celcer, Erna Kotnik-Mikl, Roman Hölbl, Andrej Štefanovič, Jure Potočnik, Andrej Hölbl, Miro Brajnik.

Nekateri od naštetih tekmovalcev so osvojili več republiških ali državnih naslovov.

Olimpijad in svetovnih prvenstev pa so se udeležili:

Štefan Robač, prvi koroški športnik, ki je nastopil na olimpijskih igrah 1956 v Cortini;

Irena Jež, 16-krat republiška prvakinja, 12-krat državna prvakinja, udeleženka svetovnega prvenstva 1974 v St. Moritzu, udeleženka mladinskega evropskega prvenstva leta 1972 v Madoni di Campiglio, najboljša športnica občine Ravne 1972, 1973 in 1974

Predsednik SK Fužinar A. Navodnik predaja na jubilejnim občnem zboru dne 12. junija 1982 posebno priznanje najboljši tekačici na smučeh za leto 1981/82 Simoni Karpač

V sezoni 1981/82 so alpski tekmovalci osvojili 5 kolajn na republiških, državnih in balkanskih prvenstvih, in to 2 srebrni in 3 bronaste.

V reprezentanco za prihodnjo sezono pa so se uvrstili: Boris Maklin, Alojz Potočnik, Jani Ažnoh, Dušan Žagar, Tomaž Kostanjevec in Darjan Čekon. V republiško perspektivno selekcijsko skupino za teke sta se uvrstila Silva Krevzl in Simona Karpač.

Zavedati se moramo, da je danes konkurenca zelo velika in da so doseženi rezultati v zadnji sezoni zelo pomembni.

Rekord dosedanjega dela SK pa je uvrstitev kar šestih tekmovalcev v reprezentanco SRS.

Skupščina SK Fužinar ob 50-letnici ustanovitve je bila 12. 6. 1982 v OŠ »Koroški jeklarji«. Navzočih je bilo 250 članov, tekmovalcev, ljubiteljev smučanja in nekdanjih pobudnikov alpskega in tekaškega smučanja na Ravnah.

V slavnostnem govoru je predsednik Anton Navodnik orisal delo smučarskega kluba v petdesetih letih in razložil nadaljnje naloge, ki naj omogočijo razvoj in uspehe alp-

skega, tekaškega in skakalnega športa pri nas.

Zatem je predsednik podelil priznanja najstarejšim še živečim ustanoviteljem smučarskega kluba: Stanku Štoru, Ervinu Wloidygu, Maksu Dolinšku in Francu Gradišniku, nadalje odbornikom ter bivšim najuspešnejšim tekmovalcem.

Podelil pa je tudi priznanje tekmovalcu sezone pri alpcih in tekačih. Pri tekačih ga je prejela Simona Karpač, pri alpskih smučarjih pa Lojze Potočnik.

Zaključek

Iz poročila dolgoletnega in agilnega predsednika kluba, Antona Navodnika, je razvidno, da se je SK Fužinar v 50 letih svoje dejavnosti uveljavil v domovini kakor tudi v tujini. Danes ime Fužinar v športu ne pomeni več samo klub, ampak je postalo sestavni del železarskih Raven. V imenu »Fužinar«, ki so ga ponesli v svet tekmovalci, je vtakano delo vseh naših smučarskih delavcev, od ustanoviteljev kluba do današnjih odbornikov.

Predsedniki kluba od ustanovitve (1931) do danes (1982):

1931 do izbruha vojne 1941 **Miloš Jelenko**
 1948 do 1952 **Drago (Karel) Fanel**
 1952 do 1953 **Boris Florjančič**
 1953 do 1954 **Karel Fanel**
 1954 do 1955 **Silvo Turk**
 1955 do 1959 **Anton Potočnik**
 1959 do 1964 **Ivan Žunko**
 1964 do 21. 12. 1973 **Božo Radivojevič**
 21. 12. 1973 do 12. 6. 1982 **Anton Navodnik**.

Slednji je bil na občnem zboru dne 12. junija 1982 ponovno izvoljen za predsednika SK Fužinar.

Pavel Stropnik

Ob 30-letnici PD Ravne

Planinstvo se je pričelo v Mežiški dolini razvijati že pred več kot pol stoletja. Prvi zametki organiziranega planinstva so bili na Prevaljah in v Mežici, kjer so se takrat združevali vsi ljubitelji gora in narave.

Spričo razvoja industrije v Mežiški dolini se je večalo tudi število simpatizerjev planinske organizacije. Tako so se ustanovljala planinska društva v Črni, Žerjavu in nazadnje na Ravnah. Čeprav je naše društvo najmlajše v Mežiški dolini, pa vseeno letos proslavljamo tridesetletnico obstoja.

Zamisel o ustanovitvi samostojnega planinskega društva na Ravnah se je rodila na izletu ravenskih planincev na Raduho 1952. leta. Še istega leta, 25. 7. 1952, je bil ustanovni občni zbor Planinskega društva Ravne. Za prvega predsednika PD Ravne je bil izvoljen — zdaj že pokojni — dolgoletni planinski delavec Janez Gorjanc.

Društvo se je hitro razvijalo, dejavnost je bila pestra in vsestranska. Vodstvo društva je 1960. leta pričelo razmišljati o gradnji lastne planinske koče, izdelali so načrte

in določili lokacijo za gradnjo planinske koče na zgornjih Naravskih travnikih, ker pa ni bilo dovolj finančnih sredstev, se je takratni UO društva odločil, da odstopi od gradnje koče.

Dve leti kasneje, to je 1962. leta, so nam ponudili opuščeno rudniško stanovanjsko stavbo na Naravskih ledinah. Sprejeli smo ponudbo in pričela se je obnova te stavbe, dograjevali smo spremljajoče objekte, zgradili vodovod, napeljali elektriko. Planinci in člani UO društva so opravili mnogo udarniškega dela in žrtvovali veliko prostega časa. Razne težave smo premagovali s skupnimi močmi.

Zaradi upravljanja postojanke pa vodstvo društva ni zanemarjalo ostale društvene dejavnosti, kot so npr. izletništvo, vzgoja mladine, vzdrževanje planinskih potov, razna planinska predavanja, posebno pozornost polagamo vzgoji planinskih kadrov. Že najmlajše vključujemo v planinske vrste. Razveseljivo je, da je od 1524 članov društva kar 317 pionirjev in cicibanov, ni-

smo pa zadovoljni s članstvom mladine, saj je včlanjenih samo 195 mladincev.

Ko govorimo o tridesetletnem delu društva, je prav, da v kratkih obrisih nakažemo tudi razvoj našega društva v prihodnje.

Želimo, da bi se vse dejavnosti kar najuspešneje razvijale. Včlanjevanju najmlajših v planinske vrste bomo še naprej posvečali posebno pozornost. Oblikovati moramo planinske skupine v OŠ in VVZ. Seveda pa ne bomo smeli zanemarjati včlanjevanja ostalih krajanov v planinske vrste. Ponovno bomo poskušali vzpostaviti stike z OOS v DO in posameznih tozdih in jim priporočali, naj v svoje programe izletništva vključujejo tudi planinske izlete.

Planinsko dejavnost bomo popestrili z ustanavljanjem planinskih skupin, ki naj bi jih vodili in usmerjali strokovno usposobljeni planinci-vodniki. Še posebej bomo morali skrbeti za razvoj planinskega izletništva, potrebno bo začeti organizirati družinske vikende, planinske izlete ob koncu

tedna. Želimo, da bi v prihodnje pri oblikovanju programov bolj sodelovali naši člani, seveda pa tudi tisti ljubitelji gora in narave, ki še danes niso člani društva. Upravni odbor društva želi sprejemati vse predloge leta, ne pa — kot do sedaj — ko smo program izletov potrjevali samo na občnih zborih društva.

Ko danes toliko govorimo in pišemo o rekreaciji delovnega človeka, tudi želimo, da bi bila razvedrilo in počitek čim privlačnejša in prijetnejša. Zato bo tudi naše društvo še bolj uredilo in obnovilo planinsko kočjo na Naravskih ledinah, seveda, kolikor bodo dovoljevala finančna sredstva. V programu je gradnja novega električnega voda, ki nam bo omogočil namestitev smučarske vlečnice ali sedežnice. Tako bo kočja tudi v zimskem času normalno obratovala, saj so možnosti za zimski šport na Ledinah več kot idealne. Že dalj časa ugotavljamo, da je kapaciteta kočje daleč premajhna, zato smo se odločili izdelati idejni projekt za postopno razširitev kočje, vendar pa je to zaradi stabilizacijskega obdobja samo naša tiha želja. Upamo, da bo za uresničitev tega projekta tudi kdaj zasvetila zelena luč in da se bodo Naravske ledine v prihodnjih

letih razvile v prijeten rekreacijski center. Kot predsednik planinskega društva ne morem mimo tega, da se ne bi dotaknil razvoja rekreacijskega centra na severnem pobočju Uršlje gore. Planinci ne moremo razumeti, zakaj načrtovalci niso upoštevali nadaljnjega razvoja in povezali v planinsko rekreacijski center tudi Naravske ledine. Zato menim, da bo ena od nalog društva, članov DO ŽR in vseh krajanov Ravne, da s skupnimi močmi uredimo planinsko kočjo na Naravskih ledinah v primeren rekreacijski center. Zavedam se, da to ne bo jutri ali čez leto dni, vendar se moramo pričeti pogovarjati o postopnem razvoju Naravskih ledin.

O tridesetletnem delu društva bomo seveda še pisali, tudi nadaljnji razvoj društva sem v članku komaj nakazal. Ob jubileju pa bi se rad javno zahvalil vsem, ki so kakorkoli prispevali k razvoju in napredku našega društva. Prepričan sem, da bo društvo tudi v prihodnje uživalo vsestransko pomoč pri razvoju planinske dejavnosti v kraju.

Vsem planincem in ljubiteljem narave želim prijetno hojo v gore, mnogo lepih doživetij in srečno vrnitev z gora.

Zlatko Škrubej

Nepozabna

V poltemni sobi sam sem obsedel,
osamljen sem, ne vem, kaj bi počel,
me misel nate, draga, spreleti
in mi v srcu žalost prebudi.

Se s težkim srcem rad spominjam dni,
ki nama nepozabni so bili,
vse trate, polne rož, sva prehodila,
in kot metuljčka dva sva se lovila.

V mojo sobo že je padla noč
in me objela v temni je obroč,
nekje v daljavi še tvoj glas zveni,
v srcu mojem sanje prebudi.

MO sodeluje tudi na prireditvah ob državnih, republiških, občinskih in krajevnih praznikih.

Koordinacijski odbor MO koroške krajine organizira planinsko štafeto mladosti, ki potuje od Pece—Raduhe, Smrekovca, Slemena, Uršlje gore na Ravne, kjer se priključi zvezni štafeti mladosti.

Želja vseh članov MO je, da bi privabili v naše vrste kar največ mladih, da bi tudi oni spoznali vse lepote gora in življenja v naravi. Želimo pa se povezovati tudi z mladinskimi aktivni in drugimi sorodnimi organizacijami. Vemo pa tudi, da je v delovnih organizacijah veliko mladih, ki bi lahko z našo pomočjo organizirali varne in strokovne izlete v gore.

Na pohodih v gore naj nas vedno vodi misel Edwarda Whymperja: »Ničesar ne storite brez premisleka, pretehtajte vsak korak, in že v začetku vzpona mislite na to, kakšen utegne biti konec.«

30 let dela MO PD Ravne

Po ustanovitvi PD Ravne 1952. leta na Grohatu pod Raduho in pa 1. občnem zboru so ravenski planinci ustanovili tudi pionirsko mladinski odsek. Prvi načelnik mladinskega odseka je bil alpinist, fotograf in ljubitelj otrok, Rudi Gradišnik.

Takrat razmere za delo z mladimi planinci niso bile rožnate. Pestile so jih težave, oprema pa je bila za vzpone na višje vrhove zelo slaba. Izletov se je udeleževalo veliko število mladih, ki so radi prisluhnili besedam vodnika Rudija. Njegovo načelo, kako pritegniti mlade k čim večjemu zanimanju za gore, je bilo: »Z vsemi otroki je treba delati enako in jim marsikaj pokazati, pripovedovati, jih motivirati, treba je vzbuditi pozornost. Otroku je treba dati svobodo, saj ga je zamamila le planina, navdušuje se nad tem, kar mu nudiš. Naučiti ga je treba hoditi v gore, ko bo odrastel, bo postal pravi, strastni planinec.« S takšnim odnosom do otrok mu je uspelo vzgojiti veliko mladih planincev, ki so kasneje nadaljevali njegovo delo.

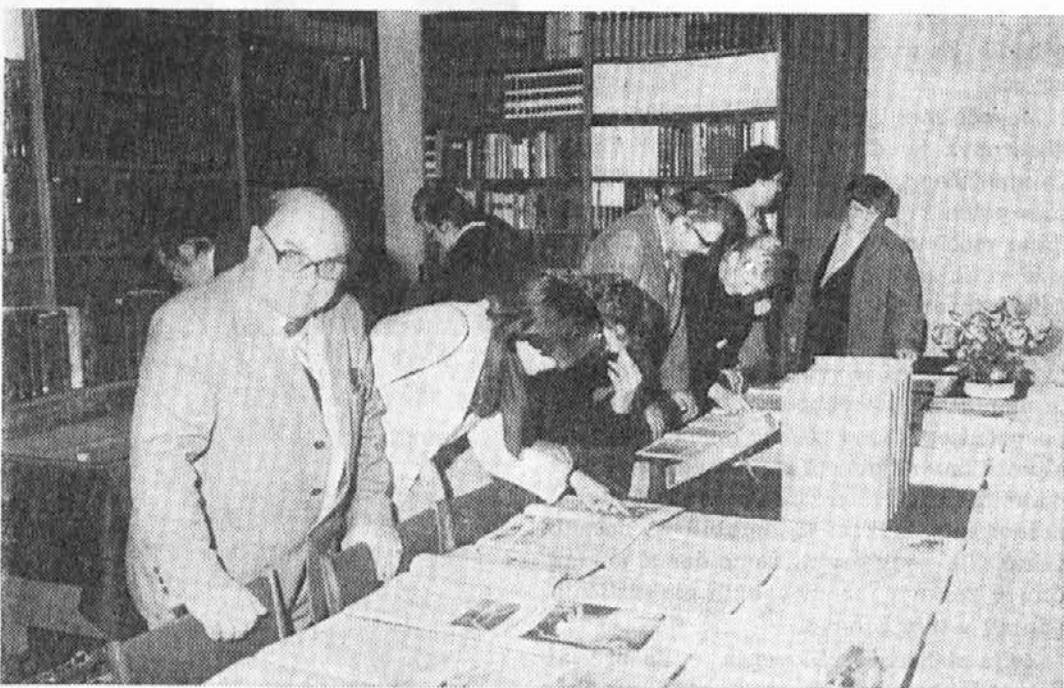
Do danes je MO uspešno vodilo enajst načelnikov, ki so prostovoljno vzgojili mlade v duhu planinstva. Pri tem pa ne gre zanemariti mladinskih vodnikov, ki vodijo mlade planince v gore. Delo MO je razdeljeno v izobraževanje, tečaje (zimske, letne razmere) in inštrukcije. Seminarjev za orientacijo, za MV, inštruktorje in mentorje se vsako leto udeleži nekaj članov MO.

V zimskih počitnicah je vsako leto planinska šola za pionirje na Naravskih ledinah.

MO organizira krajše izlete na bližnje vrhove, daljši izleti so vezani na avtobusni prevoz. Nekaj pomembnih vrhov, ki smo jih obiskali: Triglav, Jalovec, Prisojnik, Stol, Komna, Nanos, Grintavec, ...

Udeležujemo se orientacijskih tekmovanj, turnih smukov, tradicionalnega KVIZ-veleslaloma na Peci, sankanja ...

Najmlajši člani MO so cicibani planinci, ki obiskujejo še VVZ Solzice in Marjetka.

Franc Telcer

POHODI ŽELEZARJEV-PLANINCEV V SLOVENSKE GORE

(V letu 1982 jih je bilo na Peci 730)

Ob jubileju planinstva na Ravnah na Koroškem se tudi delavci — planinci iz železarne pridružujemo slavlju, saj prav letos slavimo 10-letnico organiziranih pohodov po gorah Koroške v okviru združenega podjetja Slovenske železarne.

Zamisel o skupnih pohodih slovenskih železarjev-planincev se je rodila v času, ko smo na najvišji ravni — na Triglavu — sklenili, da bomo nastopali in sodelovali kot enotna, velika slovenska — železarska delovna skupnost.

Kmalu po ustanovitvi združenega podjetja so naši jeseniški tovariši predlagali in sklenili, da se bo velika železarska družina zbrala vsako leto na našem simbolu planinstva — Triglavu.

Že prvi skupni pohodi so pokazali veliko razumevanje in veselje, saj smo si želeli medsebojnega spoznavanja in zblizevanja.

Tudi ravenški železarji-planinci smo sklenili, da povabimo vsako leto vse ostale železarske sodelavce k nam, da jim pokažemo naše okolje, naše planine in naše koroške ljudi in njih navade.

Letos praznujemo 10-letnico skupnih pohodov.

Veliko srečnih, veselih doživetij se je v tem času nabralo. O njih smo le malo pisali in povedali. Zanimanje za naše pohode pa ne narašča samo med delavci drugih železarn, ampak tudi med delavci železarne Ravne, saj so naša potovanja vsako leto številnejša in težko pričakovana.

Ljudje naše doline so že od nekdaj radi zahajali v naravo, na naše vrhove. Ko še nismo poznali skupinskih pohodov, so se naši železarji radi zbirali na družinskih pohodih. Za prvi maj so npr. hodili na Janjkovec.

Mogoče so bili že ti prvi skupinski pohodi zasnova današnjih, ki so se razvili v pravo množično srečanje železarjev na planinskih poteh in vrhovih. Tako si krepimo telesne moči in nabiramo novih idealov, da laže vztrajamo pri težkem in zadušljivem delu v tovarnah.

Danes je naš kolektiv že prerastel načrte, med nami je vedno več onih, katerim je planinstvo potrebno za zdravo in prijetno počutje. Vedno več je planincev, tudi alpinistična dejavnost se je med nami razmahnila in zaživela. Že so med nami ljudje, predvsem mladi, ki so opravili že nešteto vrhunskih podvigov ne samo doma, ampak tudi v sestavu raznih velikih alpinističnih odprav v tuja gorstva.

Želja slehernega Slovenca je, da bi vsaj enkrat lahko stopil na naš najvišji vrh Triglav.

Naši železarski tovariši z Jesenic so 10-krat zaporedoma pripravili v okviru Združenega podjetja pohod na Triglav. V tem obdobju se je povzpelo na Triglav 1005 delavcev naše železarne. Tem so bile želje iz-

polnjene, še vedno pa bi mnogi radi obiskali naš najvišji vrh.

Tabela kaže, koliko ravenških železarjev se je udeležilo pohodov, ki so jih pripravili jeseniški železarji.

Leto:	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Kraj pohoda:	Triglav											
Število udelež. z Raven	84	88	98	93	102	96	98	95	134	117	172	127

Zgledu jeseniških in ravenških železarjev-planincev so sledili še železarji iz Štor. Petkrat zapored so že pripravili pohod za vse železarje iz Kamniške Bistrice, čez Kamniško sedlo na Okrešelj in v Logarsko dolino. Pohodi čez Kamniške planine so prav tako vsakoletna mogočna manifestacija v okviru združenega podjetja Slovenske železarne. Tudi železarji-planinci iz naše železarne se teh pohodov radi udeležujemo.

Leto:	1977	1978	1979	1980	1981
Kraj pohoda:	Kamniške Alpe				
Število udeležencev z Raven:	92	96	134	98	82

Verjetno najštevilnejše pohode slovenskih železarjev pa smo pripravili mi, ravenški železarji-planinci.

Nimamo veliko izbire, zato smo pripravili pohode že na vse naše vrhove. Udeležba na naših pohodih je vsako leto večja.

Največkrat smo obiskali Peco, in to že petkrat, dvakrat Uršljo goro, po enkrat smo bili na Raduhi in Olševi.

Tudi letos v mesecu juniju smo pripravili na željo vseh ostalih železarjev pohod na Peco.

Od vseh strani smo se že povzpeli na ta vrh, predvsem pa želimo vsem prikazati našo enkratno dolino Tople, ki s svojo lego in domačnostjo očara slehernega železarja.

Tabela kaže število udeležencev na pohodih, ki so jih pripravili ravenški železarji.

V prostranstvu perujskih šesttisočakov

Leto:	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Kraj pohoda:	Peca	Peca	Peca	Peca	Uršlja gora	Raduha	Peca	Olševa	Uršlja gora	Peca
Število udeležencev:	223	380	415	470	12200	580	630	655	720	700

Planinstvo je torej med nami železarji zelo razvita rekreacijska dejavnost, morali pa bi jo še bolj razširiti in nuditi predvsem delovnim ljudem — železarjem kar največ možnosti, da se v tej zdravi dejavnosti krepijo in razveseljujejo.

Pohodi v gore niso potrebni samo za krepitev telesne zmogljivosti, dajejo tudi duševno razvedrilo, krepijo duh in voljo do zdravih medsebojnih odnosov, oblikujejo zdravo misel za jutrišnji dan in delo.

V gorah, v naravi najdemo vse za vsakogar.

Prav vsem nam je skupna želja, da vsaj nekaj prostega časa preživimo v svetu str-

min in vrhov. Želimo si čistih in privlačnih planinskih stez in poti, pa tudi izpostavljenih stez s klini in jeklenimi žicami, svežih snežnih površin in srečanja z neokrnjeno naravo, posejano s tisočeriimi cveticami in redkimi živalmi.

Predvsem si želimo jasnega razgleda z vrhov na naše domove v doline, polja in gozdove.

Vse te želje nas spremljajo ob letošnjem 10. jubilejnem pohodu slovenskih železarjev na Peco in ob 30-letnem uspešnem delovanju in rasti Planinskega društva Ravne na Koroškem.

V HIMALAJO

Alpinizem na Koroškem je v zadnjih letih doživel velik kvaliteten in množičen vzpon, ki je sad načrtnega dela vseh alpinističnih odsekov. Naši alpinisti so v minulih letih opravili najzahtevnejše vzpone tako v jugoslovanskih enotah kot evropskih gorah. Največja akcija koroškega alpinizma in njegov največji uspeh pa je bila odprava v perujske Ande 1980. leta — v Cordillero Vilcanoto. Člani odprave so se povzpeli na 10 vrhov ter opravili pet alpinističnih vzponov, od tega dva prvenstvena. Odprava je bila tako v jugoslovanskem kot svetovnem prostoru vidno zabeležena. S tem pa se je renome koroškega alpinizma kot športa v celoti precej dvignil. Po odpravi v Ande se je alpinizem na Koroškem še bolj razmahnil; pohvali se lahko z večjo množičnostjo, kot tudi z vrhunskimi alpinističnimi dosežki. Pri tem je potrebno še posebej poudariti, da se je lani naš član udeležil himalajske odprave na Dhaulagiri 1981, letos pa bo verjetno naša članica sodelovala v prvi samostojni ženski odpravi v azijske gore.

Dolgoročni plan razvoja alpinizma na Koroškem, izdelan 1974. leta, je predvideval v obdobju 1976—80 eno odpravo izven evropskih gor, v obdobju 81—85 pa odpravo v Himalajo: kot višek razvoja koroškega alpinizma in kot vrhunec prizadevanj in sistematičnega dela mnogih alpinističnih generacij. Zaradi objektivnih vzrokov je bila odprava v Ande izvedena šele v letu 1980. Glede na to, da so izkušnje iz odprave v Ande še precej žive, da je na razpolago še nekaj uporabne opreme ter da so potencialni člani odprave v izredno dobri formi, je strokovna komisija za alpinizem pri ZTKO Ravne na Koroškem februarja letos sprejela sklep, da z odpravo v Himalajo ne bi bilo smotno čakati vse do leta 1985, temveč naj se organizira v pomonskumskem obdobju, t. j. jeseni 1983. leta.

Cilj odprave je prvenstveni vzpon ali prva ponovitev v severni oziroma severo-zahodni steni 7816 m visoke gore Nanda Devi v garwahlski Himalaji. Nanda Devi je najvišji vrh

Indije in je bil prvič osvojen 1936. leta po južni strani. Vse do osvojitve Anapurne 1950. leta je bil to najvišji vrh, na katerega je stopil človek. Vsi poznejši vzponi na Nanda Devi so bili opravljeni po klasični južni strani. Ob 40-letnici prvega pristopa na vrh, t. j. 1976. leta, je ameriška odprava uspela po severozahodni strani, istega leta pa je japonska odprava prečila cel Nanda Devi z malega na veliki vrh. 1981. leta pa je češka odprava prva uspela v severni steni gore.

Ker v Himalaji ni mogoče, da bi enostavno prišel in se povzpel na vrh, temveč moraš vrh rezervirati, ga kupiti, in ker so indijske

Stefan Lasnik

OB 30-LETNICI KKŠ V LJUBLJANI

Klub koroških študentov v Ljubljani praznuje letos 30-letnico plodovitega delovanja. Iz v začetku skromnega, po vsebini dela pa že takrat zelo bogatega kluba, se je razvil klub, ki združuje okoli 500 koroških študentov (iz štirih koroških občin), ki študirajo v Ljubljani.

Seveda bi pretiravali, če bi trdili, da so bili v klubu samo svetli časi. Bila so tudi suha leta, ko so bolj životarili kot pa izpolnjevali svoje poslanstvo. »Vse naj bi vezalo prijateljstvo do gimnazije, vera v zmago pravic koroških Slovencev in skrb za vsestranski napredek Koroške,« so zapisali ustanovitelji in prvi goreči aktivisti kluba. V povprečju pa le prevladajo leta, ko je klub presegal zastavljene cilje, verno izpolnjeval naloge, ki so opravičevale njegovo ustanovitev ter se prilagajal zahtevam časa in študentov.

V času, ko vse proslavlja pomembne in nepomembne jubileje, smo se tudi mi odločili, da naših 30 let proslavimo z nerazpisničnimi prireditvami, srečanja in izdajo jubilejne publikacije. Spričo tega smo ustanovili pripravljalni odbor, sestavljen iz ustanoviteljev kluba ter bivših in zdajšnjih študentov. Predsednik tega odbora je Milan Osojnik, ki je bil eden izmed prvih predsednikov kluba.

Inkovska deklica

oblasti tudi precej muhaste, si je vedno potrebno postaviti tudi rezervni cilj. Rezervni cilj naše odprave bo eden izmed vrhov v garwahlski Himalaji; pri tem pride najbolj v poštev 7138 m visoki Badrinath. Badrinath je bil po podatkih, s katerimi razpolagamo, osvojen šele dvakrat, in to vedno z iste strani; to pomeni, da so v tem vrhu še lepe možnosti za prvenstvene vzpone in s tem za afirmacijo koroškega alpinizma.

Strokovna komisija
za alpinizem
pri ZTKO Ravne na Koroškem

Odločili smo se za okvirni program prireditev: Osrednja kulturna akademija naj bi bila v oktobru ali novembru v Ljubljani, z enakim programom pa se bomo predstavili tudi v domačih občinah. Organizirali bomo še nekaj športnih prireditev (doma in v Ljubljani). Ob vsem tem želimo izdati tudi jubilejno publikacijo, ki naj bi predstavila kontinuiteto kluba, njegove izvire, razvoj in usmerjenosti v prihodnosti.

Prva izmed jubilejnih prireditev je bila že v četrtek, 10. junija, ko smo se srečali z zamejskimi slovenskimi študenti, ki študirajo v Celovcu, na Dunaju in v Gradcu. Opoldne nas je skupaj z njimi v mestni hiši sprejela predsednica ljubljanske mestne konference SZDL Nuša Kerševan, ki je naše rojake seznanila z našim sistemom samoupravljanja ter jim podala izčrpne informacije o Ljubljani, njenih dosežkih, znamenitostih in ljudeh. Popoldne smo obiskali Inštitut za narodnostna vprašanja, se seznanili z njihovim delom, študentje iz zamejstva pa so sodelavce inštituta seznanili s svojo organiziranostjo in delom klubov v svojih univerzitetnih mestih. Goste smo popeljali še v Cankarjev dom, ki smo si ga pod strokovnim vodstvom ogledali (Njihovo in naše mnenje je bilo, da je sicer impozantna, nadvse

Spregovoril je tudi predstavnik Kluba zamejskih študentov v Ljubljani (ta klub združuje slovenske študente iz Italije, Avstrije in Madžarske). Povedal je, da si njihov klub ne prizadeva toliko za krepitev narodne zavesti, ker se ti študentje v Ljubljani ne počutijo ogrožene glede uporabe slovenščine, saj govori slovensko tudi večinski narod. V klubu je okoli 15 študentov iz avstrijske Koroške.

Iz pogovor smo lahko zvedeli, da večina slovenskih študentov iz Koroške, tako v Gradcu kot na Dunaju in Celovcu, študira pravo in humanistične vede, premalo pa jih je na tehniških in ekonomskih fakultetah in šolah. To je tudi vzrok, da mnogo teh študentov po končanem študiju ne dobi in ne bo dobilo zaposlitve na Koroškem, ker je teh kadrov v tej avstrijski pokrajini že sedaj preveč.

Informacije o stanju na avstrijskem Koroškem, kar se položaja naše manjšine tiče, je podal predstavnik NSKS, ki je povedal, da sta obe osrednji slovenski organizaciji zelo zainteresirani, da se študentje po končanih študijah vrnejo nazaj na Koroško, da še naprej delujejo v slovenskih organizacijah ter s svojimi akcijami vzpodbujajo in krepijo narodno zavest tako med mladimi kot tudi med starejšimi, ki se od mladih prav tako lahko marsičesa naučijo. Študentje so dali slovenskim organizacijam na Koroškem že mnogo pobud za konkretne akcije, za kar jim je izrazil vso

hvaležnost in jim obljubil vso podporo pri njihovem narodno-zavednem delovanju. Priporočil jim je tudi, naj se raje odločajo za poklice, ki imajo na Koroškem še perspektivo in v katerih se še da najti zaposlitev.

V drugem delu okrogle mize je bilo več govora o štipendijah pri nas in v Avstriji, o priznanju naših diplom ter o možnostih vpisa avstrijskih študentov na ljubljanski univerzi. Tudi o usmerjenem izobraževanju in o njegovih posledicah na fakultetah smo spregovorili, vendar nič kaj dobrega in pohvalnega [takega mnenja sta bila tudi dr. Bogo Grafenauer in dr. F. Zwitter — oba profesorja (slednji tudi akademik) na ljubljanski Filozofski fakulteti].

Pogovor o naših in njihovih problemih se je nadaljeval še med kosilom v menzi Študentskega naselja, vse do slovesa, ko smo si obljubili, da se najkasneje prihodnje leto spet srečamo, ter izrazili obojestransko ugotovitev, da je bilo srečanje zelo koristno. Taka delovna srečanja med nami in zamejci naj postanejo tradicionalna, saj je to živa vez med slovenskimi študenti, ki jih loči le državna meja, naše želje, misli in hotenja pa so enaka.

Srečanje je bilo po zaslugi naumornega Joca Pušnika zelo dobro organizirano (tudi finančno) in po ocenah in odmevih zelo uspešno. Pogrešali smo le vsaj malo pozornosti, če že ne podpore, matične regije.

Joško Kert

VRES V ENAJSTEM LETU

Zboru občinsko priznanje za leto 1982 — Pobratili smo se — S turneje po republiki Bosni prinašamo pozdrave tamkajšnjih železarjev našim — NAŠA PESEM 82 tokrat brez Vresa — Enajsta sezona polna nastopov in vaj, pa tudi težav: zbor je zapustilo deset pevcev, po desetih letih prvič brez koncertne knjižice — Mladi, stopite v Vresove vrste

Z letošnjo sezono je VRES stopil v drugo desetletje svojega delovanja. Enajsta sezona je na zunaj minila kot vse prejšnje: zbor je imel vrsto nastopov in koncertov, teh je bilo

kar 26, občinski in krajevni praznik smo počastili z enajstim samostojnim letnim koncertom, pesem smo vresovci prvič ponesli tudi v nove kraje: Radovljico, Železno Kaplo, v Pucarevo (Novi Travnik) in med Strojance. Novoletni koncert, ki smo ga priredili že drugič, je lepo uspel, s pesmijo smo voščili kot koledniki šentanelcem in Strojancem. Sicer pa smo imeli še obilico drobnih nastopov, med njimi pa devet koncertov, kar v razmerah, v kakršnih smo se znašli tudi kulturni delavci, navsezadnje niti ni tako malo.

Ob koncertu z besedo in glasbo smo vresovci pripravili tudi razstavo del skladatelja in dirigenta Lojzeta Lebiča. Obiskovalci so si jo z zanimanjem ogledovali.

Mirno morje

mogočna in draga stavba lepa, da pa spričo uporabljenih materialov in opreme deluje zelo hladno in nič kaj domače.).

Zvečer smo vsi štirje klubi v dvorani študentskega naselja priredili kulturno akademijo, ki so se je poleg naših študentov udeležili tudi člani Kluba koroških Slovencev iz Ljubljane, s katerimi naš klub uspešno sodeluje.

V petek, 11. junija, smo imeli na programu okroglo mizo o problemih koroških Slovencev na avstrijskem Koroškem, o primerjavi študija pri nas in v Avstriji, možnostih (ne)zaposlitve, priznanja naših diplom v Avstriji, o delovanju klubov ter o stvareh, ki zadevajo tako njih kot nas.

Kljub nekoliko skromnejšemu obisku je bil pogovor zanimiv in smo lahko zvedeli marsikaj novega. Povedali so, na primer, da študira na Dunaju okoli 125 koroških Slovencev, da je bil tam Klub slovenskih študentov ustanovljen pred 60 leti. Namen tega kluba je, da združuje slovenske študente, da ti tudi na Dunaju govorijo slovensko, da širijo svoje zahteve za neodtujljive pravice tudi med večinski narod, da sodelujejo z vsemi demokratičnimi silami ter po svojih močeh pomagajo pri uveljavljanju pravic, ki jim pripadajo po 7. členu avstrijske državne pogodbe.

Gradčani so povedali, da je tam od 40 do 50 njihovih študentov. Posebnost je v tem, da je med njimi tudi veliko takih, ki poprej niso hodili v slovensko gimnazijo v Celovcu, temveč so prišli iz drugih srednjih šol. Ti so precej manj navezani na vse, kar je slovenskega, in jih je mnogo težje pritegniti k sodelovanju v klubu. Mnogi izmed teh imajo tudi nekakšne predsodke in se bojijo kakor koli na glas zahtevati svoje pravice. Sicer pa ima graški klub zelo aktiven pevski zbor, ki vsako leto gostuje po koroških krajih; prirejajo razna predavanja, trenutno pa imajo veliko opraviti z urejanjem klubskih prostorov.

Klub v Celovcu je nekoliko mlajši (10 let) in združuje kakih 50 študentov. Tudi ta klub se ubada s čisto svojimi problemi. V Celovcu deluje namreč veliko slovenskih društev in klubov, kjer imajo slovenski študentje možnost sodelovati, poleg tega pa veliko teh študentov deluje tudi v domačih krajevnih društvih. Klub v Celovcu prireja razna predavanja in razstave ter se v povezanosti z demokratično mladino Avstrije vključuje v mirovna gibanja.

Ob koncu sezone smo priredili turnejo po SR BiH, kjer smo s pesmijo obiskali delovna kolektiva Bratstvo Novi Travnik in Jelšingrad v Banja Luki ter se srečali s predstavniki ljubljanske Metalke v Sarajevu. Pohvalne ocene o dobrem poslovnem sodelovanju z našo železarno, o naših kvalitetnih izdelkih so se združile s pesmijo in pozdravi vseh delavcev v teh podjetjih našim železarjem. Ogledi spomenikov na Vartcih nad Sarajevom, na Mrakovici nad Banja Luko, monumentalne Kozare in strahotnega Jasenovca pa so v nas zapustili eno smo željo: MIR IN BRATSTVO med ljudmi vsega sveta. Ob spomenikih smo se s pesmijo poklonili žrtvam in se zavezali, da se bomo vselej borili za mir in srečo ljudi. Pevci še vedno upamo, da je tudi pesem uspešna bojovnica v tem boju.

Ob veselih pevčevih dogodkih, ki smo jih doživljali na nastopih v Celovcu, Železni Kapli, ali na koncertu v Pucarevem, pa med Šentanelci in Strojanci, med veselimi Rožani v Šentjakobu, ki nas kar niso hoteli pustiti z odra, smo še posebej veseli naslednjih dogodkov:

— da je zbor za svoje desetletno delovanje prejel letos občinsko priznanje,

— da smo se letos pobratili z zbori Edinost iz Pliberka, Zarjo iz Trbovelj, zborom Franc Zgonik iz Branika in s pevci zbora Tabor z Opčin pri Trstu. Želimo, da bi to naše pobratenje živelo v srcih slehernega pevca v vseh zborih in rojevalo zdravo pevsko rast med ljudstvom.

— Veseli smo bili ob uspelem večeru, ki smo ga priredili domačinu Lojzetu Lebiču, skladatelju in dirigentu, našemu častnemu članu. Ob koncertu za besedo in glasbo smo imeli tudi razstavo Lebičevih del in pogovor o sodobni glasbi. (Sodelovali so tudi Jakob Jež, Peter Kušar, Jurij Souček).

— Srečanje s pevci in godbeniki Tovarne grafitnih elektrod iz Steega na Zgornjeavstrijskem je bila prisrčna manifestacija združitve dveh kultur različnih narodnosti — pa vendar enega srca. Domačnost in gostoljubje, ki so ga bili deležni naši gostje, je porušilo marsikatero napačno predstavo o naši deželi in naših ljudeh v glavah pevcev in godbenikov, ki so v veliki večini prvič prestopili jugoslovansko mejo. Takšna srečanja opravijo ne le kulturno, temveč širše družbeno poslanstvo.

— Srečni smo bili vresovci, da smo kljub velikim težavam imeli svoj letni koncert. Med skladbami domačih skladateljev Gobca, Zepiča, Ipavca, Srebotnjaka, Paljetka, Lebiča in Pahorja sta se znašli tudi imeni Mozarta in Sibellusa; med priredbami ljudskih pesmi pa je bila prijetna osvežitev Adamičeva v Gorjah zvonil (ob skladateljevi 70. obletnici). Vresov letni koncert so poplemenitila dela Janca Dolenca iz Vuzenice.

— Tudi za zaključek sezone smo poskrbeli: pri šentanelških lipah smo ob raznih v moštu zapeli, se ob žogi razigrali, mimogrede zapeli svatom Meležnikove Malčke, seveda pa smo tisti popoldan zapeli še na poroki našega pevca — Danila Ranca.

Kaj bi govorili le o veselih stvareh, o uspehih, če pa veselje vedno spremlja tudi žalost, uspehe tudi neuspehi. Na dan torej tudi s črnimi platnicami zborovega delovanja:

— Zaradi vse večjih denarnih težav letos prvič nismo mogli izdati koncertne knjižice.

Vresovci smo si na poti po Bosni ogledali veličastne spomenike žrtvam narodnoosvobodilne vojne: Vratca nad Sarajevom (posnetek zgoraj), spomenik na Mrakovici nad Banja Luko, edinstveno Kozaro in strahoten Jasenovac. — Zbrana pesem je izzvenela v spomin padlim in v obljubo boju za mir in prijateljstvo med narodi.

Škoda. Lepo in domiselno oblikovan koncertni list je vsaj delno nadomestil knjižico.

— Disciplina, oziroma obisk vaj je bil letos slabši kot prejšnja leta. Slaba volja med rednimi obiskovalci vaj je botrovala delu cele sezone.

— Zbor je izgubil kar deset pevcev, kar se ni pripetilo še nobeno leto. Za radijski arhiv nismo ničesar posneli, zbor se ni udeležil niti republiškega tekmovanja NAŠA PESEM 82 niti radijskega tekmovanja Amaterski zbori pred mikrofonom. Temeljito delo čaka odbornike zbora v poletnih počitnicah: analizirati vzroke takega stanja in dobro pripraviti delovni načrt za prihodnjo sezono.

Splošni družbeni pojavi imajo nedvomno močan odmev tudi v vrstah ljubiteljske kulture. Nedelavnost gledaliških skupin, težave v vseh pevskih zborih naše občine in po vseh ostalih kulturnih skupinah — vse to tudi ne more mimo nas, saj smo vendar vsi ljudje obdani z istimi težavami, delamo v enakih razmerah in enako razmišljamo. Splošno veljavna ugotovitev v ljubiteljski kulturi (v našem koroškem kotu) pa je: pripadnost je močno upadla.

— Vresovi odborniki bodo vložili vse sile v ohranitev in nadaljnjo rast zbora, ker pa so mnoge stvari le širšega značaja, bo moral še kdo drug stati ob strani zboru (in vsej ljubiteljski kulturi), če bomo hoteli tudi v prihodnosti imeti v naši občini tako cvetočo kulturno rast.

Takšna je bera vresovcev v enajsti koncertni sezoni. Kljub velikim težavam uspešna. Je Vres dovolj trdoživ, da lahko kljubuje tolikim viharjem? V mladi rasti je njegova moč. Zatorej: FANTJE IN MOŽJE — STOPITE V NAŠE VRSTE. Do 15. septembra sprejemamo nove pevce. Vabljeni!

Ob koncu še zahvala vsem, ki ste kakorkoli pomagali zboru pri letošnjem delu. Posebej lepa hvala pokrovitelju letošnjega koncerta INSTALATERJU Prevalje, železarni Ravne, ZKO in kulturni skupnosti Ravne.

PREGLED DEJAVNOSTI V PRETEKLI SEZONI

25. septembra RAVNE, nastop v likovnem salonu — razstava F. Goloba

1. novembra PREVALJE, komemoracija ob dnevu mrtvih

22. novembra CELOVEC, združeni koncert v Kernjakov spomin

27. novembra PREVALJE, proslava ob dnevu republike

12. decembra RADOVLJICA, V. srečanje zborov slovenskih železarn

20. decembra ŠENTANEL, koncert — novoletna voščilnica vresovcev

20. decembra STROJNA, koncert — novoletna voščilnica vresovcev

21. decembra RAVNE, tonsko snemanje (predlog slovenske himne)

27. decembra PREVALJE, novoletni koncert (Hočevar — Koritnik — Korošec — Mihelčič — VRES)

29. decembra RAVNE, koncert — za upokojence železarne Ravne

8. januarja VELENJE, koncert v galeriji Napotnik — razstava J. Dolenc

15. januarja RAVNE, nastop na konf. sindikata TOZD RPT ŽR

22. januarja ŽEL. KAPLA, samostojni koncert

8. februarja PREVALJE, kulturna podoba našega kraja — akademija

13. februarja PLIBERK, XV. srečanje zborov Od Pliberka do Traberka

19. februarja RADLJE, XV. srečanje zborov Od Pliberka do Traberka

28. februarja RAVNE, zaključni koncert XV. srečanja zborov

5. marca RAVNE, proslava ob dnevu žena — za ŽR in izven

27. marca PREVALJE, koncert pobratenih zborov Edinost Pliberk — Vres Prevalje — Zarja Trbovlje — F. Zgonik Branik in Tabor Opčine

31. marca RAVNE, nastop za delegate kult. skupnosti skupaj s solisti ljubljanske opere

20. aprila RAVNE, nastop v likovnem salonu — razstava Birsa

30. aprila PREVALJE — pesem ob prvomajskem kresu

15. maja PREVALJE, 11. letni koncert

31. maja PUCAREVO, koncert (turneja po SR BiH)

6. januarja ŠENTJAKOB, koncert (združen)
12. junija SLOV. GRADEC, akademija ob
obletnici Radia Slovenj Gradec.

Organizirali smo:

13. februarja PREVALJE, XV. srečanje zborov
Od Pliberka do Traberka

20. aprila PREVALJE, koncert za besedo in
glasbo (Kušar — Souček — Lebič — Jež),
pripravili razstavo del L. Lebiča in imeli pogovor
o sodobni glasbi

22. maja RAVNE, koncert zbora in pihalnega
orkestra STEEG — Avstrija.

ODBOR MPZ VRES V ENAJSTI SEZONI 1981—1982

Predsednik zbora: MARIJAN KOVAČ

Tajnik: RIHARD ČAS

Blagajnik: TATJANA ROŽIČ

Organizator: MAKSI PARADIŽ

Odborniki: RAJKO ORTAN, ANDREJ KLADNIK,
ERNEST KÖREN, DANILO RANC in JAKOB
ROŽIČ

Korepetitor: MARIJAN GERDEJ

Zborovodja: JOŽKO KERT

VRESOVCI V SEZONI 1981 — 1982

Jože Bukovec, Silvo Berložnik, Ernest Berložnik, Viktor Cepec, Miran Čegovnik, Rihard Čas, Dani Favai, Anton Fujs, Marijan Gerdej, Peter Gladež, Karel Kumprej, Alojz Kolar, Ernest Koren, Marijan Kovač, Andrej Kladnik, Boris Kos, Jurij Kugovnik, Joško Kert, Ivan Lagoja, Ivan Marin, Peter Močilnik, Franc Nabernik, Drago Ortan, Rajko Ortan, Blaž Oblak, Franc Ošlovnik, Slavko Pangerc, Valentin Piko, Jože Potočnik, Vinko Potočnik, Peter Prikeržnik, Maks Paradiž, Danilo Ranc, Ciril Rupar, Jakob Rožič, Mirko Rozman, Jože Slemenik, Franc Srebotnik, Danilo Šalej, Marijan Šimenc, Franc Uršnik, Jože Vizjak, Karel Vaserfal, Franc Večko, Jože Vrhnijak.

začeli graditi poslopje in prostore za predelavo mesa — hladilnice, prekajevalnice, skladišča, zmrzovalnice — ter za pisarne TOZD Mesnina. Najmodernejsše stroje in opremo za predelavo mesa so kupili od avstrijske firme Laska. To je linija štirinajstih strojev, ki omogočajo povečanje proizvodnje od sedanjih 200 ton na 800 ali celo 1000 ton mesnih izdelkov letno. Dobro je bilo, da so najprej uvozili stroje, kajti pozneje je bil uvoz ukinjen. Gradili pa so lahko tudi pozneje, čeprav so bili zaradi tega gradbeni stroški večji od načrtovanih. Namesto 4200 milijonov dinarjev je stala gradnja 5500 milijonov. Vendar bo ta investicija vložena sredstva tudi vračala.

Zmogljivosti klavniškega kompleksa so dovolj velike za vso koroško krajino, najbolj pomembno pa je, da bodo odslej živinorejci lahko dajali živino v zakol, kadar bodo sami hoteli, oziroma kadar bo spitana. Ne bo jim treba čakati, kot so morali marsikdaj doslej. Klavnica namreč lahko odkupi, predela in uskladišči 50, 200 in tudi več živali hkrati, torej tako, kolikšna bo pač ponudba. Velikega pomena je tudi zmrzovalnica. Odslej viškov mesa ne bo treba voziti zmrzovat v Maribor in s tem bomo pridobili velike prevozne stroške.

Ob začetku gradnje so vse štiri koroške občine podpisale sporazum o sovlaganju finančnih sredstev. Pridružile so se jim vse temeljne Koroške kmetijske zadruge, Kotekstobus iz Ljubljane, Lesna in Fekro iz Slovenj Gradca, sedaj pa še ravenska in slovenjegraška Nama.

Za dokončanje gradnje je veliko storil tudi sam, čeprav majhen, kolektiv TOZD Mesnina. Vsak član kolektiva je namenil po en mesečni osebni dohodek kot svoj prispevek za novi objekt. Delavci so tudi veliko prostovoljno delali. S čiščenjem prostorov so prihranili kar 20 milijonov dinarjev. Prav tako so delavci sami prestavili stroje iz stare Predelave v novo, seveda brezplačno. Ta prizadevnost kolektiva Mesnina veliko pomeni. Pove nam, da so si delavci in delavke želeli delati v boljših delovnih razmerah, saj so bile dosedanje nemogoče. Želeli so tudi povečati produktivnost in so se zavedali, kaj bodo pridobili z novimi obrati. Dobro pa so se zavedali velikih gradbenih stroškov, zato so skušali s svojimi sredstvi in z delom pomagati k njihovem znižanju. Prepričani smo, da bodo njihovem odrekanju in žrtvam sledili tudi dobri proizvodni rezultati.

Proslavi, ki jo je popestrila šentjanška godba, je sledil ogled novih strojev in prostorov. Obiskovalci se kar niso mogli načuditi: najmodernejsji stroji, vse stene obložene s keramičnimi ploščicami, zmrzovalnice, hladilnice, prekajevalnice, skladišča, pisarne, jedilnica, prostori za zorenje mesnih izdelkov, sanitarije — vse prostorno, svetlo, čisto. V takih prostorih je res veselje delati. In delo je tudi neprimerno lažje, saj je skoraj vse avtomatizirano. Skoraj nobenega ročnega vzdigovanja ni več. In prav je tako. Tudi mesarski delavec si zasluži lažje, boljše, predvsem pa bolj zdravo in varno delo.

Rok Gorenšek

NOVA PREDELOVALNICA MESA V OTIŠKEM VRHU

Koroška kmetijska zadruga, TOZD Mesnina, je odprla nov mesni predelovalni objekt v Otiškem vrhu pri Dravogradu. To je velika pridobitev za vso Koroško krajino: za naše kmete-živinorejce in za vse porabnike mesa, saj omogoča boljšo preskrbo trga s svežim mesom in z mesnimi izdelki.

Slovesna otvoritev Predelave in zmrzovalnice mesa je bila 30. aprila letos. Direktor Mesnice, inženir Mirko Grabner, je v govoru

podrobno opisal zgodovino in potek gradnje celotnega klavniškega kompleksa.

Zamislili o gradnji segajo v leto 1970, štiri leta za tem pa je bila zgrajena prva faza — klavnica. V letu 1976 so se združile kmetijske zadruge v skupno Koroško kmetijsko zadrugo, ki ima sedež v Slovenj Gradcu. Ta je sklenila, da je treba takoj začeti z gradnjo druge faze kompleksa v Otiškem vrhu. Najprej so kupili stroje in naprave, nato pa so

Nova Predelava mesa

Ajnžik

Nesojena ljubezen

(Odlomek iz romana — nadaljevanje)

Reka Meža, ki izvira ob vznožju Olševe, ima do svojega izliva v Dravo razmeroma kratko, toda zanimivo pot. V Koprivni je še potok, ki je zaradi strmega padca zelo deroč. Komaj se ta potok v okolici Črne s pritoki z vseh strani toliko poveča, da ga lahko imenujemo reka, jo je človek že vpregel v delo: speljal jo v podzemni vodni rov, kjer poganja elektrarno. Zato je do Prevalj, kjer ta voda ponovno privre na dan, izliza na struga Meže precej prazna.

Mežo industrija dodobra izkoristi, zato jo tudi do kraja onesnaži. Odpadno olje, katrian, premog, svinec, mivka in številni drugi odpadki spremenijo to kristalno čisto vodo v umazano žlobudro, v kateri je že davno poginilo vse živo. Pust, odbijajoč je pogled na to umazanijo, ki tako kazni podoba kraja. Ta voda ni vabljava za nikogar, vendar se včasih zgodi tudi to.

Praden zapusti Meža Ravne, naredi oster zavoj. Deroča voda z vso silo buta v skalnato steno, ki ji zapira ravno pot; razbesnela voda se mora umakniti, zato se še bolj podivjana vali v ozko sotesko, po kateri najde pot v Dravo, kjer se zbistri.

Na tem ovinku, meter ali dva nad vodo, visi temna postava in se krčevito oprijemlje za akacijev grm. Pretemno je, da bi jo mogli prepoznati, kajti zameglene noči ne morejo razsvetliti cestne luči; medla luč se izgublja v megleni gmoti, ki so ji kos samo vijoličasti snopi varilnih aparatov iz železarn, ki pobliskavajo, kot da se pripravljajo k hudi uri. Ker pa je bilo to v noči velike nevihte, ki se je zdijala nad Tratnikovo domačijo, lahko, dragi bralec, uganeva, da je to nesojena Tratnikova mlada gospodinja. Tudi njen namen moreva uginiti: roka bo vsak hip popustila in podivjana voda bo zaključila veliko tragedijo.

Zalka je upravičeno pričakovala, da bo njeno stanje mater Tratnico hudo prizadelo, nikakor pa si ni mogla misliti, da bo tako pobesnena. Mlado, neizkušeno in že itak močno prizadeto dekle je to spravilo v obup; njen duševni zlom je bil popoln, izgubila je vso razsodnost in je videla pred seboj samo eno: konec, vsemu konec! Takoj, še nocoj. Saj je mati itak zapovedala, da mora izginiti takoj! Ko so vsi obrnili pozornost na obnemoglo mater, je naravnost treščila iz hiše in se pognala proti mestu. Ni čutila nočnega hladu, čeprav je bila oblečena tako, kot je prišla iz hleva. Nagonsko je našla pot skozi popolnoma teman Mrakov les; visoko je dvigala noge, da ni zadevala ob korenine, ki so tu na gosto prepletene. Dolga se ji je zdela ta sicer kratka pot, rada bi čimprej odložila v Meži vse tegobe, ki so se v tako kratkem času zgrnile nad njeno glavo. Ni srečala žive duše, niti ne, ko je prišla na glavno cesto, ki jo je kar prečkala in čez neki vrt dospela do brega, ob katerem je šla do kraja, ki se ji je zdel primeren. Na strmem rečnem

bregu se je oprijela za akacijev grm in skušala z očmi prodreti na dno temnega korita, v katerem je oglušujoše bobnela narasla voda. Oklevala je nekaj trenutkov, poskušala je razmišljati.

Ali ni najbolj pametno da se umakne? Umakne vsem, ki jim je nakopala to veliko sramoto! Tratnikovi hiši ne bo vsilila pankrta, Franci bo pozabil na njo in se znova navezal na mater; našel si bo sebi in gruntu primerno nevesto. Le na ta način bo popolnoma izginila iz njegovega življenja, kot si to želi njegova ponosna mati. Materi se bo potožila, imela bo vsaj upanje, da bo dobila snaho, ki je bo vredna. Kako je mogoče, da jo je ženska, ki jo je tako cenila in spoštovala, do smrti zasovražila samo zato, ker si je drznila vstopiti v njeno družino? Ker si je drznila zasvojiti srce tistega, ki je po njeni sodbi bil in bo samo njen! Delavske, bajtlerske krvi sem! Ne smem postati član njene družine, nisem vredna, da rodim otroke gruntarjem! Bila sem jim dobra samo za delo. Med njo in ponosno mater Tratnico je prepad, ki ga ona ne more, mati pa noče premostiti. Prerevna sem, še vedno sem ji tujka, čeprav sem se več kot tri leta počutila pod njeno streho popolnoma domače. Imela me je takorekoč za svojo. V tej umazani vodi bo oprala svoj veliki greh, tu bo potopila krivico, ki jo je prizadela ugledni družini. Z menoj vred mora izginiti tudi sad, ki je bil spočet v trenutku velike omame! Konec, vsemu konec!

Kdo ve, kakšen predmet je prinesla podivjana voda: butnil je v nasprotno skalnato steno; močnemu tresku je sledil silo-

vit pljusok vode, ki je povsem zmočil kandidinjo smrti. Zalka je okusila ogaben duh olja in svinca; v trenutku je začutila do te umazane vode strašen odpor: nagonsko se je pognala z brega in obstala. Prav tedaj je pripeljal mariborski vlak: žarometi so kot velike tipalke razsvetlili vso sotesko, vlak je s truščem zdijal mimo nje. Zakaj se nisem vlegla na tir? ji je postalo žal, toda to misel je takoj opustila. Spomnila se je dekleta, ki se je vrglo pod vlak. Tega groznega prizora dolgo ni mogla pozabiti. Ne, take smrti ne.

Takrat ji šine odrešilna misel: Savinja! Kako lepi spomini jo vežejo na njo! V letih, ko je bila pri Tratniku, se je te lepe reke tolikokrat spominjala. Prav gotovo vsakokrat, kadar je videla to umazano vodo, ki se ji je gabila. Tik za njihovo bajto se vije, vsa čista in neskalsena. Če mi je namenjena smrt v vodi, naj bo to Savinja. Za to je še vedno čas. Če bodo njen greh prav tako sprejeli tudi njeni starši, lahko naredi pokoro za domačo bajto, v čisti vodi.

Mislila je vedno bolj trezno, depresija je pojenjala, njeni čuti so zaznali telesno neugodje: spreletel jo je mraz, tudi na glavi je čutila rahle bolečine, ki so bile posledica grobega ravnanja pobesnele matere. Kam sedaj? Nazaj k Tratniku? Ne, za cel svet ne. Potem raje v to umazano vodo. Takrat se je spomnila, da ima v mestu dva človeka, ki bi ji prav gotovo pomagala: stric na Čečovu in penzionist Hren. Hren, ki jo je pripeljal v ta kraj, naj ji pomaga nazaj!

Ob tej misli je začutila nepopisno olajšanje, zdelo se ji je, da je padlo z nje težko breme.

Izzivanje sonca

»Bicikl« na vodi

V pozni nočni uri je na okence Hrenove bajte boječe potrkal. Mlado, popolnoma razdvojeno bitje je našlo toplo zavetje in razumevanje ostarelega zakonskega para, ki mu niso bili namenjeni otroci.

»Smrt ti še ni bila namenjena,« je rekla stara Jula potem, ko se jima je dekle izpovedalo.

Možje, ki si jih je mati Tratnica želela imeti kot posrednike v sporu med seboj in sinom, so prihajali k hiši sami od sebe, ne da bi katerega povabila. Kar po vrsti.

Šef gozdarskega obrata Kolar se je oglasil mimogrede, ko je nekje trasiral cesto.

»Prišel sem pogledat, kako še kaj avzivate,« je opravičil svoj obisk. Mati ga je bila zelo vesela.

Direktorju zadruga Kuncu se glede obiska ni bilo treba opravičevati, saj se je mudil na terenu glede investicijskih kreditov. Tudi pri Tratniku so imeli še neizkoriščen odobren kredit za traktor.

Šef zadrugne kooperacije Šmon je popisoval teleta za privez.

In živinozdravnik Kafov! Kdo izmed tistih, ki rede živino, more shajati brez teh mož, ki bdijo nad zdravjem največjega kmetovega imetja? Biti morajo pripravljene pomagati vsak dan, v petek in svetek, ponedelki in ponoči, ob vsakem vremenu! Bolezen pri živini kmeta zelo prizadene: zdravljenje je počasno, drago in škoda je hitro tu. Najhuje je, če moraš živino zaklati: posledice se čutijo dolgo. Ni čuda, če so se naši predniki v molitvi pogosto priporočali sv. Martinu in sv. Antonu za zdravje pri živini.

Huda je bolezen v hlevu, toda koliko lažje je vse to, če je strokovnjak, ki zdravi, prijazen in dostopen človek, če si z njim v dobrih odnosih!

Eden takih je bil živinozdravnik Kafov. Ker ga je poznala že kot šolarja in mu je tolikokrat rezala kruh, se ga ni bala; nasprotno, vanj je imela veliko zaupanje in se ga je razveselila vsakokrat, kadar je prišel k hiši. Tokrat še posebno. Imel je opravka pri vnetju vimena.

Mati Tratnica je te može cenila in spoštovala, bila je vesela vsakega, ki je kdajkoli

prišel k hiši, toda zdaj je bila razočarana nad njimi. Možje ji namreč niso govorili po volji, niso bili njenega mnenja. Niti eden. Sicer so se vsi zgražali nad tem, da namerava Franci od doma, obenem pa so bili enotnega mnenja, da je temu kriva ona sama. To so ji povedali v obraz tako preprosto in brez zdrege, kot bi bila to vsakdanja stvar.

»Mati! Kako dolgo še mislite držati vajeti v svojih rokah?« jo je vprašal brez ovinkarjenja Kolar brž, ko mu je postregla z moštom.

Tratnici je prišlo vprašanje več kot prav. Vedela je, da bo njen odgovor v tesni zvezi s prošnjo, ki jo ima do njega. Sunkovito se je zavnala, dala roke ob bok in vrgla pogled na gosta.

»Podoba je, da bom morala to do smrti. Saj ste že gotovo čuli, kaj namerava Franci!«

Kolar ni takoj odgovoril. Dal si je opravka s prižiganjem cigarete; očitno se je s tem mudil več, kot je bilo treba, nato je segel po moštu. Mati je bila nestrpna, pričakovala je pravi izbruh jeze, ki jo bo Kolar stresel na trmastega in lahkomišelnega sina. Gost je izpustil dolg, svedrajoč oblček dima in uprl pogled vanjo. Izraz njegovih oči, ki so se lesketale za debelimi očali, ni obetal nič dobrega; to je slutila tudi zaradi zakasnelega odgovora. Trenutki tišine so bili napeti.

»Pošteno ste ga polomili,« je Kolar nenavadno zvišal glas. »Pognali ste od hiše mlado gospodinjco, pridno in vajeno dela. Mati, to ste vi meni rekli sami in ne le enkrat. Tudi na pogled je prav čedna. Kaj hočete še več? Če bi bili pametni, bi zdaj že lahko izpregli; se pravi, odložili bi skrbi, delali boste pa itak še tako dolgo, dokler boste še pri moči in zdravju. Preveč se igrate z usodo grunta, če vam že ni mar sreča lastnega sina!«

Za trenutek je prenehal, kot da bi zbiral misli. Toda tudi v tem kratkem odmoru Tratnici ni uspelo, da mu pove karkoli v obrambo. Stala je kot ukopana, nemočna, da se brani, ali vrne udarec.

»Nikakor se ne strinjam s Francijevo namerom, da obesi na klin tako lep grunt in se gre udinjat tujcem,« je nadaljeval Kolar z nekoliko nižjim, bolj umirjenim glasom. »Toda, pri tem lahko največ pomagate vi sami. Priznajte svojo napako in se skušajte pobotati s tisto, ki ste ji storili krivico! Veliko krivico!« je poudaril.

»Težave si povečujete še sami,« ji je najprej rekel Kunc, ko mu je Tratnica povedala o svojih težavah. »Koliko je kmečkih gospodarjev, ki prihajajo že v leta, a so še vedno sami, in to samo zato, ker ni nobena po volji staršem, največkrat materi. Prav tak primer je zdaj pri vaši hiši. Se ne bojite, mati, da bo Franci zdaj, ko ste mu ubranili že drugo nevesto, ostal sam? Zaprl se bo vase in zagrenil, izgubil bo veselje do vsega.«

»To vam povem, mati, da ne bi bil rad v koži vašega sina! Ali naj tako mlad in postaven fant ostane samski samo zato, ker ima grunt?«

Tudi odločne besede Šmona so padale na njo kot udarci, ki se jih ni mogla ubraniti.

»Popolnoma razumem vašo ljubezen do sina in skrb prave kmetice za dobro grunta,« je še najbolj pohlevno začel Kafov. Toda po pohlevnem, dobro pripravljenem uvodu se je tudi on razvnel, govoril ji je, kot bi bral levite, bila je prava pridiga, ki jo je poslušala nemočna, molče kot velika grešnica.

»Imam tako službo, da mi je poznana vsaka kmečka hiša in bajta. Z ljudmi se dobro razumem in mi veliko zaupajo, tudi družinske razmere. Na prste obeh rok ne bi mogel prešteti kmetij, ki čakajo na mlado gospodinjco. Te ni zategadelj, ker se dekleta dandanašnji nerade možijo na grunt; ponekod pa je temu kriva še vedno zastarela miselnost staršev, ki ne morejo, ali tudi nočejo razumeti razmer, ki se tako hitro spreminjajo. Posledice ne izostanejo. Mladi samci se zakrknajo, zagrenijo, izgubijo veselje do vsega, s tem trpi tudi grunt. Ali ne bo škoda, če se bo kaj takega zgodilo tudi pri vas? Vse kaže na to. Franciju ste ubranili že dve nevesti, tretje ne bo več škala. Ostal bo samski in se zagrenil. Jaz se mu ne čudim, če je izgubil veselje do vsega, tudi do grunta, in se misli udinjati tujcem.«

Kafov se je razvnel, utrgal se mu je pravi plaz besedi. Vedela je, da nima smisla, da mu karkoli ugovarja, kajti vsako njeno besedo bo sproti odbil. Dobro ga je poznala.

»Če bi bil na vašem mestu, ponižno poklekнем pred tisto, ki ste jo pognali od hiše kot psa, kot hudodelca! Dekle se Franciju prav gotovo ni vsiljevalo: našla sta se dva mlada, se zaljubila, se ljubila in posledice so tu. Je to res greh, mati? Če bi se vaša pregnantna mlada gospodinjca hotela vrniti, ji pognite prag, preden stopi nanj!«

Vse to ji je tako odločno metal v obraz tisti Kafov Tonči, ki ga je poznala že kot otroka, mu rezala kruh in ga morala tolikokrat opomniti, da si je obrisal nos! O bog, kam sem prišla, kaj sem dočakala?! Sem res tako starosvetna in zabita, kot mi to prikazujejo tisti, za katere sem mislila, da mi bodo pomagali? Pa so vsi nastopili proti meni, kot bi se domenili!

Zdaj se je bala tudi župnika Vaclava. Slutila je, da tudi on ne bo njenih misli. Zato se ga je izogibala. Srečavala sta se navadno ob nedeljah po maši, ko je šla po verski list. Takrat se je župnik, kolikor mu je dopuščal čas, rad pogovarjal s farani. Tri nedelje ni dvignila lista, četrto se je opogumila in šla v župnišče.

»Kako je kaj, mati Tratnica?« je čula za seboj prijazen glas, na ramo ji je položil roko kot star prijatelj. Počutila se je nelagodno, pogledala ga je in prav gotovo ji je v izrazu njenih oči bral vprašanje, na katerega ji je takoj odgovoril:

»Ljudje se zdaj ženijo vse križem, daleč naokrog. Ljubezen ne pozna meja med stanom in poklicem, med narodnostmi, v napoto ji ni niti različna veroizpoved. Mladi pari se ne ozirajo več na to, vežejo se na skupno življenje, Bog pa jih spremlja.«

Globok vzdih, to je bilo vse, kar mu je mogla odgovoriti.

Zakoreninjena gruntarska trma ni klonila možem, ki so ji kar po vrsti povedali vsak svoje, vendar skoraj enake misli. Nobeden od njih nima grunta, zato ne razumejo položaja, v katerem se nahaja ona, je opravičevala sama sebe. Vsak od njih bo dobival pokojnino, na stara leta ne bodo odvisni od otrok, lahko se odselijo od njih, po navadi gredo otroci stran in zadeva je rešena. Kam naj grem jaz, je vselej ogorčeno pomislila? V dom onemoglih? Po več kot tridesetletnem garanju naj živim na občinske stroške! Prav zato mi ne more biti vseeno, kakšna mlada bo prišla k hiši.

Tako je vsakokrat zaključila misli, ki so jo tako pogosto nadlegovale.

Ker je v tisti usodni noči odšla Zalka od Tratnika s trdnim namenom, da naredi vsemu konec, je vzela s seboj samo tisto, kar je imela na sebi. Vse njeno imetje, ki ga res ni bilo veliko, so Tratnikovi pustili pri miru. Prepričani so bili, da pride kdaj ponj; če že ne sama, bo poslala koga drugega, so se nadejali. Rada bo odnesla, je še pristanila mati.

Zalke ni bilo po obleko, tudi koga drugega ni poslala. Pri pospravljanju za božične praznike je bilo to skromno imetje v napoto, zato so dekleta obleko in drugo kramarijo, ki se rada nabere, zložile v dva paketa in ju dobro zvezale.

Minili so meseci, toda borno imetje nesojene Tratnikove mlade gospodinje, se je še vedno pomikalo po omari. Zdaj so spredvideli, da tega ne bo nihče odnesel. Prevzetni so, je menila mati in dodala, da tega ne bodo trpeli pri hiši. Spomnila se je na penzionista Hrena, ki bo za to nalogo najbolj primeren.

Po škandalu z Zalko se s Hrenom še nista videla, tudi z Julio ne. Niso se sicer izogibali, toda tudi iskali niso drug drugega. Za vse je bil to mučen dogodek, o katerem se je med starimi prijatelji težko pogovarjati, zato se s tem rado odlašala. Toda sedaj je bila Tratnica prisiljena, da prosi Hrena za uslugo.

V zakonski zvezi Mihe in Julijane Hren je bil v veljavi nepisan odgovor, da se zakonca ne mešata v nazore drugega. Tako

se je Miha, kljub visokim letom in zrahljanem zdravju, še vedno politično udeleževal, Julia pa je opravljala svoje verske dolžnosti. Sicer ne redno in posebno goreče: pri nedeljskih opravilih ni bila redna, svojo versko dolžnost pa je prav gotovo opravila ob večjih praznikih. To je bilo Tratnici znano, zato je dobro vedela, da bo dobila Julio na veliko noč pri vstajenju.

V množici žensk ji ni bilo težko najti majhne, že malo pukljaste postave, katere glava je bila zavita v lepo žametno aderco. Po končanem opravilu se je hitro odpravila na križišče, koder je morala priti Julia.

»Dobro jutro!« »Bog daj!« »Vesele praznike!« »Hvala enako!« sta si izmenjali voščilo. Na obrazu Julie ni opazila zadržanja ali očitanja, govorila je sproščeno in se smejala, pri tem pa je po stari navadi gledala mižiče.

»Julia! Dolgo vaju že ni bilo pri nas. Pridita zdaj ob praznikih!«

»Bova, Mica, bova,« je obljubila brez pomisleka in se izgubila med ženskami.

Hrena sta res prišla naslednji dan, ko je bil še praznik.

»Dober dan! Prišla sva po pisanke,« je bil Hren glasen že v veži. Kazal je dobro voljo in sproščenost.

»Za pisanke sta prepozna, so se že usmrdede,« je prav tako veselo odgovorila Tratnica.

»Potem pa daj žegna na mizo!« se ni dal ugnati stari mož.

»Ti si komunist, ne smeš kaj takega,« je hitro našla izgovor.

»Sem star komunist, toda žegna se ne branim.«

S šalami sta spretno navezovala pogovor, ki je na obisku večkrat tako težak in prisiljen. Mrzlično iščemo besede, prav nam pride vsaka, četudi ne posebno duhovita beseda.

Povabila je gosta za mizo, prisedla je tudi sama in naročala dekletom, da so postregle. Hrenu so vedeli šego: najprej se

mu je prilegel glažek žganega. Prvo Hrenovo opravilo je bilo obračanje fajfe, pri čemer pa je govoril nemoteno dalje. Pogovarjali so se o najrazličnejših rečeh: o vremenu, delu, zdravju, tudi o politiki; o vsem, kar je komu prišlo na misel. Previdno pa so se izogibali tega, zaradi česar sta bila povabljeni v hišo. Kot da bi se bali, da bodo s tem pokvarili veselo razpoloženje in sproščen pogovor, ki sta mu botrovala tudi pijača in velikonočni žegen. Na tihem se je Tratnica naravnost bala, kdaj se bo začel pogovor o stvari, ki bo med starimi prijatelji šel prav gotovo težko z jezika. Povod za neljubi pogovor pa je dala sama, prav nehote.

Kmečki človek ima že nekako v krvi to, da v pogovoru rad vzdihuje in tarna; bodisi zaradi zdravja, dela, vremena, tudi politike in drugih težav. To mu je tako v navadi, da večkrat ne ve, kdaj to reče.

Tudi danes je Tratnica, ko je pogovor za trenutek obstal, polglasno vzdihnila: »Oh, ja, ja, kako še bo!« Pri tem je s plosko roko gladila po mizi.

Kdo ve, ali je Hren samo še čakal na ta trenutek, ali pa ga je šele njen vzdih opomnil, da bo treba načeti pogovor, ki je ves čas mučno visel v zraku. V trenutku je bil ves v ognju, ki ga pri njem nisi pogasil z'epa.

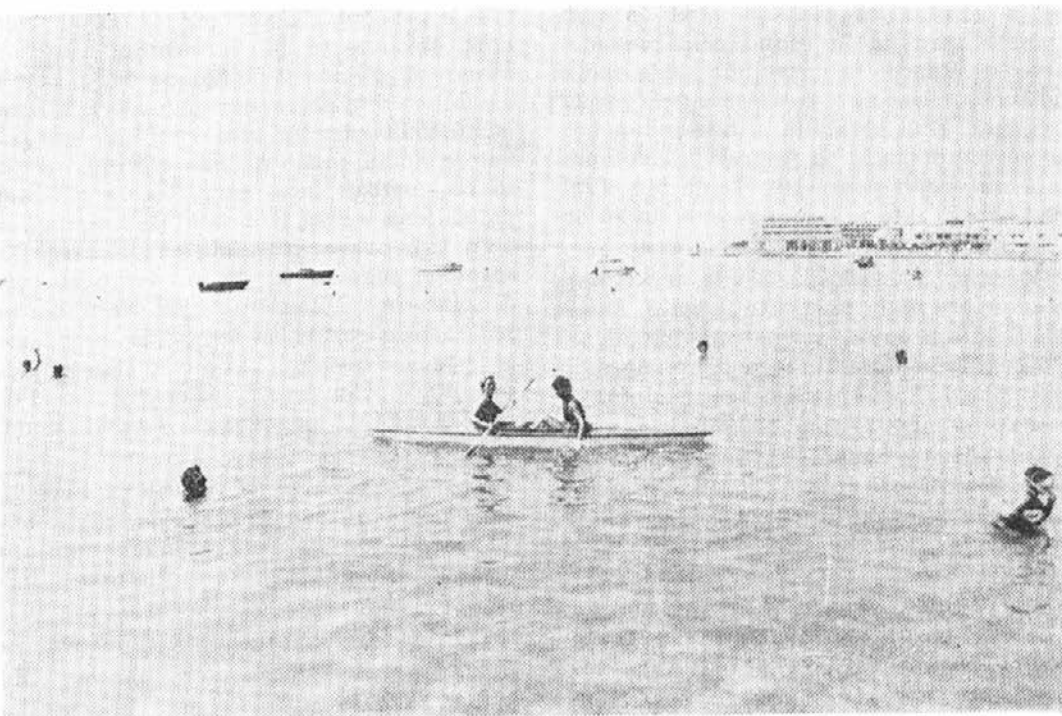
»Mica, Mica! Veliko pokoro delaš, ki si si jo naložila sama.«

Kljub temu, da je vedela, da se danes temu pogovoru ne bo mogoče izogniti, se je zdaj tega nenadnega izbruha vendar ustrašila. Zabodla je plašen pogled v Hrena, toda drobne, živahne sive oči so ta pogled mirno prenesle.

»Mica! Dolgo časa se že poznamo. Odkrito ti povem, da sem te imel za bolj pametno. Stalno jamraš, da te že daje delo, odgnala pa si že kar dve nevesti. Kaj ne vidiš, da je pri vaši hiši rešitev samo v tem, da se Franci oženi!«

Lenarjenje

Sandolini so vsi zasedeni

»Saj mu ne branim ženitve, samo...«

»Samo tebi ni nobena po volji,« jo je prekinil. »Po tvojem mora biti mlada Tratnica mlada, lepa, bogata, pridna, ubogljiva in seveda uglednih ljudi; skratka, imeti mora vse dobre lastnosti kot krava na sejmu, ali — kot si jo predstavljamo v kakšni povesti. Toda takšno idealno bitje boš težko našla, če pa ga boš, je veliko vprašanje, če bo hotela iti na grunt. Ne pozabi, Mica, da so se časi zelo spremenili! Ko si se ti priženi- nila k Tratniku, ti je bila marsikatera nevoščljiva; takrat je bilo namreč dekletu v čast, če je prišla na grunt. Spreglej enkrat, da je to danes popolnoma drugače! Gruntov se branijo že kmečki sinovi, celo taki, ki so edini nasledniki; vsač se raje kje zaposli. Da o dekletih sploh ne govorimo. Naredi kakšno šolo, morebiti samo tečaj in že ima službo. Za ženske dostikrat ni potrebno posebno znanje, dela pri stroju se hitro navadi, prav tako hitro pa se odvadi kmečkega dela. Kmečko delo sicer še zna opravljati, toda volje do tega nima več.«

»Vsi pa res ne moremo v industrijo.« Tratnici se je zazdela pridiga že dovolj dolga, zato jo je prikinila z umešno pripombo. Čeprav je bila aktualna, Hrena ni spravila v zadrego.

»Popolnoma prav imaš, Mica! Vsi res ne moremo v industrijo, toda to se ne da zadržati z administrativnimi ukrepi, z zakonskimi predpisi ali kaj podobnega. Ljudi bomo obdržali na kmetih le z boljšimi življenjskimi pogoji, se pravi takrat, ko bodo kmetje saj približno izenačeni z delavci.«

»Zakaj nas torej ne izenačijo?«

»Počakaj, to je dolg proces! Sama dobro veš, tudi na svoji koži si občutila, da smo vsa pretekla leta dajali prednost industriji in še nekaterim panogam, kmetijstvo pa smo puščali v nemar!«

»O, še nisem pozabila, kako ste nas stiskali.«

»Vem, kaj misliš. To ima svoje zgodovinsko opravičilo. Zadnja leta pa se je za kme-

te obrnilo na bolje. V kmetijstvo prodira mehanizacija, zato ima kmet zdaj najbolj ugodne kreditne pogoje, kar jih je pri nas.«

»Če bi bilo vse tako lepo, kot praviš, bi ljudje silili na kmete, ne pa obratno,« se mu ni dala.

»Pa si res neučakana! To je proces, ki bo trajal dolgo. Ne samo, da nudi družba kmetu ugodne pogoje, treba je spremeniti tudi miselnost ljudi. To pa ne gre tako hitro kot mehanizacija.«

»In kaj ima vse to skupnega z našo mladostjo?« ga je zbodla.

»Tudi tu je zveza,« je imel Hren hitro pripravljen odgovor. »Dokler bo trajal ta proces, bo položaj nekmeta še vedno boljši, na kmetih bodo vztrajali samo tisti, ki imajo res veselje do zemlje in kmečkega dela. Teh je malo in škoda je vsakega, ki odide. Takega človeka pa si ti po pasje nagnala od hiše.«

Tratnici se je čedalje bolj dozdevalo, da sedi na zatožni klopi. Nepremično je gledala na nasprotno stran mize, kjer je sedel sodnik in bral obtožnico. Ne, ni je bral, kar na pamet je navajal obtožbe, ki so jo bremenile. Njena obramba je popustila; počutila se je skrajno nemočno, imela je še marsikaj na jeziku, toda vedela je, da ima stari mož za vse pripravljen temeljit odgovor.

Juli je bilo zastran Tratnice očitno nerodno. Ni vedela, kam z rokami, njen pogled pa je bil največ na vrhu jablane, ki je iznad slemena drvarnice molel kvišku in ga je bilo skozi kuhinjsko okno dobro videti. Tudi dekleta niso mogla skriti neugodja. Francka je buljila v šivanje, Ančka in Pepka sta gledali v knjigo. V pogovor se niso vtikale. Francija ni bilo na spregled, izgubil je že po južini.

»Veliko napako si naredila, Mica,« so še naprej padale besede težke obtožbe. »Dekle, ki si jo pravzaprav ti vzgajala, navajala na kmečka dela, ki je bila pridna in pripravna — kot si ti meni sama zatrjevala — mla-

da, čedna, živahna in poštena, je morala od hiše samo zato, ker se ti ni zdela vredna, da postane tvoja naslednica. Seveda, revnih ljudi je. Odkrito ti povem, da si ne upam pred Tevža, čeprav je moj stari prijatelj in sotrpin. Skupaj sva gnila za vlažnimi zidovi kaznilnice, prenašala ponižanja in udarce orožnikov in kaznilniških paznikov. Takrat sva prenašala to s trdno vero, da se boriva za enakopravnost vseh ljudi. Prepričan sem, da je Tevža hudo prizadelo ponižanje, ki ga je prizadelo zdaj, v našem socialističnem družbenem redu. To ponižanje si mu prizadela ti, gruntarska trma in če hočeš, tudi ošabnost. S svojim ravnanjem si dala vedeti, da še zapostavljaš mladega človeka; se pravi, da si proti idealom, za katere se je boril že pred našo revolucijo!«

»S svojim ravnanjem vendar nisem posegala v politiko,« je rekla precej odločno.

»Sama se tega ne zavedaš. V svoji kmečki trmi si še vedno prepričana, da na tvoj grunt ne sme priti mlada, ki je preprostih ljudi. V našem družbenem sistemu smo s takimi predsodki že opravili, vsaj morali bi. V socializmu smo vsi enaki! Ljudje sklepajo zakonske zveze ne glede na stan, državljanstvo ali veroizpoved. Tvoja zastarela miselnost vsega tega ne vidi, živiš še vedno v nekem drugem, zastarelem svetu. Zato si naredila nepopravljivo škodo, sama sebi, sinu in gruntu!«

»Miha, če bi imel ti otroke, bi govoril drugače,« je poskusila reči še enkrat nekaj v svojo obrambo.

Nad tem ugovorom se je Hren prvič za trenutek zamislil. Dal si je nekaj opraviti s fajfo, naredil požirek mošta; njegove sive, drobne oči so najprej poiskale Julio, šele potem so se spet vrnile k Tratnici.

»Zaradi najinega jalovega zakona sva se z Julio že veliko sekirala, toda odkrito ti povem, Mica, da pridejo trenutki, ko sva vesela, da nimava otrok. Kljub temu, da nimam otrok, vem, kako je s to stvarjo: to je velika, dostikrat pretirana materinska ljubezen do otroka, ki često meji že na ljubosumnost. Bolelo te je, da bi imel tvojega sina rad še kdo; predvsem tak, ki ni iz našega kraja in je revnega stanu!«

Kdo ve, koliko časa bi še trajal ta, za Tratnico tako mučen pogovor, če ne bi v kuhinjo vstopila mala družba, ki je prišla na mošt. Tratnica je to izkoristila in prosila Hrena: »Miha, bodi tako dober in pošiji obleko dekletu!«

»To se lahko zgodi. Peljal se bom tja, čeprav mene mika stopiti pred starega prijatelja s tako pusto zadevo.« Zatem sta se Hrena hitro poslovila.

Ko se je Franci proti večeru vrnil od Piaznika, kamor je šel takoj po južini, je videl, kdo je v kuhinji; skril se je in šel v hlev. Skozi gumensko lino je slučajno videl, ko sta odhajala Hrena, ki sta nesla vsak en zavitek. Milo se mu je storilo. Naslonil se je na zaprašene, črvice planke, njegovo telo je stresel tih, krčevit jok. Imel je občutek, kot da Hrena odnašata njegovo srečo...

Jože Štajner

VOLI ZA ŽABO

Nekako pred tremi leti, že v poznem mraku, se vracam s Prevalj proti Brančurniku, ko dohitim na prvem odcepu za križiščem proti Fari večjega moža: z desno roko se opira na močno palico, na glavi mu čepi klobuk, a čez rame visi kratka pelerina. Takoj sem ga prepoznal in nagoovoril. Ko se obrne k meni, vidim, da ima v levi še šop literature. Ni me takoj prepoznal; po glasu sem se mu zdel znan, a v mraku me ni spoznal. Ko mu povem priimek, me je skoro prijel za obe roki, kar se mu ni posrečilo, saj je imel polne roke. Takoj pa je rekel: »Ja, taj si pa Pepi, saj brata Lojz in Andrej sta oba padla. Veš, Pepi, Lojzna sem dobro poznal, Andreja pa ne dosti. Veš, Pepi, bral sem tvoje članke v Viharniku in tudi v Fužinarju, zato te prosim, napiši kaj od tam gori, saj veš, kjer so živeli nekdanji predniki.« Povabil me je še na dom. Prvo bom skušal izpolniti, a drugega ne bom nikoli.

Pred skoro petdesetimi leti, po uspešnem divjem lovu v Uršlji gori, kjer me je tudi zakačilo hudo neurje, sem se zatekel v oglarsko bajto v Godčevi frati, kjer je ravno kupal oglje stari Steblovnik. Celo popoldne sem vedril pri njem. Ko sva se dodobra spoznala, sem mu zaupal, da imam gamsa za skalo skritega. Kmalu sva ga imela pripravljene za pod zobe — se nama je že močno prilegel. Tisto popoldne mi je Steblovnik pripovedoval tole zgodbo.

Pod Goro sta živela kmeta Krpač in Lukač. Krpač se nikakor ni mogel osamosvojiti. Večkrat si je moral pri precej oddaljenem sosedu sposoditi vole, ki jih je moral pozneje skoro tlačansko odsluževati. Neko noč, ko je končeval kopo in je bil skoraj vso noč ob njej, se je domislil: »Kaj ko bi skočil na jarmak!« Seveda je zamislil takoj povedal tudi ženi Meti. »Mogoče se mi posreči dobiti kakšne junce v rejo ali v pašo. Pozneje bi jih tudi naučil delati, saj je tu zemlja mehka. In potem mi ne bi bilo treba toliko odsluževati oderuhu Lukaču.« Drugo jutro že v svitu odrine. V desni žep vsuje nekaj pesti kuhanega boba, popraženega v maslu, v levo roko stisne izdaten kos polente, da jo med potjo poje za zajtrk, in v desno krepko hribovsko gorjačo. Svit ga je vzel, in že jo maha proti Lukaču. Domačiji se malo izogne, na oni strani dvorišča pa bo spet ujel pot, ki pelje v dolino. Tedaj ugleda Lukača, ki vodi mlad par voličev. Tudi Lukač ugleda njega, in ni se mu mogel več izogniti. Lukač že zdaleč kliče: »Kar pridi, boš mi malo voliče priganjal.« Krpač se zamisli: »Ali sem res njegov hlapec?« Starega še vidi, kako potegne iz notranjega žepa njemu že znano napoleandrovko z borovničevcem, iz nje krepko potegne in jo vtakne nazaj v notranjost. Voliča sta kar hitro stopala, saj sta bila mlada, komaj lani ju je učil. Kako rad je imel ta dva rumena voliča. Sedaj ju mora pa še pomagati goniti na sejmo, in nikoli ju ne bo več videl. Priročnega je imel najrajši, no tudi onega drugega, Rminča po imenu, je imel rad. Zatopljen vsak v svoje misli, sta bila skoro v dolini. Še dobri dve uri, pa bosta na onem vrhu. Preden sta zavila proti vrhu v klanc, je stari Lukač zaustavil voliče ter izjavil, da en požirek ga pač mora še biti, proti utrujenosti.

Ko stari izvleče tisto napoleandrovko in naredi požirek, mu na kraj pameti ni prišlo, da bi ponudil tudi Krpaču. Samo ošine ga s pogledom in spravi čutarico nazaj v žep. Tudi vrh sta že dosegla in se spustila k neki bajti, kjer se jima odpre pogled daleč tja po Podjuni. Pri tisti bajti pravi Lukač: »Zdaj nimava več daleč, bova pa tu malo pomalicala.« In že priveže voliče k debeli jablani in se spusti kraj steze na komaj poganjačo travo. Iz žepa izvleče v hodni prtič zavito malico, tudi Krpač se usede blizu njega. Sedaj Lukač razvije prtič in prikaže se zajeten kos rženega kruha, zraven pa svinjska klobasa. Stari izvleče še pipec, si ureže precejšen zalogaj ter ga porine skozi škrbaste čeljusti v usta, ne da bi kaj rekel Krpaču. Krpač ga niti ne vidi in počasi zoblje bob, zraven pa samo voliče gleda in si misli: »Zakaj le nisem malo prej šel od doma, že davno bi lahko bil na sejmu. Tako pa sedaj prenašam tega vraga.« Stari Lukač je ravno pogoltnil prvi zalogaj, ko naenkrat opazi skoraj med njima na stezi ostudno krastačo. Zdaj gleda krastačo in Krpača, ki samo gleda in gleda voliče. Lukač to vidi in glasno reče: »Hej, Krpač, vidiš to žabo!« »Vidim, vidim.« Krpač se je obrnil vstran, kaj ga pa tudi žaba brigga. To je Lukača vidno ujezilo, zato si je hotel Krpača sposoditi. Glasno mu predlaga: »Veš kaj, Krpač. Če poješ to žabo, so voli tvoji.« Zdaj ga Krpač začudeno pogleda in ga vpraša, če ga nima namen še za norca imeti. V tem je opazil tri možakarje, ki so prišli tam mimo, Lukač pa jih ni videl. Dva od njih je Krpač poznal. Takrat Krpač še enkrat vpraša: »Kaj ste rekli?« In s takim glasom, da je starega še bolj razgrelo, je ponovil: »Če poješ to žabo, so voliči tvoji.« Stari že zalaga drugi zalogaj, oni trije pa z namigi spodbujajo Krpača, naj sprejme borbo.

Zdaj skoči Krpač k bajti in se koj vrne s sekuro, stelnico, žaba se obrne ravno proti njemu. Še enkrat vpraša: »Ali se še držite besede?« Stari se zareži, v polni svesti, da drži Krpača v pasti, zato se zadere: »Nisem baba.« Krpač dvigne sekuro in v enem mahu preseka žabo, eno polovico porine malo vstran, a drugo polovico počez nadrobno razseklja. Zdaj se vsede k nenavadni gmoti in začne jesti. Videti je bilo, da se je zanj svet ustavil. Nič drugega ne misli kot na zmago, zato gleda samo vole. Tretji zalogaj, ki ga je imel Lukač v ustih, počasi leze čez škrbave čeljusti in končno pade v travo. Gleda Krpača, ko v njegovih ustih vidno izginja prva polovica. Krpača daje, od čela mu kaplja. A Lukač je že na kraju svojih moči, gleda samo Krpača, skozi njegovo glavo se podijo vse sorte misli. Vidi Krpača, ko pogoltno zadnji zalogaj prve polovice. Zdaj skoči Krpač pokonci, v nekaj korakih je bil pri volih, zadere se z glasom utaplajočega: »URH!« In s tem trešči vso vsebino svojega želodca za tisto jablano. Tega Lukač ni videl. Krpač hitro odveže Urha, ga odžene malo nazaj, od koder sta prišla, in ga tam priveže. Zdaj skoči k Lukaču, ki niti ni videl, da je Krpač vzel čutarico, jo nagnil ter potegnil iz nje, si splaknil usta in izpljunil čudno belo peno iz ust po travi. Stari Lukač je bil zdaj v precepu, sam strah ga je še držal pokonci. Krpač je to dobro videl in vedel je, da mora zdržati do kraja. Še zdaj je le zmotil Lukača, ki je še vedno zrl v Urha: »Vidite, Lukač, enega voliča že imam, zdaj pride pa drugi na vrsto.« In že vzame stelnico ter ročno razseka drugo polovico krastače na drobno in se usede, kot da hoče takoj začeti z žretjem. Sedaj se je pa Lukač do kraja prestrašil. Z obema rokama je treščil na tisto brezoblično maso in kriknil: »Ne boš, ne, požeruh, to požri!« In mu porine svojo malico pod

Dolgonoge

Dober tek

nos, sam pa začne trpati tisto maso v svoja usta ter kot uročen zre samo vola Rminča, če bo količkaj mogoče, da ubrani vsaj njega. Krpač je zdaj vedel, da je zmagal, enega voliča že ima, kar pa je povsem zadosti. Zato se loti drugega dejanja, torej Lukačeve malice. S krepkimi zobmi se loti kruha in klobase, ter čisto po malem srkne tudi iz napoleandrovke. Proti Lukaču niti ne pogleda, ker če bi, bi gotovo izgubil vsak tek, zato pogleduje svojega Urha, ki tudi stalno samo njega opazuje; kaj se je ta čas v njegovi glavi vrtelo, je pa živalska skrivnost. Zelo kmalu je bil Krpač gotov z malico, malo še srkne iz čutarice, nato jo postrani poda onim trem, da so jo spraznili do kraja. Sedaj Krpač lepo vstane, se ironično zahvali za malico, onim trem vrže prijazen nasmešek za slovo, starega pa niti s pogledom ne ošine, samo srečno še reče. Takoj stopi do voliča, ga odveže ter skoro očetovsko reče: »O, Urhec, greva, no, nazaj domov.« Ko Lukač vidi, da se onadva kar hitro oddaljujeta, skoči ves vznemirjen in belo penast do Rminča, ki začuden gleda za Urhom. Tedaj ugleda na tleh Krpačev izmeček. Tudi on z rjovečim glasom treščiči: »uurh«, in izbruhne tudi on vso maso iz želodca h Krpačevi. Ker pa Krpača in voliča že jemlje ovinek, se Lukač z zadnjimi močmi zadere: »Krrpaač. Malo, no, postoj, da te nekaj vprašam.« »Kaj le,« se čuje sem od ovinka. »Veš kaj, vem, zakaj si ti jedel žabo, ne vem pa, zakaj sem jo tudi jaz.« Krpač mu samo odgovori: »Malo okrog pogledj, mogoče ti kdo more povedati.« In že se gromko nasmeji, in vzela ga je rida. Ko Lukač pogleda okrog, šele vidi tri moške, ki se mu škodoželjno režijo, ki jih pa prej v svoji hudobni igri še opazil ni. Niti pogledati ni hotel katerega, sedaj ga je očitno postalo tako sram, da bi bil najrajši čisto sam. Moški so se glasno smejoč hitro oddaljevali. Zdaj skoči k čutarici, jo pobere, in hoče nagniti v usta, a groza! Slavna napoleandrovka je bila čisto prazna. Njegov srd in obup sta dosegla višek. V sveti jezici zažene prazno čutarico za že davno odišlim Krpačem in krikuje: »Prekleti, zakaj nisi še tega pleha požrl!« Njega pa vse bolj in bolj peče po ustih in želodcu, a nima s čim splakniti. Zato koj odveže Rminča in ga hoče gnati naprej, a kot zakleto voliček nikamor. Sedaj uvidi, da ga je strašansko polomil. K sreči se kraj njega znajde človek, ki ga ogo-

vori: »A na sejem?« A Lukač ga samo zaničljivo pogleda s svojimi že skoro odsotnimi očmi. Končno le izusti: »Ja.« Neznanec ga vpraša: »Koliko?« »Štiri!« mu odgovori, a oni se samo nasmeje in gre dalje. Lukač se zadere za njim: »Tri in pol!« A oni gre počasi dalje »Tri!« se že ves onemogel zadere za tujcem. Ta se takoj vrne, mu vrže tri stotake, iz rok mu izpiplje povodec, staremu pa odločno veli: »Ti pa zgini!«

Pospremimo zdaj Krpača do doma. Nihče ne bi verjel, kako jo je ubiral lepi volič Urh za Krpačem, kot da bi vedel, da gre s svojim prijateljem. Že sta bila v dolini pri Binču, tako so namreč klicali gostilničarja blizu vasi v dolini. Binč že od daleč vabi Krpača na mošt. Ker je bil Binč le preveč radodaren, je brž posumil, da ga je mogoče prehitela črna Nežka. Videl jo je bil, kako je hušknila iz tiste bajte in je verjetno tudi vse videla in slišala. Binč ga je dobesedno ustavil. Kar vrelo je iz njega, sinu je naročil, naj takoj prinese polič boljše. Vse je hotel vedeti; »Ali si kupil ali v rejo?« Na vsako vprašanje je odkimal. Sedaj je Binč vedel, da ne bo nič zvedel, zato se skloni h Krpaču, ki se je tudi kar spravljal naprej, čisto k ušesu in mu tiho na uho pove: »Veš, Krpač, jaz vse vem, veš, črna Nežka je že vse povedala, kako si prišel do voliča. Od danes naprej imaš pri meni vedno zastoj pijačo.« Krpač se je koj spravljal na pot. Za vasjo je šel po bližnjici in že je bil na stezi, ki vodi v hribe. V dobri uri je že zavil mimo Lukača proti domu. Ko se bliža domači hiši, ga fantje že od daleč opazijo. Posebno še, ker vodi za sabo tudi voliča! Najmlajši gre seveda iskat mamo, da ji pove, da ata prihaja in da prižene tudi voliča. Ko se Krpač še bolj približa domu, spozna gosta, ki sedi na klopci pod lipo. Bil je namreč advokat Pilek iz trga, njegov stari znanec in prijatelj. Ko prideta z voličem do mize pod lipco (takrat je bila še majhna), so bili že vsi skupaj. Veselo, veselo so okrožili očka in vprašanji ni bilo konca. Najbolj jih je seveda zanimalo, kako je prišel do Lukačevega Urha, saj so ga vsi dobro poznali. Na lipci je visel krasen divji petelin, ob njem pa puška. V kratkih stavkih mu je Pilek razložil, kako je uplenil petelina, zdaj je bila vrsta na Krpaču, da mu razloži, kako je on prišel do voliča. To mu je moral zelo natanko povedati. Naenkrat doktor Pilek vstane in treščiči v neza-

držen glasen smeh. Ko se neha smejeti, izvleče beležko in si vse na hitro zapiše. Nato resno opomni Krpača, da bo Lukač morda vložil tožbo, ker se pač strašno rad tožuje, a naj ga ne bo nič strah, saj za njega bo že on vse uredil.

Poglejmo, kaj je tačas počel Lukač. Hujše kot lakota ga je zdelovala žeja, po ustih ga je vse žgalo. Zato je spešil korak, da čim prej pride do Binča, kjer je že od daleč slišal nekam mnogo smeha, ki pa je potihnil, ko so uzrli Lukača. Binč je šel Lukaču naproti: »Ja, ja Lukač, ali ga bova pol litrčka, vole si menda kar dobro prodal.« Lukač bi najraje eno prikopal na Binčev prašičji gobec. Zadržal se je in rekel z zadnjimi močmi: »En šnops!« Ko ga dobi, ga brž obrne, si splakne usta, in vse skupaj brizgne po tleh, naroči še enega, na dušek še tega pogoltno, vrže zapitek v kozarček, in že jo maha isto pot, kot jo je pred dvema urama Krpač. Močno se mu je pa zdelo, da že vsi vedo za njegovo kolobocijo. Doma je bil precej drugače sprejet kot Krpač. Fantje so se po navadi kar poskrili, žena ga je pač morala trpeti.

Zvečer je žena stopila k možu, ki se je spravljal spat, in ga prosila: »Veš, jutri imam namen iti v trg in bi rada fantom vsaj kakšne hlače kupila, saj veš, da že nimajo kaj dati na rit in tudi nikamor ne morejo. Nekaj denarja boš vendar dal za otroke, pa ja vidiš, kako so pridni.« Lukač jo je samo ozmerjal in nagnal iz izbe. Iz vitrine je še vzel steklenico z žganjem ter ga krepko potegnil. Zjutraj je bil zgodaj pokonci, takoj se je spravljal od doma; trdno se je namreč odločil, da toži Krpača. Zato jo je mahnil v bližnji trg, da vso stvar preda advokatu Pilku. Ni pa vedel, da je Pilek že itak dobro poučen o vsem. Advokat Pilek je že prejšnji dan obvestil o zadevi svojega stanovskega tovariša v sosednjem trgu, advokata Rašpla, ker je obstajala možnost, da bo Lukač skušal Krpača spodnesti. A stara pravdnika sta že vedela, kako stvar prijeti in sta se za naprej in za nazaj prav lepo nasmejela. Kar kmalu je bila obravnavana na tržnem sodišču. Tožba Lukaču ni uspela in vse stroške je moral plačati sam. Znašali so polnih 150. To pa Lukaču nikakor ni šlo v račun, zato se je pritožil na višje sodišče. To je bilo bolj nepristransko in bi moral Lukač Krpaču tudi še vola vrniti. Advokatu Rašplu je uspelo to izpodbiti s tem, da je tudi Lukač pomagal jesti žabo. Krpaču da samo junca, takega, ki še ne zna voziti in se mu še ne reče vol. Tudi tu so znašali stroški ravno 150. Od tistega časa je bil stari Lukač pravi sadist.

Tedaj se je pri Lukačevih pojavil neki daljni sorodnik, prespal je s fanti na svislih, a zjutraj tega strica ni bilo več, tudi ne starejšega sina, vzela ju je noč. Tudi stara Lukačka je zvedela, kako je napravil prvega voliča. Takrat je starega dodobra ozmerjala, saj je Krpača zelo cenila. In ravno njemu bi ga moral podariti, ne pa, da ga je tako sramotil, saj tega voliča je Krpač že davno odslužil.

Tudi to je morala zvedeti, da je drugega vola gladko zatožaril in še enega junca mora oddati Krpaču. Še enkrat se ga je lotila, saj je vedela, da denar še ima. Vsaj ta dva fanta, ki sta še doma, bi rada dostojno oblekla. Ni ji uspelo, celo udaril jo je. Sedaj je bila popolnoma skrhana, v prsih jo je začelo pogosteje zbadati.

Čez kakšen dan se je pripravljalo k nevihti, huda ura se je bližala. Stari je bil nekje v planini, saj v dolino si ni upal, ker ga je bilo sram, fanta sta bila tudi nekje v gozdu. Stara Lukačka ni mogla drugega, kot da je šla pod hleve s košem po travo za pujske. Nakosila je travo in jo natrpala v koš. Že začenjajo padati težke kaplje, in naenkrat ulije, kot bi obrnil škaf. Ni še prišla do

hleva, ko ji spodrsne, pade pod težkim košem, ki se odvali dol nekam v pečovje. Ko sinova prihitita iz gozda, ne najdeta nikogar, v skrbeh sta, kje je mati. Vse pregledata, a matere ni. Ko pa srednji sin vidi, da ni koša pri svinjaku, niti kose, ugane, da je morala iti po travo. Oba sta stekla materi naproti. Našla sta jo malo pod hlevom vso premočeno in onemoglo. Takoj jo dvigneta in odneseta v prostorno izbo, ki je obenem tudi kuhinja. Tu jo položita na nekakšen pograd, jo še z nečim pokrijeta, eden zakuri na ognjišču. Nato se spravita na svisli spat, brez večerje. Naslednje jutro mati še kar leži. Ker ni bilo zajtrka, sta si pač vrezala vsak kos kruha in sta šla popraviti pri živini. Očeta nista videla ves dan. Tretji dan sta ugotovila, da je mati mrtva. To je bil za oba fanta strašen šok, saj nista vedela, kaj zdaj početi. Najprej sta poiskala očeta in mu povedala strašno novico. Stari ju je samo nadrl in enega nagnal v dolino. Še prej, da je kdo prišel iz doline, se je sam skrtil nekam v planino. Ko je vedel, da je pogreb že davno mimo, se je privlekel domov, a fantov še ni bilo. Niti naslednjih nekaj juter ju ni bilo domov. Zdaj je starega začelo skrbeti, kaj če ga nista zapustila. In res, ni ju videl nikoli več. Sedaj je popolnoma zakrknil. Nič ni posejal, živina se je prosto pasla, koder je hotela, divji lovec si je, ali pa kdor koli, sposodil ovco v planini. Še kako dobrega borovničevca je tudi zmanjkalo, v dolino ga ni več zamikalo. Tudi k njemu ni nihče prišel, popotnik se je Lukačeve domačije izognil. Pa pogledjmo zdaj še h Krpaču! Vse je lepo posejal, ni mu bilo treba kopati, saj je z volom in kravo vse zoral. Namenil se je, da bi še nekaj izkrčil, a so mu neki dan prišli v goste sami grajski gospodje (mikali so namreč grajske krasni gamsji revirji in veliki petelini) in predlagali, kaj če bi zamenjali. Njemu bi dali v dolini manjše posestvo. Tam bi se tudi otroci lahko šolali. Seveda je Krpač z ženo takoj pristal na menjavo in na jesen so se že preselili v dolino. Starejši sin Šimek se je takoj zaposlil pri graščini in se tudi takoj lotil učenja, enako bratje, čeprav so že vsi prerasli šolska leta. Nekaj let so kar srečno živeli, a tudi njih je začela usoda tepsti. Znano je, da je v fevdalni dobi, in pozneje tudi v kapitalizmu, gospoda imela mnogo pravic in le malo dolžnosti. Zato so tudi Krpači morali čez nekaj let s trebuhom za kruhom križem po svetu, ker jim grajska gospoda pač ni dala vsega tistega, kar jim je obečala.

Vrnimo se k Lukaču! Tisto leto je bilo za Lukača usodno. Nič se ni brigal ne za živino, niti za ovce. Prišla je zgodnja zima in z njo obilo snega, ki ga je namedlo čez dva metra. Na pomlad, ko so skopneli snegovi v dolinah in je v hribih že klepal veliki petelin, so se ustavili na sedlu nad Lukačevo domačijo grajski lovec z nekim gostom, pa Krpačev sin Šimek. Začuda, zakaj se ne vidi od tod streha Lukačeva! Tam, kjer bi se morala videti streha, preletava samo jata kavk. Šimek, rojen v planini, takoj posumi, da je tam nekaj narobe, morda poginulo živinčce ali gams. Ker ni bilo daleč, so se spustili po sončni strani navzdol do korita, ki ga je plaz zasukal, ni ga pa mogel odnesti, ker je bilo priklenjeno z močno verigo. Blizu korita je bil precejšen kup ostalega plazu in iz njega je gledalo okostje gamsa. Domačija je bila kakšnih petdeset korakov za robom. Takoj so stopili tja. Sedaj so šele videli, kaj je. V okenca je prhnilo nekaj kavk, streha je bila skoraj pritisnjena do tal. Ogromne mase snega so namreč ostreže stisnile do tal. Nad hišo opazijo domačega psa s podvitim repom in nasršeno dlako. Ni zalajal na prišlece, kot bi jih nemo opozarjal, da tukaj nimajo

več kaj iskati. Kar je bilo pod krovom, je bilo sedaj že v razpadajočem stanju, in iz vseh prostorov se je širil smrad. Živa priča tragedije je bil le še pes, ki ga je bilo tudi potrebno pokončati.

Danes na Lukačevem in Krpačevem, kakor mnogih drugih planinskih kmetijah rastejo silni gozdovi, ki se ne razlikujejo od drugih. Za Lukačevo domačijo skoraj ni sledu. Dober opazovalec zasledi, kje je nekdanja stala Krpačeva baj-

Viktor Levovnik

Mrtva polja

Pisala sem obupano in hkrati upajoče pismo sinu:

»Dragi sin, ki se pehaš tam v mrzli tujini za marke, doma vse propada. Verjetno je to pismo zadnje od mene. Pa naj bo. Nisem ti imela več namena pisati. Rada bi ti še enkrat opisala vso lepoto tvojega domačega kraja, naše kmetije. Spoznaj, kaj zavračaš, preden moje zgarane roke omahnejo od dela. Upam, sin, da dobro poznaš svojo mater, tudi upam, da ti vedno povem, kaj mislim. Najlepša hvala za pismo in marke, ki jih je prinesel sosed. Spravila jih bova z očetom, da, ko se vrneš, boš imel kaj vzeti v roke. Z očetom se sprašujeva, zakaj vedno praviš, naj denar porabiva zase. Lepo od tebe, sin, da hočeš svojim staršem olepsati starost. Toda vedi, midva bova najbolj vesela, kot se boš vrnil iz tujine in pridno prijel za delo. In tedaj boš potreboval denar, saj streha na hiši že povsod pušča, hlev se že skoraj podira in nobenega stroja še nimamo. Za traktor in priključke boš moral odšteti lepe denarce.

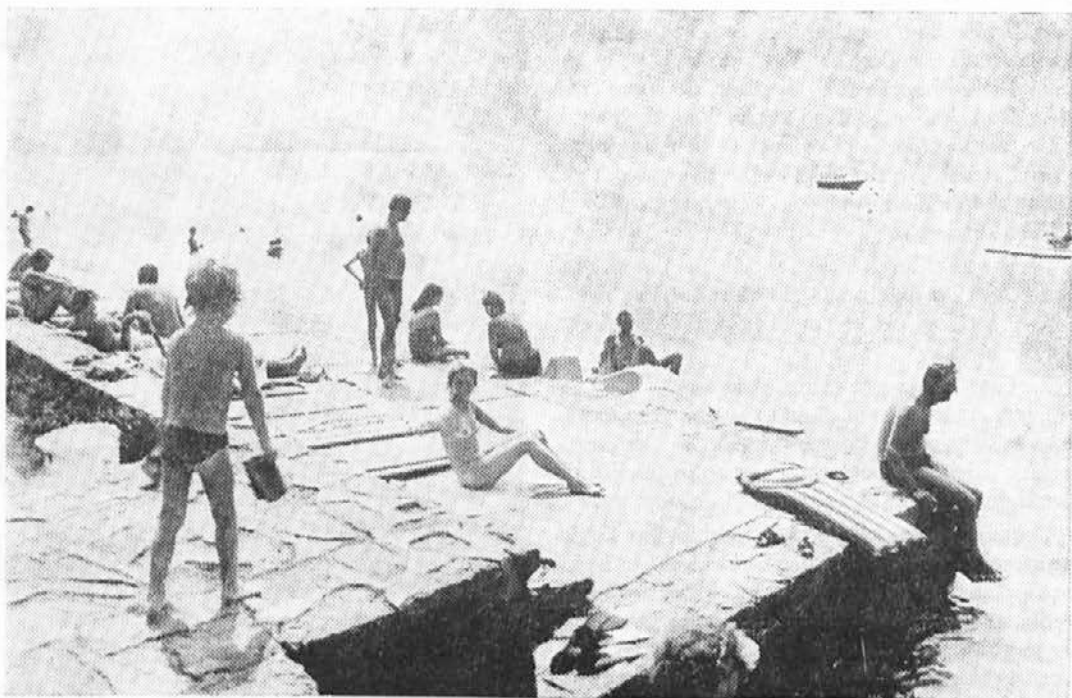
Ljubi sin, nič ne omenjaš, kako se imaš, je delo težko? Ali dobro zaslužiš? Kako stanuješ? Kdo ti kuha? Boš prišel na dopust? Minka vedno sprašuje, če nama pišeš. Veš, da te ima zelo rada. Že sedaj vidim, kako se bo kot nova gospodinja vrtela po hiši. Midva z atijem pa bova varovala vnučke. Oh! Ti ne veš, kako bi rada to dočakala!

ta. Kup kamenja priča, kje je nekdanje stalo ognjišče in krušna peč. Kakšnih dvajset korakov vstran stoji stara lipa, že od nekdanjega slovenstva. Kakor nimamo za Lukači nikakršnih sledov, imamo pa za Krpači bogato dediščino, ki nam jo je zapustil ravno Krpačev vnuk, ki je umrl pred dobrima dvema letoma, v starosti dvainosemdeset let. Med Korošci, tudi onstran meje, kakor širom Slovenije, si je spletel lovorov venec na polju kulture in znanja, največ svojega znanja pa je položil v srca mlademu rodu.

Kadar grem čez polje, se mi zazdi, da so njive prazne, kot še nikoli. Krompir bo neosut dočakal jeseni. Pesa je drobna kot fižol. Travniki so podobni utrujeni starčevi roki. Nobenega življenja ni na njih, odkar si ti odšel v tujino. Seno je pokosil sosed, otave pa noče nihče. Na rebri pa še prva trava stoji, nihče je niti zastoj ni maral. Ne vem, kako bo drugo leto? Kako naj kosa reže dve leti staro poležano slamo?

Še to ti moram povedati! Konje smo prodali, kot si naročil, da jih bo zamenjal traktor. Tudi krave sivke, ki si jo imel tako rad, ni več. Prašičev pa tudi letos nismo podredili. Ne moremo, ne moremo. Moje noge so okorne, roke imava z atijem že čisto obnemogle, oči so nama opešale. Očetu so se spet odprle rane na nogah. Kaj bo z grunтом, in kaj bo, če bo moral oče ponovno v bolnico?

Žalostno je v našem kraju. Vsa vas je vse bolj prazna, na cesti vidiš le stare, sključene sence. Ob nedeljah se še pokaže v našem hribovskem svetu kakšen turistični avto. Čez teden pa zaman iščeš mladega človeka, ki bi hotel z novim ognjem zgrabiti za delo. Veš, sin! Gozdovi so onemeli in polja so umrla, ker ni več mladih. Kako je bilo včasih veselo, ko se je v ranem jutru vrisk koscev razlegal s travnikov, ali, ko se je ob večerih oglasila pesem vasovalcev.

Na »naši« plaži v Portorožu

Ti ne veš, kako se z očetom veseliva tvoje vrnitve! Ko boš dokončno doma. En sam mlad gospodar bi zadostoval, da bi od mrtvih vstala ne le ena kmetija, ampak vsa vas.«

Sin je po nekaj tednih odpisal: »Draga mama in oče!! Luči nad rudnikom močno žarijo, tako svetlo je kot podnevi. Sedim na pogradu. Mi, ki smo šele dve ali tri leta v tujini, namreč stanujemo v barakah. Postelje so večnadstropne. V naši baraki nas je 60. Tako so nas stlačili, da jim ni treba graditi novih prostorov. Solze mi tečejo po licu, ko berem tvoje pismo. Kako rad bi bil ta trenutek doma! Kako srčno rad bi prišel na srce mojo Minko! Vem, da me zvesto čaka! Gledam njeno sliko, in lahko rečem, da tako lepih, kot so naša dekleta, ni nikjer na svetu!

Draga ati in mama! Upam, da bom že čez leto dni doma, tedaj mi poteče pogodba. Če grem sedaj, izgubim vse, takšen je tukaj zakon. Posebno radi va imajo nas, Slovence, ker smo pridni in garaški. Rad bi iz nas izcedili še zadnjo kapljico znoja.

Tukaj sem s Savinčjanom, ki ima doma ženo in troje otrok, on nima grunta kakor jaz. Kupil je zemljo in sedaj si gradi hišo. Ženi pridno pošilja denar. Za devize se laže dobi material. Večkrat mi pripoveduje, da se bo še letos vselil, potem se namerava zaposliti doma. Gledava slike. Veliko jih ima od žene in treh otrok. Celo od gradnje hiše. Več, mama, on mi daje edino upanje, da ne omagam. Ne smete si misliti, da je tujina takšna, kot se o njej govori.

Res, dajo ti zaslužiti, vendar te izmozgajo, da si kot okostnjak, če pa ne moreš delati, lahko greš. Mislim, mama, če bi pri nas tako delali, bi imeli vsega na pretek.

Vem, mama in oče, da vama ni lahko, ko pred vajinimi očmi usihajo sadovi vajinega življenjskega garanja. Hudo je, ko se prazni hlev, ki ga je bilo tako težko napolniti. Vem, da je tišina kmečkenga dvorišča podobna mrtvašnici, in nič človeka bolj ne prizadene kot bohotenje osata in robidovja po travnikih in njivah. Vem vse to in hudo mi je. Drugo leto na pomlad se vrnem. In vajina želja bo izpolnjena. Ne vesta, kako delam načrte. Podrl bom hlev in postavil novega, sodobnega, za več glav živine. Travnike bom spremenil v pašnike z električnim pastirjem. Redil bom bikce, s traktorjem bom igraje obdelal, kar se da, strme njive bom opustil, tam bodo pašniki. V rebri bom nasadil ribez, ta gre dobro v prodajo. V hišo bom napeljal vodovod. Minka ne bo nosila na glavi veder, kot še vedno trpiš ti, ljuba mama! Kupili bomo tudi televizor, da bomo lahko gledali, kaj se godi po svetu. Veš, lepo nam bo. K nam bomo na novo speljali in s skupnimi močmi naredili cesto, tako da se bomo z avtom peljali v dolino ali v mesto, kadar bosta z Minko želeli po nakupih.

Pisal sem Minki, naj ti pride na pomoč, in vem, da ti bo rada pomagala ob največjem delu. Mama, bliža se čas in kmalu bo vse bolje! Vaju poljublja sin.«

In tako me je potolažilo, dalo novih moči in poguma sinovo pismo. Rekla sva z možem, potrpiva še, drugo leto bo vse drugače. Minka nama je rada priskočila pomagat, čeravno so imeli tudi doma dosti dela. Tako smo delali do oktobra.

Spominjam se, bila sem v kuhinji, ko mi je pismonoša prinesel veliko pismo. Imelo je poseben pečat. Kaj neki je notri, me je mučila radovednost. Celo podpisati sem se morala. Pismonoša je počakal, da sem ga odprla. Saj je tudi on poznal mojega sina — bila sta sošolca. Zameglilo se mi je. Neznana pisava je bila.

»Cenjena gospa mama!

Pišem namesto vašega sina. Verjeto vam je kaj omenil, da skupaj spiva in delava. Toda danes se je v rudniku zgodila huda nesreča. Bilo je točno ob 9. uri. Izmena je bila šele nekaj ur na delu in med njimi vaš sin, ko se je zrušil jašek. Nastal je alarm, rešilne ekipe so takoj začele prodirati do ponesrečencev. Tudi sam sem bil med reševalci. Prišli smo do prvih ponesrečencev. Mnogi so bili že mrtvi, drugi iznakaženi, da jih nisem spoznal — teh mladih fantov, ki so bili z vseh krajev sveta. Pogled nanje je bil strašen. Kopalni smo naprej. Tu in tam je bil kateri še živ. Prišli smo do vašega sina. Še sedaj vidim — noge je imel zmečkane. Klical je vas in Minko! Previdno smo ga dali na nosila in rešilec je z odprto sireno odbrzel v bolnico. Še isti dan sem se zanimal, kako je z njim? Zdravnik mi je odkrito povedal: »Morali smo mu odrezati obe nogi. In sedaj je še vedno vprašanje, če bo preстал.«

Zgrudila sem se, šele v postelji sem prišla k sebi. Nad menoj sta se sklanjala mož in Minka. Minka je imela objokane oči, zvedela je resnico. Naslonila je svojo glavo na moje prsi in med jokom rekla: »Vzela se bova, pa čeprav bo na invalidskem vozičku, tako rada ga imam!«

Več kot teden dni sem ležala. Minka je bila ves čas pri nas, tako da je delo šlo naprej. Komaj sem si opomogla. In tako smo vsak dan s strahom čakali, kaj bo prineslo drugo sporočilo. Ni hče ni slutil, kaj sem prestala.

V petek popoldan je pripeljal na naše dvorišče črn mercedes s tujo registracijo. Bil je pokrit, videti je bil čisto drugačen, kot drugi avti. Ni bil podoben niti kakšnemu turističnemu ali galskemu vozilu.

Iz njega sta stopila voznik in še nekdo iz naše občine.

Prijel me je za roko. »Mati, ne ustrašite se, sina smo vam pripeljali!« »Kje ga imate?« sem skoraj zakričala, »kje je moj otrok, kje je naš Lojzek!« Previdno je šofer odprl zadnji del vozila in zagledala sem belo krsto. »Jezus, Marija,« sem kriknila, »ljudje, na pomoč!« Zbralo se je nekaj ljudi, verjetno so mislili, da je pri nas ogenj ali, da se je zgodila nesreča. Potegnili so krsto z Lojzetom iz avta, jo postavili na tla. Tolikokrat je Lojze po tem dvorišču hodil, gonil živino ali delal drva. Sedaj je tukaj v krsti mrtev, ne več

moj in očetov. Saj to ne sme biti resnica, da bi se moj sin vrnil mrtev, on, ki je imel v sebi toliko življenja.

Tudi sedaj bi se morala podpisati, toda nisem se. Še sedaj ne vem, kdo je te papirje podpisal. Jaz sem samo kričala, klicala vse na pomoč, toda usmiljenja za mene ni bilo. Vse moje pretočene solze, prošnje, celo molitve, vse je bilo zaman. Moj sin je ležal v krsti, ni slišal joka matere, ne vzdihov očeta.

Ko so ljudje prihajali, bedeli, so me eni tolažili, češ, takšna je usoda. Drugi so mi obljubljali pomoč, toda vedela sem, da se takšne obljube hitro pozabijo. Redki so ljudje, ki izpolnijo, kar v težavah obljubijo.

Minka je ves čas sedela ob mrtvaškem odru, njen nasmejani obraz je dobil ostre poteze ob ustnicah, le kiti sta še vedno krasili njeno telo. Dve žalni mašnji sta povedali, da je tudi Minka izgubila življenjsko srečo!

Lojzetovega pogreba se je udeležilo veliko ljudi. Prišel je tudi njegov sodelavec in prinesel njegove stvari ter denar. Pesem pevcev se je oglašila v slovo. Polje, kdo bo tebe ljubil, ko bom jaz v grobu spal? Ihtenje je postalo glasnejše, Minko sta držala brata, da ni padla v jamo k Lojzetu, saj tam je bila odslej njena sreča. Grude so padale na krsto in bobnenje je počasi utihnilo.

Z možem sva ostala sama. Mož je čez leto umrl v bolnici. Naše posestvo vidno propada. Minka se je preselila k meni. Sedaj se sami pehava na krpi hribovite zemlje. Zvečer, ko sva tako utrujeni, da se nama ne ljubi kuhati večerje, se raje vsedeva pred hišo in se zazreva v nebo, v zvezde, ki sijajo srečnim ljudem. Zvezde nama dajejo tolažbo, vsaj v mislih naju osrečujejo. Minko združujejo z Lojzetom.

Ko v nočeh ne morem spati, me skrbi, kako bo z njo, ko se bom tudi jaz preselila k možu in sinu. Ostala bo sama na naši kmetiji. Morala se bo s kom poročiti, toda kdo hoče delati danes še na hribovitih, strmih, težavnih kmetijah. Tako želim, da bi Minka vsaj nekaj let imela lepo življenje.

Naša nova pridobitev v Portorožu

Dr. Leopold Budna

Kramljanje z Bico pod staro uro

»Bica, dober večer!«

»Ti bom že dala dober večer, ti grdaviš potepinski, moj doktor, jaz bi lahko med tem umrla, ko si se tako dolgo potepal! Kake lepe obljube si mi dajal, da me boš pogosto obiskoval, sedaj te pa že toliko časa ni bilo.«

Seveda sem se znašel v kaši pred Bico, kajti kadar imaš veliko dela, pozabljaš na razne obveznosti, nekega lepega dne pa se ti ta pozabljivost, pa tudi mogoče nekoliko tistega mišljenja, bo že kako šlo, maščuje. Sedaj sem bil pred Bico čisto majhen, počutil sem se krivega, kakor otrok, ki ni napisal šolske naloge.

»Vse bom popravil, Bica, vse, kar sem zamudil.«

»To si ti misliš, moj doktor, da se dajo vse krivice popraviti. Ta čas se je motalo po moji glavi cel kup temnih misli, kje si bil, da bi jih pregnal?«

»No, Bica, pobotajva se. Prihajal bom zopet bolj pogosto, črnih misli ne bo več, če pa bodo prišle, jih bova skupaj razgnala.«

»Zelo lepo mi to obljubljaš. Še to ti moram povedati, da te ravno takrat ni, kadar bi te najbolj potrebovala. Zopet sem se nekaj slabo počutila, bila sem pri zdravniku, pa me je samo mimogrede nekako ošinil s svojim pogledom, nič kaj dosti ni poslušal, nekaj je mrmral zase, pa sem že dobila nekaj receptov, v lekarni pa cel kup zdravil. Uživati sem jih morala nekaj pred jedjo, nekaj po jedi, pa nekaj dopoldne, pa nekaj popoldne, vse se mi je zmešalo, no, težave pa so tudi minile.«

Pa sva tam, Bica! Zataknilo se mi je tam, kjer ste rekli, da vas je s pogledom samo ošinil. Pa bova nocoj nekoliko pokramljala o tem površnem pregledu in »ošinjenju.« Bolnik se običajno sploh ne zaveda, da nosi s seboj k zdravniku ne samo zdravstveno izkaznico, ampak tudi sebe, predvsem pa svoj obraz in izraz na obrazu. Izraz na obrazu oziroma obraz pa povesta lahko včasih tudi mimogrede zelo veliko. Ne boste verjeli, Bica, da je dostikrat obraz zlasti oči — ogledalo celega človeka. Včasih zadostuje samo bežen pogled zdravnika na bolnikov obraz, pa mu ta obraz v sekundi pove več, kot pove pacient sam, oziroma kot bi pacient rad povedal.«

»No, če je tako, moj doktor, pa mi povej, kaj ti pripoveduje trenutno moj obraz?«

»Vaš obraz pripoveduje, da se res nekoliko jezite name, pa vendar ne toliko, kakor ste mi nasuli v začetku. Tiste stroge poteze na obrazu sploh niso stroge, pa tudi pogled sam je bolj dobrodušen kot hud. Človek mora biti izreden igralec, da zna spremeniti svoj obraz, ki ne bo povedal tega, kar se v človeku resnično dogaja. Takemu obrazu pravimo dobesedno 'fasada'.«

»Nekaj pa bo le res od tega. Vsa moja jeza je hitro splahnela, kakor hitro sem te zagledala. Vendar bi rada še kaj več zvedela o tistem ošinjenem obrazu, iz katerega menda znate doktorji toliko razbrati.«

»Začniva pri obrazu, ki izraža strah zaradi boleznih oziroma smrti. Predvsem bolniki pri akutnem srčnem infarktu imajo občutek bližnje smrti. Njihov obraz je običajno zelo zaskrbljen, včasih

prav prestrašen. Enako seveda, ko čakajo na izvide in se bojijo, da bodo iz zdravnikovih ust izvedeli, da gre mogoče pri njih za rakasto obolenje. Tak zaskrbljen in prestrašen obraz zelo pritegne zdravnikovo pozornost in lahko že na prvi pogled z obraza razbere, da gre za človeka, ki je v hudi duševni ali telesni stiski.«

»No, takšen obraz moj že ni bil nocoj.«

»Ne, ni bil. Toda preidiva k drugemu izrazu obraza. To je izraz čustvenosti, mrznje, veselja, obraz, ki izraža predvsem neko notranje razpoloženje. Bodisi, da je to izraz žalosti, strahu, skrbi, utrujenosti, velikega veselja, razigranosti, pa tudi raznih kar precejšnjih duševnih obolenj. Predvsem so značilne spremembe izraza obraza pri ljudeh, ki bolujejo za duševno boleznijo, ki se kaže v določenih periodah v bolnikovem pretiranem veselju, čezmernem dobrem razpoloženju, pa zopet v izrazito depresijo, oziroma zamorjenosti. Celo pri spečem človeku ali pa pri človeku, ki je pod vplivom droge, z obraza beremo, ali ima lepe ali pa moreče sanje, oziroma ali so njegove halucinacije pod vplivom mamila čudovito lepe ali pa izrazito strašljive.«

»Moj doktor, nikar se preučeno ne izražaj. Uporabil si izraz halucinacije, večkrat sem že čula za to besedo, pa si vendar ne morem točno predstavljati, kaj pomeni?«

»Pod halucinacijami razumemo v medicini neko neresnično doživljanje, ki ga pacient zaznava. Pri vidnih halucinacijah vidi bolnik na primer razne živali, od prijetnih pa vse do zastrašujočih, ki se mu ali dobrikajo ali pa ga hočejo napasti. Razumljivo je, da teh živali v resnici ni. Pri slušnih halucinacijah sliši razgovore, ki jih ni. Ti razgovori so običajno mučni in preganajoči. Lahko pa sliši, zlasti pod vplivom mamil, tudi čudovito lepo glasbo, ki je seveda nikjer ni.«

»Misliš tudi reči, da nekateri slišijo rasti travo?«

»Ne, to pa niso halucinacije, pač pa domišljavost.«

»Pa nadaljujva zopet z obrazi.«

»Vzemiva obraz bolnika s težkimi bolečinami. Na obrazu so bolečinske grimase, iz katerih je takoj razbrati, da pacenta muči neka močnejša bolečina, bodisi, da so to žolčni kamni, ledvični kamni ali pa tudi samo kak smrkav, pa vendar ne tako zelo smrkav zobobol. Takoj bom navedel tudi izraz ali vtis prezaspancega človeka, za katerega več, da nima povesenih vek zaradi resnične zaspanosti, ampak je v ozadju mišično živčno obolenje, kjer obočesni živci niso sposobni dovolj visoko dvigniti vek.«

»No, tvoje veke so kar dobro odprte, te boleznini gotovo nimaš, moj doktor!«

»Nocoj so, Bica, te pripombice nekoliko hudomušne. Moram pa povedati takoj zopet o drugem izrazu oči. Sami ste gotovo v teku življenja srečali ljudi, ki so imeli izredno izbuljene oči. No, nekateri bolj, nekateri manj. Nekateri imajo nekoliko izbuljene oči kar v celem svojem rodovniku. Ta rahla izbuljenost je takorekoč podedovana. Vendar se zdravniki pri vsakih takih izbuljenih očeh le ustavimo in pomislimo, ali ne gre za tako imenovano Bazedovo bolezen, oziroma

Gneča

ma, za motnjo hormonov žleze ščitnice. Poleg živahnosti, veselja, čustvenih razpoloženj lahko oči izražajo še veliko drugega. Vzemiva nasprotno situacijo, kjer očesi nista izbuljeni, pač pa sta globoko vdrti. Take oči imajo bolniki pri težkih obolenjih, običajno tudi pri umiranju. Kolikor se taka situacija pojavi nenadoma in jo spremljajo močne bolečine v trebuhu, smo prepričani, da bo takemu stanju po vsej verjetnosti sledila operacija trebuha. Nekateri celo tak obraz imenujejo trebušni obraz, že pred nekaj tisoč leti pa so ga po zdravniku Hipokratu, ki ga je prvi opisal, imenovali Hipokratov obraz. Udrte oči pa imajo tudi ljudje, ki so izsušeni, bodisi, da so pili premalo tekočin, bodisi da so ogromno bruhal ali pa, da imajo driske. Izsušeni obraz je prav lahko spoznati.«

»Joj, moj doktor, dobro, da si me spomnil. Da ne bo tudi najin obraz preveč izsušen, bi popila kavico, pa tudi kak kozarček dobrega vina.«

»Kavico seveda da, vina pa seveda ne, kajti nimam tako izsušenega obraza, pa tamle za mostom bo stal miličniški patroljni avto in z možmi plavih oblek se ne bi rad prepiral.«

»Ga bom pa sama skrnila, bom vsaj dobila vesel obraz.«

»Dostikrat zdravnik ugotovi vzrok nezavestnega stanja tudi samo po izrazu obraza. Govorimo o srčnem ali kardiogenem šoku, kadar je bolnik močno plavkast, težko diha, ni v pravi nezavesti, za svojo okolico pa se tudi kaj prida ne zmeni. Sladkorniki doživljajo dostikrat stanje hipoglikemične kome, kar pomeni, da imajo v krvi premalo krvnega sladkorja. Tak obraz je bledikast, poten, bolnik je lahko nezavesten, popolnoma miren ali pa zelo nemiren. Zlasti, če vemo, da je sladkornik, že iz bežnega pogleda na ta obraz ugotovimo, kaj je vzrok nezavesti. Nasprotno je pri diabetičnem bolniku, kadar je v nezavesti zaradi previsoke količine sladkorja v krvi. Govorimo o hiperglikemični komi. Pacient je v nezavesti, v obraz je rdečkast, njegovo dihanje je globoko in pospešeno. No, če zavohamo iz ust še zadah po acetonu, potem smo brez kakršnihkoli laboratorijskih preiskav lahko prepričani, da je naša domneva o hiperglikemični komi pravilna. Nezavestno stanje pri ledvičnih bolnikih ima tudi svoj značilen obraz. Barva je bledikasto rumenkasta ali pepelnato sivkasta. Pri komi oziroma ne-

Letos je v našem počitniškem domu vse polno

zavestnem stanju jetrnega bolnika je poleg rume-nega obraza značilen tudi zadah iz ust po sveže zorani zemlji ali, če smo bolj točni, govorimo o duhu zemlje s pokopališča.«

»To sem pa prvokrat slišala, da bi imela pokopališka zemlja svoj duh. Seveda, če pomislim, kaj se na pokopališču vse dogaja, potem je ta izraz razumljiv.«

»Zlasti pri otrocih je rdečkast obraz z bledikastim trikotnikom, kjer bi naj rastle brki, značilen za škrlatinko. Včasih je ta slika že tako jasna, da ni treba meriti temperature, gledati malinastega jezika, mandeljnov in podobno.

Veliko preglavic pa dela ljudem in zdravnikom takoimenovani zabuhel obraz. Cel kup boleznih namreč povzroča zabuhlost oziroma zatekanje obraza. Naštel jih bom samo nekaj: vnetje ledvic oziroma razna obolenja ledvic, zlasti nefrotski sindrom. Podhranjen človek, pri katerem primanjkuje v organizmu beljakovin, ima oteklo lice. Zlasti, če gre še za pomanjkanje vitamina B₁₂. Srčni bolniki, ki so zboleli na srcu zaradi obolenja pljuč, imajo dostikrat zabuhlo lice. Testenasto zabuhel obraz imajo bolniki, ki imajo premalo hormonov ščitnice. Rdečkast obraz imajo bolniki, ki preživljajo kakšno alergijo oziroma preobčutljivost na hrano oziroma zdravila. Bledikaste obraze najdemo pri podhranjenih, pri jetičnih bolnikih, pa tudi pri bolnikih z različnimi revmatskimi obolenji ter pri bolnikih, ki boleajo za slabokrvnostjo.

»Moj doktor, sedaj pa se mi bo začelo mešati. Jaz teh obrazov ne znam tako opisovati. Poznam v glavnem samo jezen izraz, pa vesel izraz, pa hudoben izraz in dobrovoljen izraz.«

»Gotovo še tudi niste slišali, da bi za kakega bolnika rekli, da ima obraz lune. Vendar tudi taki obrazi obstajajo, zlasti pri nekaterih hormonalnih obolenjih ali pa pri obolenjih, katera zdravimo s hormoni nadledvične žleze. Dolgo časa traja, da postane tak obraz po ozdravljenju bolni in po prenehanju dajanja takih zdravil oziroma po odstranitvi tumorja, ki je take hormone izločal, zopet normalen. In, da nadaljujeva. Prišla sva do lica z videzom maske. Tak obraz je brez vsake mimike in ne spreminja nobenega izraza, ne kaže nobenega čustvenega razpoloženja. Vidno je samo utripanje vek. Je zopet cel kup

bolezni, ki lahko pripeljeta do takega obraza. Predvsem gre tu za živčna obolenja, katerih izvor je v možganih. Pri tetanusu je zaradi krča na obrazu mimika spremenjena v smislu stalnega smejanja, vendar se ta mimika ne spreminja. Dostikrat najdemo izraz maske tudi pri številnih komatoznih oziroma nezavestnih stanjih.

»Ko te takole poslušam, imam vtis, da me ves čas res opazuješ in si ustvarjaš sliko o mojem obrazu.«

»Bica, tega pa ne, vaš obraz imam že zdavnaj vtisnjen v svojih možganih in sem ga že zdavnaj ocenil. Če ne bi bil dober, me tudi nocoj ne bi bilo k vam.«

Da nadaljujeva z najinimi opisi obrazov. O aziatskem videzu obraza govorimo takrat, kadar sta očesni reži bolj ozki, oči postavljene nekoliko strmeje proti nosu, razdalja med zenicami daljša. Tak obraz srečamo pri mongoloidih, ljudeh, ki imajo prirojene genske motnje, pa tudi pri nekaterih slabokrvnostih.

O levjem obrazu, da, celo tak obraz poznamo, pa govorimo pri gobavosti, pa pri nekaterih obolenjih, predvsem pri ponavljajočem se šenu obraza. Pri nekaterih slabokrvnostih govorimo o visokem čelu ter majhnih očeh, ki jih nekateri imenujejo tudi svinjske oči.«

»Še ne boš nehal?«

»O, Bica, teh obrazov je še in še. Sva že pri tako imenovanem infatilnem ali otroškem obrazu, ki spremlja tudi odraslega človeka. Predvsem gre tu za ljudi, ki imajo tudi v starejših letih izrazito nežen obraz, gre pa predvsem za moten pravilni razvoj telesnih, duševnih in tudi seksualnih sposobnosti. Nasprotno temu pa je prestarostni obraz. Gre običajno za posledico ali izrazito nezdravega življenja in prezgodnjega postaranja, ali pa za prirojeno napako zgodnjega staranja, kjer že sedemletni otrok kaže obraz 80-letnega starčka.«

»In kakšna je usoda takega otroka?«

»Usoda takega otroka je pač enaka usodi 80-letnega starčka. V kratkem umre z znaki starčevske oslabelosti. In še in še bi lahko opisoval razne izraze obrazov. Vendar tista najina ura neka-ko prehitro teče, Bica, pa bova morala t pogovor počasi končati. Do sedaj sem govoril v glav-

nem samo o izrazih na obrazu. Omenil bi vam samo še razne pojave, ki se na teh obrazih dogajajo v času tistega vašega 'ošinjenega' pogleda. Obstajajo lahko razne motnje v oživiljanju obraznih mišic. Lahko gre za pretirano pomežikovanje, tresenje ustnic, tresenje brade, miganje z ušesi, neprestano smrkanje in podobno. Take motnje imenujemo 'tik'. Precej takih motenj se da z odločno voljo tudi popraviti, ker so bolj razvada kot pa bolezen. Zlasti pri tako imenovanih 'živčnih' ljudeh pogosto srečujemo razne mimične krče obraznega mišičevja. Dostikrat pa gre seveda za težja obolenja, predvsem zopet v predelu možgan. Že pri tetanusu ali mrtvičnem krču sem omenil, da gre lahko za obraz z izrazom stalnega smejanja, lahko pa gre za izrazite krče obraznega mišičevja. Reflektorni ali nekaki obrambni krči obraznega mišičevja nastopajo lahko tudi pri vnetju oči, ušes, obnosnih votlin in pri zobobolih. Vsem so skoraj poznani krči pri božjasti raznih tipov. Prav fino trzanje mišičevja pa dostikrat opazimo pri eklampsiji, pri nosečnicah, bolezenskem stanju, ki zahteva hitre in energične ukrepe. Pri ocenjevanju vseh teh sprememb pa moramo zopet na hitro presoditi, ali gre za zelo zamaščen ali za zelo suh obraz, kajti ista obolenja lahko pri različno prehranjenih obrazih dajejo različne odtenke vseh do sedaj opisanih pojavov.

»In ti trdiš, moj doktor, da lahko kar tako mimogrede opaziš vse te spremembe?«

»Študij medicine je kar dolg, pa tudi kar zahteven. Sicer ti študij ne da vsega. Izkušnja z bolniki pa ti marsikaj prinese, tako tudi hitro ocenjevanje obraza, ki ni tak, kakor bi moral biti. Saj marsikaj tega ste videli in spoznali že sami, vendar niste polagali na to tolike pozornosti. Če pogledamo že samo obliko glave, vidimo, da ima vsak svoj obraz, pa skoraj tudi vsak svojo obliko lobanje. Lice je lahko prirojeno ozko, klinasto, okroglo. Izraz obrazu dajo predvsem kosti glave in obraza. V poštev pridejo koti, pod katerimi se kosti spajajo, velikost in oblika zgornje čeljustnice, velikost in oblika spodnje čeljustnice, oblika čeljustnih sklepov, stanje zobovja in podobno. Tudi očesne dupline so včasih širše, včasih ožje, enako širina baze nosu, velike in majhne ustnice, skratka, vse značilnosti svojega obraza nosiš naokoli, kot da bi jih imel v izlozbi. Veliko ljudi se sekira zaradi nosu, temu je nos prevelik, drugemu prekratek, tretjemu zabuhel, četrtemu grbast, petemu zafrknjen. Osnovno pravilo je, da kakršenkoli nos že imaš, ga ne vtičaj v vse zadeve, ki te ne brigajo. To je namreč praktična stran življenja. Druga praktična stran življenja pa je, da zdravnik določena obolenja, recimo sifilis ali pa tudi gobavost, razbere kar iz oblike nosu oziroma iz njegove obolelosti. Za dobrovoljnije, ki si življenje sladkajo z vinskimi kapljicami, pa imamo celo poseben izraz za rdečkast, z žilami prepojen in na koncu bunkast nos, imenujemo ga rinfoma.«

»Si na mojem nosu tudi kaj bral o vinskih kapljicah?«

»Seveda ne. Pa tudi, če bi, bi tega iz vljudnosti ne povedal.«

»Taki ste, doktorji. Ampak kljub pozni uri me le zanima, če imaš o svojem nocoj toliko opevanem obrazku še kaj povedati?«

»Da, bi še imel. Lotila se bova samo ustnic. Kaj vse povedo ustnice. Tako imenovana 'ribja usta' se vidijo pri nekaterih tumorjih ledvic pa tudi pri izrazitem pomanjkanju kalcija v krvi. Pri obolenju bezgavk okoli nosu in na gornji ustnici, ustne in žrelne votline so skoraj stalno odprta in ni videti zgornjega roba zob. Stalno odprta usta, iz katerih se cedi slina, so vidna pri Parkinsonovi bolezni (tresavica), pa tudi pri ne-

kem kožnem obolenju, kjer postaja koža tako rekoč pretanka in premajhna. Velike in debele ustnice se vidijo pri raznih obolenjih, ki povzročajo oteklost obraza, predvsem pri vnetju ledvic, pa tudi pri alergičnih obolenjih. Cel kup bolezni daje ob ustnih kotih takoimenovane 'žvale', rdečkaste sveže črtice v obliki ribjih brkic.

Te žvale se pojavijo pri ljudeh, ki imajo pomanjkanje vitaminov, nekatere nalezljive bolezni, pa tudi pomanjkanje železa v krvi. Vsi smo že videli herpes na ustnicah ali vročinske izpuščaje, iz katerih sklepamo, da bolnik preboleva, oziroma da je prebolel lokalno ustno infekcijo ali pa kako virusno obolenje. Znana so zajčja usta, pri katerih gre za prirojeno napako, ko se robova zgornjih ustnic med seboj ne zrasteta, pač pa ju je treba po porodu operacijsko s plastično operacijo popraviti.

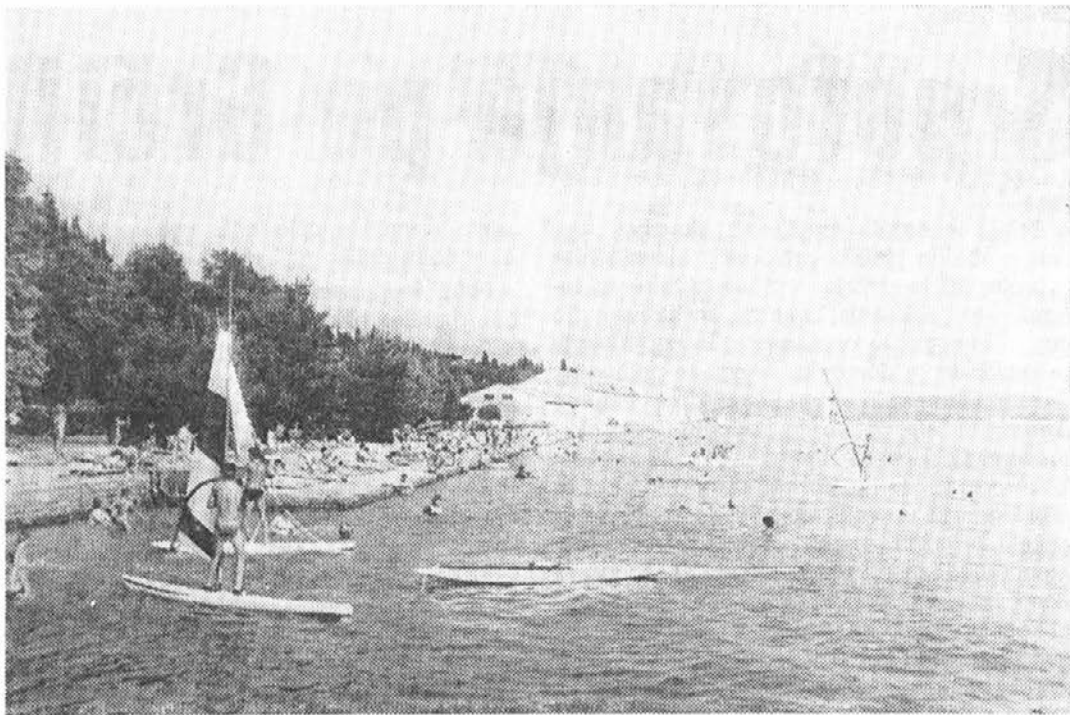
Mrki ljudje imajo praktično stalno zaprta usta, ustnice so nekoliko stisnjene. Ustnice veseljaka so običajno večje, brez gubice, vedno razpotegnjene v nekak dobroljen nasmeh. Velike ustnice so običajno znak tudi močne seksualne čutnosti. Nasprotno majhne ustnice navadno označujejo pikrega in sekantnega človeka. Te drobne značilnosti ustnic zlasti razkrivajo značaje in posebnosti ženske. In tako, draga moja Bica, tudi zaprta usta oziroma zaprte ustnice veliko povedo.«

»Jutri zjutraj moram zgodaj vstati, stala bom ves dan pred ogledalom in si ogledovala svoj obraz, svoj nos in svoje nesrečne ustnice. Česa vsega mi nisi povedal, kaj vse bom morala najti na tem svojem starem, razoranem obrazu.«

»Res je, da sva pozabila verjetno tudi gube in gubice, kajti tudi te povedo marsikaj o človeku. Tudi starejši obraz in njegove gube lahko kažejo zadovoljno naguban obraz, jezno naguban obraz, vedno žalostno naguban obraz, skratka, samo o teh nagubanih obrazih in obrazih sploh bi lahko napisali celo knjigo. Toda z obrazom še nisva končala. Pri vnetju obušesnih slinavk se videz obraza močno spremeni zaradi zadebeljenih slinavk pred ušesi. Ti slinavki sta zelo občutljivi za razne infekcije, tudi tuberkuloznega in luetičnega. Že samo v času menstruacije in ovarialnih ciklusov, motenj funkcije ščitnice, pa tudi pri drugih hormonalnih motnjah, lahko pride do izrazite povečanih obušesnih žlez. Povečane obušesne žleze se pojavijo tudi pri kroničnih alkoholikih v času začetne jetrne ciroze. Tudi nekatere levkemije povečajo obušesne žleze.

In, če še zaupam skrivnost, da naš obraz pravzaprav ni simetričen, nadaljujemo z opisom obraza. Nesimetričnost obraza pomeni, če bi obraz s črto razdelili po sredi čela, vrhu nosu, ustnic in bi primerjali oba dela ali bi iz vsakega teh delov hoteli sestaviti enak nasprotni del, bi ugotovili, da teh obrazov mogoče niti ne bi spoznali. Praktično je vsak človeški obraz nekoliko, ta bolj, ta manj, nesimetričen. Simetrični obrazi bi bili izrazito dolgočasni in neizraziti. S tem pa seveda ne mislimo opisovati nesimetričnosti, do katerih pride pri raznih okvarah obraznega živčevja, ki so lahko posledica bodisi možganske kapi, bodisi pa perifernega obolenja kakega obraznega živca. Vsi vemo, da se pri možganski kapi običajno povesi kak ustni kot. Polovica obraza je takorekoč mrtvega. Ni pa potrebna za to možganska kap, lahko pride samo do obolenja perifernega obraznega živca, ki da praktično enako sliko. Od zdravljenja je odvisno, kako se potem ta asimetrija obraza popravi.«

»Moj doktor, zdaj mi pa povej, kje si se naučil toliko govoriti. Cel večer mi govoriš samo o obrazu, koliko je pa še drugega človeka, o katerem bi se dalo verjetno tudi veliko povedati.«

Deskanje

»Vidim, da te s svojim opisovanjem obraza že motim. Ampak, ne morem mimo tega, da bi ne naštel vsaj še nekaj podrobnosti, katere zdravnik prebere z obraza, pa če te tudi samo 'ošine' s pogledom. Pozabila sva namreč na kožo obraza, ki je lahko pokrita z različnimi kožnimi spremembami, bodisi so to mozolji, bodisi kraste, turi, prirojene ali pridobljeni madeži, brazgotine, kozavost obraza. Vsak izmed teh podatkov te že lahko pripelje do neke osnovne bolezni ali pa do neke življenjske zgodbe, ki je povezana z določeno spremembo.

Nekdo, ki ima številne brazgotine po obrazu, je, recimo, lahko pretrpel samo enkratno težjo poškodbo obraza, lahko je bil ranjen s kakšnim strelnim ali drugim orožjem, lahko je dobil poškodbe v pretepih in podobno. Tu so še uhliji. Ti so lahko veliki, majhni, ohlapni, zgrbančeni, nesimetrični, navsezadnje pa sta uhlija lahko ali čista ali umazana. Vse te malenkosti so sestavni del nekega sklepanja o pacientu, ki ga zagledaš pred seboj. In pri tem ljubem obrazu lahko pogledava še njegovo okolico, reciva predvsem samo lasišče, pa bova ugotovila, ali imava opravka s človekom, ki je mlajši, ki je starejši, ki mu lasje prehitro izpadajo, ki ima trde lase, barvo las, nežnost las, poraslost lasišča in podobno. Pri mlajšem moškem, ki je že kar precej plešast, bomo nehote pomislili na moškega, ki je hormonsko spolno kar precej aktiven v vlogi moža. Nasprotno pa izrazito bujni lasje pri moškem, ki se dolgo obdržijo, ki dolgo ne posivijo, ki se ohranijo še v pozna leta lepi, lahko izražajo človeka, ki je nekoliko bogatejši z ženskimi hormoni, kot je to običajno za povprečnega moškega. In sedaj, moja Bica, upam, da sva o tem obrazu, o glavi ali o licih povedala za nocoj kar precej.«

»Ves čas si me nekoliko zbadal, ker sem rekla, da me je zdravnik samo ošinil. To si mi sedaj nasul popra, ki me bo pekel po jeziku in v očeh še kar cel teden. Res pa nisem mislila, da se da z ošinjnim pogledom toliko videti.«

»Ne bi rad zagovarjal površnosti nekaterih zdravniških pregledov. Pri obilici pacientov, ki se danes drenjajo okoli ordinacij, do določene površnosti lahko pride, običajno tega ni toliko kriv zdravnik, ampak stiska za čas in pa obilica pacientov. Res pa je tudi, da imajo zdravniki običajno za paciente izredno dober spomin. Pa-

cienta, ki ga enkrat sreča, si mogoče ne bo zapomnil po imenu in priimku, pač pa si ga bo zapomnil po težavah, zaradi katerih sta se že srečala. Tudi v medsebojnem zdravniškem pogovoru se dostikrat zgodi, da ne omenjamo, recimo, v bolnišnici, vrnil se je ta in ta — ime in priimek smo običajno pozabili. Dežurni zdravnik pa poroča, da se je ponoči vrnil na oddelek pacient, ki je pred tremi leti prebolel gnojno vnetje žolčnika, pa se je stvar pomirila. Ta bolnik je za zdravnika pravzaprav gnojni žolčnik, ne pa Ivan Štempihar, kot bi se mogoče pisal.«

»In kako bi potem mene opisal, moj doktor?«

»No, Bica, da vam ne ostanem popolnoma dolžan, bi dejal, da gre tu za tisto Bico z lepim in radovednim obrazom.«

»Kar dobro si se izmazal, bala sem se, da boš, ti grdavž, kaj več nespodobnega povedal o meni. Vsekakor pa bom sedaj ob prvi priložnosti, ko bom šla zopet k zdravniku, tudi jaz njega ošinila s pogledom in skušala razbrati iz tega, koliko se bo zavzel zame.«

»Kakor vidite, Bica, vedno je še dovolj časa za učenje. Jaz sem se sedaj naučil, da mora ta pogled biti malo daljši in pacientu malo bolj viden, vi ste se pa naučili, da še tako bežen pogled ni prazen pogled, ampak je lahko hitra, skoraj kompjuterska obdelava obraza, ki marsikaj pove. In še marsikaj bi lahko povedal, če bi ta vaša ura na steni tako neusmiljeno ne rezala noči. Jutri pa služba, pa delo, pa oja, joj . . .!«

»Moj doktor, ali se zaradi tistega kozarčka res ne bova sporazumela?«

»Bica, nocoj ne. Malo zaradi principa, če voziš ne pij, malo pa zaradi tiste možne zasede tam za mostom.«

»Ne hiti no tako, saj mi boš še vrata polomil.«

»Bica, mudi se mi, sedaj pa skoraj prisežem, da pridem veliko prej, kot sem prišel sedaj. Zelo težko je pomiriti vašo slabo voljo. Pridem še ta mesec, pa čeprav bi moral peš. In Bica, šelim vam prijetno spanje in prijetno, prijetno lahko noč. Jutri pa bi le ne posvetili preveč časa svojemu obrazu in ogledalu. Povedati sem namreč pozabil, da obraz lahko tudi laže. Toda najina obraza ne lažeta in ne bosta. In lahko noč, Bica!«

»Lahko noč, torej še ta mesec, če tudi tvoj obraz, moj doktor, seveda, ne laže!«

Lenka Oder

S potovanja po Grčiji

Grčija je dežela umetnosti, slovstva, filozofije; Grčija je bila prizorišče slavnih bitk in vojn; to je dežela antične kulture in turizma; to je dežela, kjer že aprila valovijo žitna polja, zorijo pomaranče, in so gaji oljk prikupni; to je domovina bogov in polbogov; dežela Olimpa in boga Zeusa ter boginje Atene; dežela, ki so jo osvojili Rimljani z mečem, Grki pa so Rimljane osvojili s svojo kulturo in filozofijo. To je dežela zanimivosti, neizčrpna je v svojih epih in zgodbah; to je dežela prijaznih, nam, Jugoslovanom, naklonjenih ljudi in na to deželo so Grki upravičeno ponosni. Saj je grški učenjak Talis s ponosom dejal, da se zahvaljuje bogovom, ker se je rodil kot Grk.

Ta dežela nas je že dolgo vabila in končno zvabila, na pobudo tistih, ki so jo že obiskali.

Če smo zvečer malo utrujeni pristali na atenskem letališču, smo zjutraj vse pozabili, ko nas je ogrelo grško sonce in nas je omamila bujna, že v poletie prehajajoča pomlad.

Naša prva postaja so bile Atene. Opoldne je bilo prosto, zato smo si v manjših skupinah ogledali bližnjo okolico mesta.

Popoldne smo si ogledali Akropolo. Ko smo si kot laiki ogledovali te znamenitosti, sem sama pri sebi modrovala, da prav iz religiozne drže izvirajo velike ideje, ki so jih potem z nadčloveškimi napori uresničevali. Brezbržni še nikoli niso naredili kaj velikega ali pomembnega. Vse nas je prevzel pogled na te starine in tempelj boginje Atene. Seveda je tu še veliko videti.

Na Akropoli raste ena sama oljka, ki je tako spoštovana, da ima čuvaja. Samo naš Tito je bil deležen časti, da so mu odlomili vejico s te oljke. Sonce nas je premagalo, prerivanje skozi turiste pa utrudilo, zato smo se spustili v mesto, ki smo ga prej z vrha občudovali, ter se v muzeju po skupinah prepričali o starodavni kulturi.

Ta dan smo različno zaključili. Mladi so se odpravili v nočno zabavišče v Plake, da so videli, kako se Grki zabavajo in popivajo. Ostali pa smo se potepali vsak po svoje. Po večerji pa, ki nam je vsem teknila, smo se kaj hitro porazgubili po sobah in k počitku.

Tretji dan (v torek) smo se odpeljali iz Aten. Pot nas je peljala skozi legendarne kraje, in sicer: Pirej, Korint, Mikene (znana je mikenska kultura), Argos, v Argolido. Nato vrnitev v Korint po obali korintskega zaliva v Patros, ter mimo mesta Pirgos v Olimpijo. V Olimpiji smo si ogledali tempelj boginje Here ter se zadržali na kraju, kjer je zagorel prvi olimpijski ogenj in od koder se prenaša še sedaj v kraj, kjer se prirejajo olimpijske igre. Bilo je zanimivo.

Malo se moram vrniti k mestu Korintu. V Korintu je vladala boginja Afrodita na gori Agozi. Temu novemu rimskemu Korintu (starega so porušili) je apostol Pavel napisal dvoje znanih pisem. Prvi list Korintčanom je eden najlepših, pravi profesor Cajnkar. Zelo zanimiv je pogled na korintski prekop. Dolg je 6 km, globok 52 m, širok pa 24 m. Globina vode naj bi bila 8 m. Skozi ta prekop plujejo

lahko le manjše, ožje ladje, vse večje morajo pluti dosti daljšo pot, okrog polotoka.

Polni lepih vtisov smo nadaljevali vožnjo čez morsko ožino v Novpaktos ter v Delfi. V Delfih smo nekoliko boječe stali pred sfingo. Ogledali smo si še Apolonov tempelj, gimnazium, stadion in muzej. Kraj Delfi ni velik, je pa čudovit. Leži ob korintskem zalivu. V dolini je velik oljkov nasad, ki ga ožarja grško sonce.

Žal nam je bilo, da smo morali naprej. Z vožnjo smo povezali mesta: Amfizo, Lamio, Trikolon in Kalambake, ki ležijo pod zanimivim naseljem Metaore. Ti samostani so zgrajeni na ozkih vzpetinah, kamor so se menihi umaknili pred Turki. Spraševali smo se, kako so lahko gradili samostane na tako zahtevnem in skoraj nedostopnem kraju v 12. in 13. stoletju. Dostop v te samostane je bil mogoč le v pletenem košu ali mreži, ki so jo stanovalci spuščali ali dvigovali s posebno napravo, ki je, po domače rečeno, škripec. Mi smo se povzpeli po strmih stopnicah in predorih skozi živo skalo. Splačalo se je, imeli smo kaj videti. V kapelah čudovite freske ter veliko mozaika. V samostanu smo si ogledali muzej.

Morali smo naprej. Vozili smo se po rodovitni dolini Tesalije, skozi valujoča žitna polja. Na desni se je bleščal Olimp (2900 m), pokrit s snegom. Njegovega prebivalca boga Zeusa verjetno zebe, če se seveda ni prilagodil snežni temperaturi. Peljali smo se skozi Tesalijo, kjer je bil doma znani zdravnik Hipokrat, kateremu pripisujejo znano prisojgo. Škoda, da tako malo poznamo grško zgodovino. Današnja šola preveč zožuje pouk zgodovine na zadnja poglavja. Moram povedati, da smo imeli med potniki profesorja geologa, ki nam je na pobudo naše odlične vodičke razložil, kako so nastale te nenavadne visoke skale, na katere so potem gradili samostane. Imeli smo pravo predavanje med vožnjo. Kar nam je morda pozabila povedati naša vodička, je razložil in dopolnil profesor, ki je bil obenem zgodovinar, ter je dopolnjeval naše pomanjkljivo znanje grške zgodovine.

Zadnji cilj našega potovanja je bil Solun (Tesalonike). To mesto ima danes okrog 500.000 prebivalcev. Je zelo staro mesto, ki ga je ustanovil Kasander, general kralja Aleksandra Velikega. Ker ga je gradil na čast svoje žene, mu je dal tudi njeno ime. Tu je bilo nekoč in je tudi danes veliko pristanišče. Za nas je to mesto pomembno tudi zato, ker sta od tod prišla med Slovane brata Ciril in Metod. V Solunu je tudi lep mavzolej, ki ga je dal 1928. leta zgraditi kralj Aleksander na čast žrtvam na solunski fronti. Iz Srbije so tja prenesli nekaj zemlje, da tako vsaj simbolično počivajo v domači zemlji. Okrog 400 let je bil Solun pod turškim jarmom.

Tako se je naše devetdnevno potovanje bližalo kraju. Srečni, da smo videli toliko zgodovinskih krajev, spomenikov, stavb, katerih lastnik je vse človeštvo.

Izlet

Prekrižarili smo Grčijo od Jonskega do Egejskega morja, od Peloponeza na celinsko Grčijo do Soluna, od koder smo se zopet vrnili v glavno mesto Atene, na začetek naše poti, da smo utrujeni, a srečni odleteli v domovino.

Temu zapisu manjka zgodovinsko ozadje, oziroma podrobnejši opis vseh znamenitosti, ki smo jih videli in ki nam jih je znala naša rojakinja vodička tako odlično prikazati. Prav njej gre velika zahvala, da smo toliko videli in zvedeli.

Suzana Praper

Poslušala sem

Poslušala sem ropot vrveža v mestu,
v mestu,
kjer sem tavela za izgubljenimi sanjami
večne ljubezni in iluzij.

Poslušala sem ropot železarne,
železarne,
kjer sem spoznala sladkosti sveta
v prahu in rdečkastem dimu pozabe.

Poslušala sem lažne besede moža,
moža,
ki omrežil je moje srce,
da sem ljubila,
da sem hrepenela,
in nisem verjela,
da je lažnivec.

Tavajoča v mestu sanj
iščem nekdanje dni,
v ropotu železarne
iščem sladkosti in mir,
mir in vse laži,
ki so me osrečevale.

Milan Potočnik

UTRINKI IZ ZGODOVINE ČRNE

Marsikaj je že bilo v »Fužinarju« napisano o Črni. Ne spominjam pa se, da bi bil objavljen kakšen članek o zgodovini sedanjega pokopališča, kakor tudi o domnevah nastanka imena kraja Črne, o čemer mislim pisati. Če pa sem morda prezrl, naj mi bralci oprostijo.

Preden se lotim teme o pokopališču, se mi zdi potrebno, da bežno preletimo najstarejše pisane vire o Črni.

V zgodovinskih listinah se Črna prvič omenja leta 1137. Omenja se kot last rodbine Spanheimov, ki so imeli tod svoja lovišča. Domnevno so oni zgradili prvotno cerkev sv. Ožbalta — lovskega patrona. Tudi Rešarjeva hiša izvira iz te dobe, saj jo je omenjena rodbina uporabljala kot lovski dvorec. Leta 1362 je bil ustanovljen vikariat, leta 1787 pa župnija. Leta 1863 je Črna s cerkvijo pogorela. Črna je ponovno pogorela leta 1910.

O POKOPALIŠČU

Krajevna pokopališča so bila včasih pretežno na prostoru okrog cerkve. Tako je ponekod še danes, vendar so jih že marsikje prestavili drugam.

Eno je bilo tudi v Črni. O tem priča več virov. Najstarejši vir, da je bilo pokopališče ob cerkvi, je kamen, vzidan nad vhodom v Rešarjevo hišo, z grškim napisom »Danes meni, jutri tebi« in letnico 1576. Ta kamen je bil menda nekdanj na kostnici na pokopališču ob cerkvi (v kostnico so odlagali izkopane kosti).

Nadalje nam pričajo o tem nagrobni spomeniki, vzidani v zunanjo steno župnišča in cerkve.

Najbolj verodostojen dokument o tem, da je bilo pokopališče okrog cerkve, oziroma, kdaj je bilo urejeno novo pokopališče, pa zgovorno priča zapisnik, sestavljen 9. avgusta 1924. leta, ko so četrtič razširili sedanje pokopališče in zgradili kapelico na njem. Navajam dobesedni prepis tega zapisnika:

PRO MEMORIA!

Anno 1924

Že pred 15 leti se je pokazala potreba, razširiti pokopališče proti jugu in ga obdati z novo ograjo. Vsled svetovne vojne od l. 1914 do 1918 se je moralo delo odložiti in se je letos dokončalo.

Razširjeni del znaša v širino povprečno 10 m. Stara zidana in lesena — toda popolnoma razpadla mrtvašnica se je nadomestila z novo, iz betona zidano. Popolnoma nova pa je križna kapelica, v katero se je preneslo truplo Kristusovo, ki je poprej viselo na lesenem križu ob južnem robu pokopališča, ki ga je dne 12. septembra 1875 blagoslovil pliberški dekan, č. g. Lovro Serajnik, znani slovenski narodnjak, poznejši prošt v Tinjah in sedanji nemški Avstriji, ki je včakal visoko starost nad 90 let. Župnik je bil takrat Ivan Lackner. Do omenjenega leta je obstajalo pokopališče okoli cerkve. Prva je bila pokopana Marjeta Posnič iz Črne št. 55.

V drugič je bilo pokopališče razširjeno pod župnikom Iv. Zentricom, leto in dan nista znana. Tretjič se je to zgodilo dne 29. julija 1895. Na novo priklopljeni del je blagoslovil takratni provizor č. g. Jak. Kindlman.

Letošnje razširjenje je četrto. Sedanja duhovna pastirja sta Josip Dobrovč, župnik, doma iz Nazareta v Savinjski dolini, Ignacij Malej, kaplan, doma iz Šmihela v Podjuni. Kratko pred blagoslovljenjem pa je bil slednji prestavljen v Vitanje in ga je nasledoval novomašnik č. g. Anton Ravšl, doma iz Središča. Cerkvena ključarja sta: Josip Osojnik, p. d. Prčnik v Sp. Javorju in Martin Lojen, p. d. Florin v Topli; organist in cerkovnik Aleš Piko; stavbinska mojstra: Potočnik Jurij, tesarski mojster, in Franc Grein, zidarski mojster.

Blagoslovljenje je zabeleženo v župnijski kroniki.

V Črni, dne 9. avgusta 1924.

Zapisal:	Josip Dobrovč
Fr. Kogelnik	župnik
učitelj	
Vaukan Anton	
ključavničar	

V zapisniku omenjene razširitve pokopališča so še danes lepo opazne, saj leže grobovi ob zaključku razširjenega dela v smeri jug—sever, medtem ko imajo ostali grobovi smer vzhod—zahod.

Po vojni je bilo pokopališče razširjeno še dvakrat. Leta 1945 se je razširilo jugozahodno od kapelice, kjer so pokopani padli borci NOV, in nato še leta 1976 jugovzhodno od kapelice, ko so zgradili novo mrliško vežo.

Križ v kapelici, ki ga omenja zapisnik, pa izhaja iz leta 1809. O njem govori naslednji zapis: Dieses Kreuz ist unter den Hern Pfarrer Simon Resman und dem Kirchenprobst Valentin Milner errichtet worden. Anno 1809. (Ta križ je bil postavljen v času gospoda župnika Simona Resmana in cerkvenega prošta Valentina Milnerja. Leto 1809.)

Renovatum 1894

Anton Pelnar — prefisor
Alojz Božič — supan
Marko Piko — orgolist
Jurij Kovač — mizar

Renovatum 1922

J. Dobrovč — župnik
I. Kovač — mizar

Renovatum 1981

Anton Vrisk — župnik

Po vsej verjetnosti je bil ta križ, ki izhaja iz leta 1809, prvotno na pokopališču ob cerkvi in je bil leta 1875 prestavljen na novo — sedanje pokopališče.

O KRAJEVNEM IMENU

Kako je nastalo krajevno ime »Črna«, mi ni znano — vsaj kaj uradnega še nisem zasledil nikjer. Morda obstaja kje kakšna

znanstvena ugotovitev. Meni so pač znane tri različice, ki so pa nastale v glavnem po ljudskem izročilu, oziroma po pripovedovanju starejših krajanov.

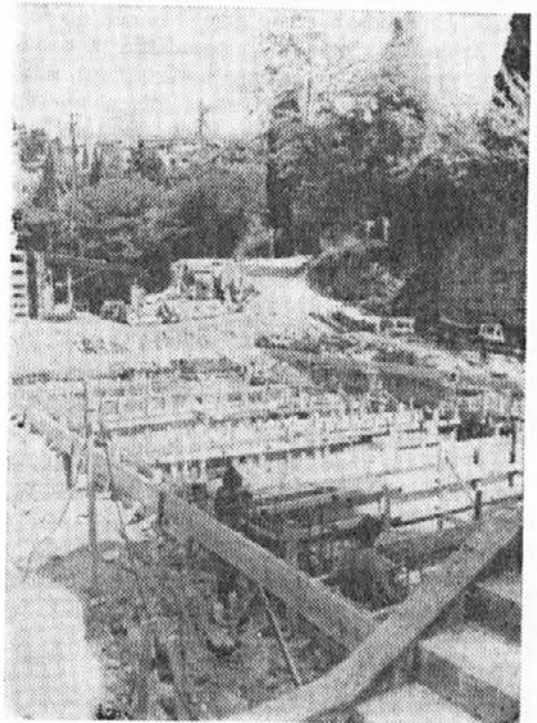
A) Spominjam se, da so nam v prvih razredih osnovne šole, še pred drugo svetovno vojno, ko smo se učili o zgodovini kraja in bližnje okolice, vtepali v glavo, da je Črna dobila ime po takratnih ogromnih »črnih« gozdovih, ki so se tod razprostirali. Vsekakor bi bilo to možno.

B) Pokojni župnik Josip Dobrovč, ki je služboval v Črni med prvo svetovno vojno in je leta 1927 v Črni tudi umrl, je imel o nastanku krajevnega imena zopet svojo tezo. Včasih se je namreč Črna imenovala »Černa«. Spominjam se krajevnih tabel, ki so bile nameščene na raznih mestih Črne, na katerih je pisalo:

Kraj: Črna
Občina: Črna
Srez: Dravograjski

Župnik Dobrovč je torej sklepal, da izvira ime Črna od besede »čer«, to se pravi, od skale — čeri, ki se nahaja v središču Črne (v njej domuje nagačen medved).

C) V daljni preteklosti — med prvo svetovno vojno in še prej — (enako tudi med drugo svetovno vojno) se je Črna uradno imenovala Schwarzenbach, kar v slovenskem prevodu pomeni »Črni potok«. Kljub slovenskemu življu je v tistih časih uradno prevladoval nemški jezik. Tudi nastanek imena Schwarzenbach ima po ljudskem izročilu svoj izvor. Prvi naseljenci, oziroma prebivalci kraja so bili drvarji in oglarji — predvsem oglarji, ki so kuhali oglje, v tistih časih odlični energetski vir. Surovine za kuhanje oglja pa je bilo takrat v tem območju seveda na pretek. Ker pa tedaj cest še ni bilo, ali pa so bile še

Zaklonišča

Ervin Wlodyga

Ali bo res zazidano letno kopališče na Ravnah

V Trgovskem domu na Čečovju je razgrnjen zazidalni načrt Suha 80. Iz tega načrta je razvidno, da bodo na mestu, kjer je sedaj letno kopališče, stale nove stolpnice.

Na krajevni skupnosti Ravne na Koroškem pa je pritožna knjiga, v kateri je napisano:

Krajani Raven so bili obveščeni o gradnji »Suha 80« in imajo na to gradnjo naslednje pripombe:

— letno kopališče je bilo zgrajeno leta 1933 (pred 48 leti, E. W.) in so že takrat ugotovili, da je tam najprimernejši prostor zanj,

— nimajo vsi krajani možnosti za kopanje na morju, zato jim ne bi smeli onemogočiti kopanja doma,

— nimamo nič proti novemu kopališču, vendar so potrebe takšne, da bi lahko imeli oboje,

— menimo, da bi bila takšna odločitev napačna, kajti krajani bi ostali lahko celo brez kopališča.

Sprašujemo se, ali je prav, da bi ta prostor zagradili, preden bi bil zgrajen nov bazen. Kdo zagotavlja, da se bo novi bazen res zgradil in kdo bo to financiral? Zbirala so se že finančna sredstva, vendar tega denarja danes ni več.

Začel sem preiščevati, ali je tako prav, ali ni škoda vložnega denarja in truda pridnih ljudi, ki so žrtvovali veliko svojega prostega časa, da je bil zgrajen za tiste čase kar razkošen bazen v tem kraju. Morda pa to pomeni rojstvo novega, večjega bazena v sklopu DTK na Ravnah? Ker so preslabo obveščeni, se sedaj Ravenčani čutijo oškodovane.

Dokumenti, shranjeni v arhivu Rdečega križa na Ravnah, ki je gradil bazen ob Suhi, pričajo o potrebi po kopališču in o poteku gradnje. Že tedaj, po končani prvi svetovni vojni, so nekateri za zdravstvo zadolženi ljudje na čelu z dr. Eratom začeli razmišljati, da bi zgradili v Guštanju javno kopališče. To nalogo si je zadal prvi odbor Rdečega križa Guštanj, ki je imel svoj ustanovni občni zbor 29. junija 1924. leta pri Lahovniku na Prevaljah.

v zelo slabem stanju, so oglje transportirali — plavili — po vodi v potoku. Zaradi tega je voda pogosto tekla umazana — črna. Kraj so zato začeli imenovati Schwarzenbach — Črni potok. Iz tega pa je bila možna okrajšana slovenska izpeljanka Črna.

Toliko torej o tem. Če pa kdo pozna druge podatke, naj se oglasi.

Viri:

Krajevni leksikon Slovenije
Župnijski zapisi
Pripovedovanje starih krajanov

Pod tretjo točko so obravnavali — gradnjo javnega kopališča.

Že tedaj, ko so Ravne (Guštanj) šteje približno 1500 ljudi, v železarni pa je bilo zaposlenih okoli 300 delavcev, je ta odbor imel za potrebno, da se ljudem nudi to, kar pač najbolj potrebujejo. Res je, da je od zamisli do uresničitve minilo 9 let, vendar so ti ljudje z veliko vztrajnostjo, voljo in pridnostjo zadano nalogo izpolnili.

Odbor je zbiral prostovoljne prispevke in nabiral ljudi, ki so bili voljni prostovoljno delati pri gradnji kopališča.

Gradbeni mojster Franc Grein iz Slovenj Gradca je izdelal načrt in prevzel gradnjo bazena za 22.203,40 din. Dne 3. avgusta 1933 je izdalo sresko načelstvo na Prevaljah dovoljenje za slavnostno otvoritev in blagoslovitev kopališča. Ker pa Rdeči križ ob dograditvi še ni imel zbranih vseh sredstev, je denar za leto dni posodila Bratovska skladnica na Ravnah. Za ta čas pa je moral RK Guštanj zastaviti sledeče: 1. pravico na zemljišče, 2. vinkulirati vložno knjižico Hranilnice in posojilnice v Guštanju v znesku 21.694,80 din s 7-odstotnimi obrestmi od 1. januarja 1933 dalje, 3. zastaviti svoj reševalni avtomobil do popolnega odplačila posojila z obrestmi vred (nabavna vrednost avtomobila 85.000 din — vrednost dveh hiš), 4. zastaviti vse dohodke od kopališča. Slavnostna otvoritev kopališča je bila 13. avgusta 1933 ob 15. uri. Kopališče je slovesno odprl okrajni načelnik dr. Tekavčič. Pomen te pridobitve za industrijski kraj in mladino je v slavnostnem govoru prikazal župan Guštanja Franc Mrkva.

Zvečer se je pripetil žalosten dogodek. Utonil je Jože Slivnik, p. d. Pratnekar.

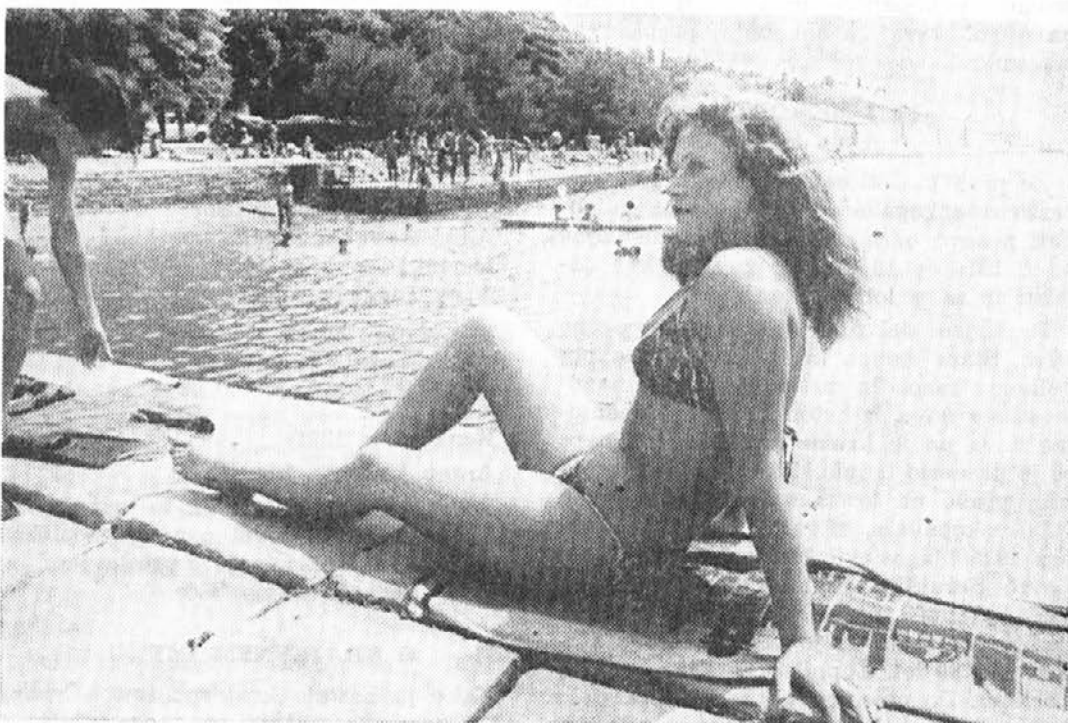
Kopališče je prvič menjalo lastnika 11. februarja 1947 — prevzelo ga je Fizkulturno društvo Guštanj, pozneje Komunalno podjetje in sedaj ga ima KS. Res je, da imamo na Ravnah prekrasen zimski bazen, vendar je to vsekakor premalo. Občane je treba obvestiti, kaj se bo z bazenom zgodilo.

Rok Gorenšek

Oh, ti moški

Ko smo se pri Dobrovniku pogovarjali o prašičereji, nam je zgovorna in nasmejana gospodinja Vida, ki je tudi sama uspešna prašičerejka, saj v svinjaku kruli zmeraj 18 do 20 pa tudi po več prašičev skupaj, povedala še šaljivo, toda resnično zgodbo v zvezi s prašičerejo.

Bilo je lani pozimi, ko se je pri »Mihanu« v sednji vasi začela »ukati« svinja. »Alo, Miha in Pepi,« je poklicala žena svojega moža in sina »naša največja svinja se uče, takoj jo spravita k Dobrovniku, k merjascu!« Miha in Pepi sta morala seveda takoj in brez ugovora storiti, kar jima je gospodinja ukazala. Spravila sta svinjo v zaboj, ga zgrabila s traktorskimi vilami in se z njo odpeljala k Dobrovniku v svate. Pepi je vozil traktor, Miha pa je zaradi varnosti, in da zaboja s svinjo ne bi med potjo izgubila, zlezal na zaboj in se usedel tako, da je gledal v smeri vožnje traktorja. Tako sta se odpeljala od doma. Ko pa sta se peljala po klanecu navzgor proti Dobrovniku, se je zaboj nenadoma odprl. Iz njega je padla svinja,

Na pomolu

Premalo prostora

ne da bi onadva to opazila. Ko sta pripeljala k Dobrovniku na dvorišče in obstala pred hlevom, je Miha takoj na ves glas poklical Dobrovnico iz hiše. »Halo, Vida, kje pa si? Kod pa kaj hodiš? Hitro pridi in spusti merjasca, svinja že težko čaka...«

Dobrovnica je takoj pritekla iz hiše in hotela iti po merjasca. Miha pa je tedaj stopil k zaboji, da bi spustil svinjo na prosto. Toda glej ga zlomka! Zaboj je bil odprt in prazen, svinje pa nikjer. Široko je zazijal od začudenja, nato pa se je obrnil k Dobrovnici, rekoč: »Vida, lepo te prosim, počakaj še malo z merjascem! Svinje ni! Zastonj ga izpuščaš, ko sva jo pa izgubila med vožnjo.«

»Ja kje, za božjo voljo, sta jo pa mogla izgubiti?« se je zavzela Dobrovnica. Svinja pa ja ni tako majhna ko kaka šivanka, da bi vama bila lahko kar tako brez sledu izginila. Oh, ti moški!

Z vami je pa res križ, saj rečem, vse drugo vam gre po glavi, samo kaj pametnega ne.« »Lepo te prosim, Dobrovnica,« ji je še enkrat rekel Miha, »malo še počakaj, da bova s Pepijem šla pogledat, kje sva jo zgubila, mrcino nemarno.«

Nato sta s Pepijem obrnila traktor ter se odpeljala iskat svinjo. Toda ni jima bilo treba voziti daleč, zakaj malo pod Dobrovnikovo domačijo sta sredi klanca srečala svinjo, ki jo je »mahala« po cesti naravnost proti Dobrovniku, kakor da bi bila vedela, kam mora iti.

»Vidiš Miha, svinja je veliko bolj pametna, kot sta vidva oba skupaj s Pepijem, saj je dobro vedela, kam se mora obrniti in kam je treba iti,« se jima je smejala Dobrovnica.«

Tako je kmečko življenje, trdo in težko, včasih se pa zgodi tudi kaj takega, da se lahko od srca nasmejimo.

Franc Gornik

Koremuh iz Zarazborja

(Po pripovedovanju Jožeta Pratkanarja)

V naše kraje je prihajal ob začetku tega stoletja. Bil je čudak in samotar. Po kmetijah so ga sprejemali s strahospoštovanjem. Bil je velike postave, močno zaraščen, v eno oko slep, pa je zato z drugim bolj na široko gledal.

Imel je navado, da je ob prihodu na kmetijo tiho odprl vrata ter se brez besed kar s praga zazrl v najtemnejši kot črne kuhinje, v kateri so se najrajši zadrževali otroci. Bil je ovit z neko mistiko in otroci so se ga silno bali. Šele na besede matere: »No, Koremuh, le sedi«, se je zganil in pristopil k mizi.

Govoril je malo, spoznal pa se je na razne uroke in zagovore, verjetno pa je vedel tudi nekaj o Kolomonovih bukvah.

Pripovedovali so, da je neko noč klical rajnega. Stal je v temi sredi sadovnjaka,

okoli sebe je zarisal krog. Ob nogah pa mu je svetila sveča, ki jo je dobil z groba ob posebnem času in postopku. Na veliko je delal križe in vmes govoril neznane čudne besede.

Naneslo je, da je malo pred tem dekla krmila svinje in je nehote slabo zaprla vrata svinjaka. Svinja si je našla pot iz hleva in ko je zagledala svetlobo, je krulč ubrala pot proti sveči. Koremuh je sredi svojega obreda obstal ter se silno prestrašil. Prepričan je bil, da teče proti njemu sam hudič v podobi svinje. Ucvrl jo je iz svojega začaranega kroga v temo ter pri tem spuščal zamolke glasove. Na to kmetijo se ni vrnil nikoli več.

Med ljudmi se je govorilo, da ga je po tem srečanju s svinjo po malem mešalo.

Terezija Jaser

Sinu

Ko te mati je rodila,
povijala in dojila,
ti v naročju pesmico
zapela prav lepo,
da zaspanček si sladko.

Po prvih poteh te je vodila,
prvih besed te naučila,
solzne oči ti posušila,
rane, praske ti povila.

Zdaj fant si postal,
ker čas beži,
svet pred tabo odprt stoji,
da našel bi, kar iščeš ti,
to mati tvoja ti želi.

Praznina

Tu pri oknu zdaj stojiva
in v daljavo tja strmiva,
v srcu si oba želiva,
naj bi povrnil se še čas,
ko sva pestovala vas,
sva pesnice vam pela,
z vami bila sva vesela.

Kaj nama dom sedaj pomeni,
prazen je in ves je nem,
v njem veselja ni,
po otrocih srce hrepeni.

Prijateljici

Ko po opravih
hitim po poti,
iz zamišljenosti
znan glas me zbudi,
bila prijateljica je
iz mojih mladih dni.

Kam vendar tako hitiš,
vse te počaka še,
nič ne zamudiš,
toliko časa si le vzemi,
da bova ob kavici
malo pokramljali.

Tako kramljali sva
o tem in onem,
o boleznih in skrbeh,
še nasmejali sva se vmes.

Tudi zdaj hitim po poti,
a prijateljice ni,
da prišla bi mi naproti;
kako rada bi
kramljala še z njo,
a že počiva pod zemljo.

Zdaj spomin na njo
me vleče tja
na gomilo njeno,
da sama ne bo tam,
kjer nas čaka zadnji hram.

Ajžnik

Gorje mu, kdor v nesreči biva sam

Dva dogodka, ki sta zbudila pozornost širše javnosti, sta se dogodila lani pri Kokalu na Tolstem vrhu. Prvi je bil vesel. Stara Kokala sta namreč po petdesetih letih stopila ponovno pred oltar. Drugi je bil žalosten, saj je prišlo do hude elementarne nesreče. Pol leta zatem.

Pred ognjem je imel strah že pračlovek. Ker ni imel imetja, je trepetal za golo življenje, ko je iz podzemne jame opazoval divjanje naravnih sil.

Bil je nadvse lep dan v avgustu. Kmetje smo hiteli z zadnjo otavo. Pri Kokalu so spravili pod streho ovsene ajfle. Zadovoljni so legli k počitku, saj so spravili pod streho pridelek, ki je v današnjih časih še posebno dragocen. Toda ni še sinil svit, ko tega dragocenega pridelka ni bilo več. Ne samo to. Ni bilo več hleva, sena, strojev in orodja! Koliko znoja in žuljev je bilo v pošastnem dimu, ki se je sukljal visoko in se nato izgubljal nad pokrajino, ki se je po hudi nevihti pravkar prebujala iz spanja!

Žalosten je pogled na pogorišče. Toda nikakor ne brezupen. Saj v naši družbeni ureditvi ne. Vsak, ki ga zadene elementarna nesreča, je deležen vsestranske pomoči. Od družbe, pa tudi od posameznikov.

Tako je bilo tudi pri Kokalu. Velika solidarnost, ki jo je bilo čutiti z več strani, je

dajala upanje, da bo stal hlev še pred zimo. Toda napoti je bila velika ovira: h Kokalu še ni bilo kamionske ceste! Preden so jo zgradili in za silo utrdili, je že zasmrdelo po snegu. Gradnjo so morali odložiti na vigred. Točno deset mesecev po nesreči je bil hlev pod streho.

Na željo Kokala — starega in mladega — naj bo ta zapis javna zahvala vsem, ki so kakorkoli pomagali! Hvala vsem, ki so pomagali na dan nesreče; hvala vsem, ki so jim stali ob strani čez zimo, kakor tudi tistim, ki so pomagali pri gradnji!

Veliko solidarnost so pokazali tudi naslednj: GG Slovenj Gradec, TOK Ravne, KK Slovenj Gradec, TZE TRATA Prevalje, Veterinarska postaja Prevalje, Spuščina občine Ravne, Krajevna skupnost Ravne, ZB Ravne, sindikat železarne, Mladi zadružniki, Mladinski aktiv Reka, člani LD Strojna in DU Ravne. Hvala!

Pri »gozdni« in zadrugi imajo take solidarnostne akcije vsako leto. Pravijo, da povprečno tri na leto. To je za ti OZD velika žrtev, vendar je ne odrečeta nobenemu, ki ga zadene velika nesreča. Tako je prav! Tudi to je naša družbena samozaščita!

Gorje mu, kdor v nesreči biva sam!

Viktor Levovnik

Prevarana ljubezen

Na smrt utrujena je prišla Dorica iz službe v svojo sobico. Ta večer se ji je ulica zdela tuja in neprijazna. Kričeče svetlobne reklame, množica ljudi, ki je hitela mimo nje, reka avtomobilov, ki se je valila po cesti, vse to jo je navdajalo s čudnim strahom. Čutila je, kot da bi se med njo in svetom nenadoma dvignila nevidna stena, skozi katero so njeni čuti zaznamovali le bolečino.

Še včeraj je bila tako srečna. Ko se je odpravljala na sestanek z njim, ki ga je tako noro ljubila, je bila prepričana, da stoji trdno na tleh. Potem pa se je v trenutku vse podrlo.

Rekel ji je: »Ne, ne morem se poročiti s teboj. Pojdi k zdravniku. Prepričan sem, da ti bo pomagal, da ta otrok ne bo prišel na svet.« In to ji je rekel tako ravnodušno, tako brezbržno, kot bi dejal: »Ne, ljubica, danes ne moreva na izlet, ker se je pokvaril avto. Počakati bo treba, da ga mehanik popravi.« Dorico je prevzela groza. Ni mogla verjeti svojim ušesom. Strmela je vanj, kot da bi ga videla prvič.

»Komaj slišno je dahnila: »Jaz pa sem mislila, da sva zdaj zvezana za večno...« »Kaj si rekla?« se je skušal nasmehitati. V ustih je začutila grenak okus. »Saj te imam rad, toda zakaj bi si pokvarila življenje?« Za trenutek je umolknil, potem je nadaljeval: »Tvoji nazori so nekoliko zastareli.

Ne rečem, da se ne bi nekoč s teboj tudi poročil, toda zdaj tega še ne maram storiti. Človek mora vendar najprej v življenju nekaj doseči... uspeti. Poleg tega pa je danes življenje veliko predrago, da bi človek kar tako na slepo imel otroke.«

Dorica je bila osupla. Vedela je, da so njegove besede le izgovor. »Saj imaš dobro službo, stanovanje, avto in še vikend!« je hotela reči, pa se je premislila, ker se je bala, da bi njene besede izzvenele kot izsiljevanje. »Denar ni vse,« je rekla naposled, »pa tudi sama sem v službi.« Pomilovalno jo je pogledal, prav tako kot tedaj, ko mu je prvič povedala, da je podnajemnica in delavka v tekstilni tovarni.

»Nisem vedel, da so podnajemnice tako čedne,« ji je laskal, in jo povabil na neko zabavo. Pristala je. Ljudje, ki jih je tam spoznala, so se ji zdeli, kot da so iz nekega drugega sveta. Bili so uglajeni, zdeli so se ji duhoviti in kar jo je najbolj presenečalo, obnašali so se, kot bi bili gospodarji usode. Spraševala se je, kaj jih dela tako samozavestne, tako drugačne od njenih znancev in znank, ki so, tako kot ona, dan za dnem delale na tekočem traku in premlevale vedno isto: Kako prebiti s skromno plačo do konca meseca. Vendar odgovora na to vprašanje ni našla. Zato se ji je on, ki jo je pripeljal v ta svet, za katere-

ga je mislila, da obstaja le v čudovitih filmih, ali vsaj nekje zelo zelo daleč od vsakdanje resnice, zdel kot princ iz sanj.

»Užitek je edina stvar, za katero je vredno kaj žrtvovati,« ji je dejal po zabavi, ko sta ostala sama v sobi, opremljeni z izbranim pohištvo. Namesto električne razsvetljave so osvetljevale sobo sveče v bakrenih svečnikih. Prižgal je radio in ga utišal na najnižjo stopnjo. Nežni zvoki so zatrepali po zraku.

»Kako romantično je vse pri tebi,« je rekla Dorica. Bila je zmedena in omotična od sladkega vina. Čutila je, kako se je z ustnicami dotaknil njenega ušesa. Srce ji je burno bilo, ko je pričel slačiti njeno obleko in kos za kosom odlagati na kavč. »Kako lepa si!« ji je šepetal. »Ali me boš imel vedno tako rad?« je vprašala in telesi sta se zblížali v objem strasti. »Vedi, ljubica. Lepe stvari so vendar zato, da jih ljubimo,« je odvrnil s hripavim glasom, ko se je sprostil ob njej.

Globoko v sebi je čutila, da, kar dela, ni prav. Lahko nastane nesreča! In zgodilo se je! Sedaj joče v svoji sobici. Po tistem večeru je bila kot prerोजना. Njeno življenje in sploh vse stvari, ki so jo obdajale, so dobile nov čar, nov smisel. Ni se zmenila za opazke gospodinje, pri kateri je bila podnajemnica in, ki ji je pogosto očitala, da se prepozno vrača domov. Niti za zlobne pripombe sodelavk v tovarni, ko jim je pokazala zapestnico, ki ji jo je bil podaril on.

Smejale so se ji. »Arhitekt, pa da bi vzel navadno delavko?« »Samo vara te, da mu z ljubeznijo krajšaj noči.« »Samo pazi se,« je rekla Irma, njena najbližja sodelavka, »da se ne boš kmalu jokala?« Pazi se? Za njenim hrbtom se je že marsikaj šušljalo. Kako zavistne in brezobzirne so, je ključevalno pomislila Dorica. Benetke, Verona, Rim, Pariz, čudoviti trenutki, ki jih je preživela z njim na dopustu, ki jih ji je bil on podaril, so jo vedno znova prešinjali z nepopisno srečo. Bila sta kot mož in žena. Vsaj njej se je tako zdelo. Nezavedno je svojo prihodnost pričela povezovati z njegovo. Stvari, ki jih ji je podarjal, je sprejemala kot izraze njegove resnične ljubezni. Zdelo se ji je, da trdno stoji na poti ob njem. Ki oba vodi v srečno prihodnost.

Ko je spoznala, da je noseča, je bila sprva nekoliko zbegana. Občutki, ki jih dotlej ni poznala, so jo popolnoma prevzeli. Čutila je, da se z njo dogaja nekaj čudovitega. Ker je bil on zadnji mesec na službenem potovanju po inozemstvu, je težko pričakovala njegovo vrnitev. Davi, ko je kot večkrat odhajala od njega, je sebi dejala, da mu bo zvečer vse povedala, saj jo pričakuje znova v svojem stanovanju. Njegovo lepo trisobno stanovanje je bilo v središču mesta. Običajno se nista sestajala tam, ampak v hiši nekega njegovega prijatelja na robu mesta. Ta je bil tako ljubezniv, da jima je, pravzaprav njemu, kajti ona ga je komaj poznala, odstopil sobo s čudovitim razgledom na planine. Bila je vesela, da jo je povabil v svoje stanovanje. Novica, ki mu jo je nameravala povedati, se je tikala le njiju dveh in je pomenila za oba nekaj posebnega, nekaj, kar ju bo še bolj združilo in še poglobilo njuna čustva. Skupaj se je bosta veselila. Njegovo stanovanje bo postalo njun dom in dom njunega otroka.

Tako je mislila, ko je pred nekaj urami hitela na zmenek, in srce ji je burno utripalo. Razočaranje, ki ga je tam doživela, je bilo nepopisno. Česa takega niti v najbolj grdih sanjah ne bi pričakovala! In vendar je bilo res. Če boš kaj potrebovala, obleko ali denar, mi sporoči. Sicer si pa tako zavarovana. Zaradi teh njegovih besed se je počutila ogabno, ponižano. V sebi je začutila vročico, ki se je kot požar širila po vsem telesu. Bilo

ji je, kot bi se je lotevala nenadna bolezen in ji hromila živce in možgane. Obrnila se je in zbežala iz njegove sobe. Ljudje, ki jih je srečevala, so se ji zdeli prosojni, kot bi bili iz stekla. Čutila je, kako se seseda sama vase. Da se je pustila tako prevarati! Seveda, on je bil videti tako pošten in dober, v resnici pa je bil slabič, uživač. Zdaj, ko bi ga najbolj potrebovala, ji je pokazal svoj pravi obraz! Obraz človeka, ki je prepričan, da je z denarjem mogoče plačati vse. Njena zaljubljenost jo je drago stala. Plačevala jo bo s trpljenjem, kesanjem in z zavestjo, da je ravnala napak.

Sedi v svoji sobici. Gospodinja, pri kateri stane, ji grozi, da jo bo izselila, če ne bo nehala počenjati stvari, ki jih počenja. Rekla ji je: »Da te ni nič sram, da jemlješ očeta družini, ki srečno

živi v drugem mestu! Kaj si res ne moreš dobiti prostega fanta? Kaj bo rekla njegova žena, ko bo zvedela za tvoje početje!« Dorica se je sesedla, krčevito je zajokala. »Da je tako podel!« Ni dovolj, da jo je onesrečil, še to, da je celo poročen. Zato je imel pri prijatelju najeto sobo! Povedala je svoji gospodinji, kako ga je spoznala, kaj vse ji je povedal; da jo bo poročil, da mu je všeč, da ga ne moti, če je navadna delavka, rekel je, da ljubezen ne pozna meja. »Kaj naj storim?« »Prijava ga, naj ti plačuje za otroka. Ali pa pojdi delat splav in konec bo vsega.« »Da bi se ga znebila, ne, tega ne morem. To je podlo delo, uničevati, kar je bilo v sreči spočeto. Raje v trpljenje, samo, da bo otrok živel.«

Čutila je, da tudi v nesreči lahko gledaš srečo, svojega otroka.

Jože Štajner

VRLINE

Pred davnimi leti, ko sem bil še aktiven lovec, so mi podtaknili mladega lovca pripravnika, da ga vpeljem v vse lovske veščine.

Ko hodiva nekaj časa, ga čujem, kako večkrat vzdihne, rekel pa ni nič. Vprašam ga: Kaj, vraga, vzdihuješ? Pri teh letih te menda ja ne daje astma!«

Tedaj se sirotej ojunaci in mi potoži, kako je nesrečen, ker je še sam in nikakor ne more najti življenjske družice, ki bi mu bila po volji. Pobaram ga kakšna bi morala biti. Sedeva v senco velike smreke in tu mi razodane veliko skrivnosti.

Takole začne: »Veste, oženil bi se rad, a ne morem najti take, ki bi imela vse tri lastnosti, ki jih želim občudovati pri svoji bodoči ženi.«

»Katere pa so te čudežne lastnosti?« me zanima.

»Veste, morala bi biti zelo varčna, skromna in zelo molčča, da bi tudi jaz kdaj prišel do besede.«

»Sijajno!« mu odgovorim. »Tako ženo ti pa jaz lahko takoj priskrbim.«

Sedaj skoči kvišku, kot da bi sedel na brinju in me začne ves srečen objemati in poljubljati. Takoj skočiva v vas, da zalijeva izredno kupčijo. Sedaj hoče že vedeti, kdo je ta ženska in če bi jo lahko videl.

Seveda! Čez eno uro ti jo lahko pokazem, kot mlademu prijatelju ti jo tudi kar poklonim, saj to je vendar moja žena!«

Zdaj sem bil pa v škripcih, ker je hotel vedeti, kako izvaja te izredne čednosti. Najprej varčnost.

»Veš, prijatelj, že pred tednom je skuhala lonc prežganke in je bo še za kak teden. Vidiš, koliko privarčuje pri hrani!«

Njeno skromnost sem opisal nekako takole: »Veš, ker je tako skromna, niti tiste prežganke ne je. Zjutraj, ko se odpravim v službo, jo pustim na divanu, zvečer, ko se vrnem, je še vedno tam, navadno samo z enim moškim, redkokdaj z dvema.«

»Hura! Še eno rundo za družbo!« je bil navdušen. Skoraj je pozabil vprašati, kakšna je njena molččnost. Odgovor je bil že tu: »Veš, mladi prijatelj, molčati pa zna. Šest ali sedem mulcev je rodila, zadnjega pred desetimi leti, pa še danes ne vem, kdo je kateremu oče.«

Da je delo potekalo brez zastojev, ima pa največ zaslug veteran hotuljskih gasilcev, Miha Zagernik. V svoji mizarski delavnici je naredil vse, kar je manjkalo, ali pa je stvar popravil in prikril tako, da jo je bilo mogoče uporabiti in z delom nadaljevati.

Prav je tudi, da so ob tej akciji temeljito počistili podstrežje in okolico doma. Vse, kar je uporabnega, so zložili in shranili tja kamor spada, vso navlako pa odstranili.

Hotuljski gasilci so s to prostovoljno, udarniško delovno akcijo ponovno dokazali, da so med prvimi ne le pri tekmovanjih, pač pa tudi pri delu.

Na pomoč!

Terezija Jaser

USPELA PRIREDITEV

KUD Prevalje se je 12. junija letos predstavilo mežiškimi krajanom s tamburaškim orkestrom in pevskim oktetom Holmec. Z lepimi melodijami in petjem so želeli razveseliti poslušalce in jih za kratek čas odvrniti od skrbi. Kazalec na uri se premika že čez pol osmo. S pričetkom še malo čakajo v upanju, da bo prišlo v dvorano še kaj ljudi, kajti napolnjena je bila komaj četrtina sedežev. Nerodno in tesno mi je bilo pri srcu ob misli, da ljudje tako malo cenijo nekaj domačega, saj bi z večjim obiskom dokazali, da jim ni vseeno, kakor se razvija pri nas kulturna dejavnost.

Ker ljudje niso več prihajali, se je koncert začel. Prvi so zaigrali tamburaši, za njimi so zapeli pevci; menjaje so nas zabavali pol drugo uro, vmes pa je nekaj šaljevih povedal humorist Tijek. Akoravno je bila udeležba slaba, nastopajočih to ni motilo, igrali in peli so z isto vnemo in veseljem, kot da bi bila dvorana polna. Aplavz je bil temu primeren, saj ploskanja ni hotelo biti konec, dokler niso pevci zapeli še dodatne pesmi.

Z nasmehanimi in zadovoljnimi obrazi smo zapuščali dvorano. To pa je dokaz, da je prireditev kljub slabemu obisku — uspela.

Rok Gorenšek

Delovna akcija hotuljskih gasilcev

Zadnje dni aprila 1982 so hotuljski gasilci (bilo jih je 33) s prostovoljnim, udarniškim delom novno prekrili gasilski dom v Kotljah. Streha doma je bila že v zelo slabem stanju, zato jo je bilo

po predpisih. Zato gre zahvala v prvi vrsti poveljniku Mirku Nagliču, ki ima poleg vrste »mojstrov« — strokovnjakov, ki so opravili najzahtevnejša dela, največ zaslug, da je bila akcija tako

Gasilski dom Kotlje

treba obnoviti. Gasilci so v nadvse uspeli prostovoljni delovni akciji ne samo prekrili gasilski dom, temveč tudi temeljito očistili podstrežje in okolico doma. Delo je bilo opravljeno solidno in

uspešna. Ta prostovoljna delovna akcija pa je znamenita tudi po tem, ker je v njej sodeloval in s svojim delom dajal zgled drugim tudi predsednik gasilske zveze Ravne, Peter Jamer.

Ignac Zdovc

Srečanje na javki K-10

V soboto, dne 29. maja, so se zbrali kurirji koroškega pododbor IV. VDV brigade Slovenije, da počastijo 10. obletnico ustanovitve patronata nad pionirskim odredom K-10 na šoli v Koprivni.

Navzoče je najprej pozdravil predsednik pododbor koroških kurirjev Ožbi Fajmut.

Slavnostni govornik je bil Ferdo Fišer-Mojko, predsednik Združenja borcev NOV Smartno pri Slovenj Gradcu, ki je bil eden izmed prvih kurirjev na Koroškem.

Učenci iz šole K-10 Koprivna so pripravili pester spored s pevskim nastopom in zborna recitacijo.

Učenka 4. razreda, Stanka Keber je s harmoniko in pesmijo »Jugoslavija« naveduša vse navzoče na tem lepem srečanju v partizanski Koprivni, ki so se ga udeležili tudi odborniki IV. VDV brigade relesnih kurirjev Slovenije: Franc Fojkar, predsednik komisije za obujanje in negovanje revolucionarnih tradicij NOV Slovenije, Vlado Lapajne, odgovoren za zgodovino zvez NOB na Slovenskem, Albina Možina, članica komisije za delo s pionirskimi odredi.

Iz Centromerkurja Ljubljana je prišla predsednica ZSMS, Biserka Perčič. Pionirskemu odredu K-10 v Koprivni je izročila darilo kolektiva, in sicer majice z napisom Centromerkur. Delovni kolektiv Slovenija športa je podaril pionirskemu odredu športna oblačila, trgovsko podjetje Emona — služba za informacije — pa bogato knjižno zbirko. Oboje je izročil pionirskemu odredu Vlado Lapajne.

Zveza rezervnih oficirjev občine Ljubljana-Bežigrad je obdarila odred z revijo »Naša obramba«.

Srečanja so se udeležili tudi preživeli kurirji iz avstrijske Koroške, med njimi predsednik Odbora koroških partizanov iz Celovca, Janez Vute-Luc.

Iz Štajerske je prišel tudi predsednik odbora kurirjev Jurčkove linije.

Pododbor koroških kurirjev in pionirji odreda K-10 se zahvaljujejo podjetjem iz Ljubljane in Koroške za lepa darila.

Predsednik Pododbor koroških kurirjev Ožbi Fajmut je predal značke slovenskega kurirja koroškim kurirjem — za tiste, ki živijo v Avstriji, jih je prevzel predsednik Luc.

Vlado Lapajne se je s koroškimi kurirji pogovarjal o zbiranju in dopolnjevanju zgodovinskega gradiva in spominov o zvezah na Koroškem.

Predsednik koroških partizanov iz Celovca Luc je obljubil, da bo aktiviral tudi partizanske kurirje na avstrijem Koroškem, da bodo svoje relesne postaje zgodovinsko dopolnili in podatke sporočali vodstvu pododbor kurirjev v Slovenj Gradcu.

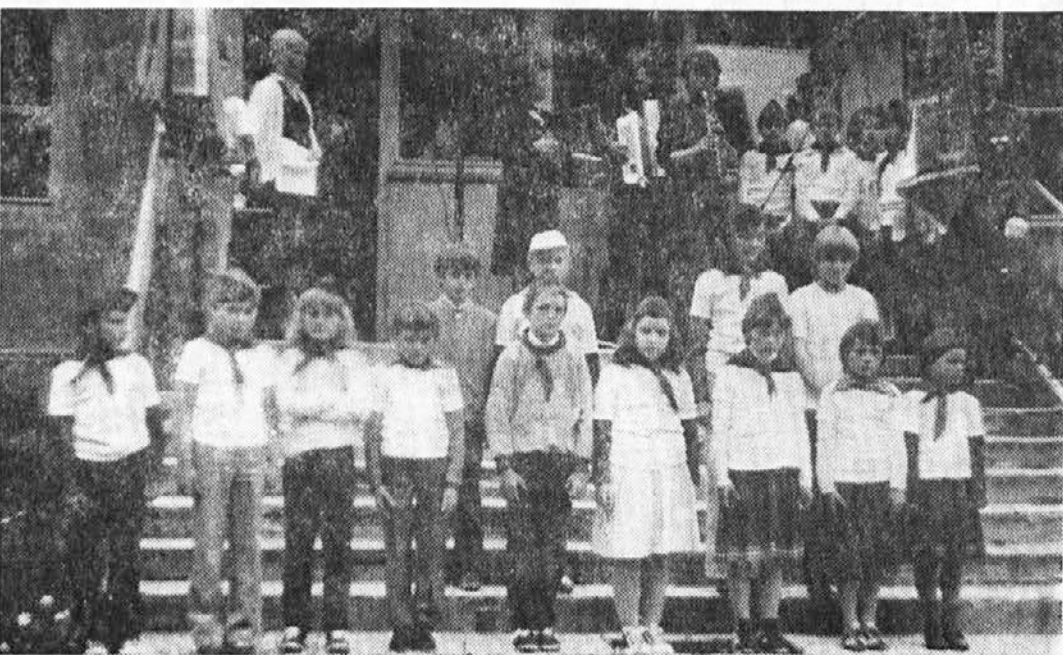
Ožbiju Fajmutu so izročili darilo za njegovo dolgoletno delovanje v podoboru ko-

roških kurirjev in za siceršnjo vsestransko družbenopolitično dejavnost.

Po končani slavnosti je koroške kurirje in vse ostale udeležence pričakal partizanski pasulj. Ob spremljavi harmonike se je oglasila partizanska pesem in srečanje se je nadaljevalo v pozni popoldan. Ob tabornem ognju in dobri kapljici so partizanski kurirji obujali spomine na težke dni, ko so se morali skrivati po strmih koprivskih hribovih, ko so prenašali pošto po vseh krajih Koroške.

Udeleženci srečanja v Koprivni

Nastop pionirjev na srečanju v Koprivni

Vera Horjak

Čas izletov in sprehodov

V toplejših dneh se vsi radi odpravimo na izlete. Nekateri bliže, drugi na daljše ture. Nekateri peš, spet drugi z avtom ali avtobusom. Želimo pač spremeniti vsakdanje okolje. Želimo si sproščenosti, pogleda v zelenilo narave, ki je zdravje za oči in balzam za dušo.

Pri nas se je že kar ustalila navada, da vozimo ali nosimo s seboj mrežo za pečenje mesa, meso in oglje, ali pa nabereimo dračja. Tudi to je oddih. Večkrat se vloge zamenjajo. Tisti, ki je kuhal in pekel ves teden, ima priložnost gledati drugega, ki to počne v soboto ali nedeljo. V tej zvezi bi rada opozorila na nevarnost požarov. Sorazmerno dosti jih imamo. Res ni za vse kriv raženj, v veliko primerih pa je, pa tudi otroci. Kako radi si poleg velikega ognja naredijo še svojega, malega. V sušnem obdobju je nesreča hitro tu.

Kaj ko bi kdaj prepustili skrb za pijačo in jedačo gostincem? Posvetite se otrokom in družbi, igrajte se z njimi, hodite in uživajte. Privoščite si užitek, da za vas pripravi malico, kosilo ali večerjo tisti, ki ima obrt za to.

Na spomladanski razstavi kulinarike v Slovenj Gradcu sta bili nagrajeni dve gostilni iz ravenske občine za razstavljen jedila, torej gostinci le znajo pripraviti. Pokazali so tudi vzorne pogrinjke za slavnostne priložnosti, res lepe. Zahtevajte, naj vas postrežejo tako, kot so pokazali na razstavi. Gostje pa upoštevajte, da gostinec za dobro in okusno pripravo jedi potrebuje čas. Potrpite malo, vzemite si čas in pokramlajte in tako boste s hrano bolj zadovoljni. V naših razmerah nimajo vnaprej pripravljenih jedi, razen v redkih primerih, zato je hrana zmeraj sveža.

V pomoč pri iskanju primernih lokalov naj vam bodo naslednji podatki o gostilnah v občini Ravne na Koroškem. Želimo vam srečno roko pri izbiri.

Gostinski lokali v občini Ravne na Koroškem

Ida Bricman, po domače pri Rešarju v Črni na Koroškem, Rudarjevo 4, lokal je zaprt v nedeljo, nudi poleg pijač vseh vrst hladna jedila, specialiteta lokala je dimljena postrv.

Angela Kosmač v Črni na Koroškem, Center 37, pripravi hladna in topla jedila po naročilu in vseh vrst pijače in tople napitke, lokal je zaprt ob nedeljah.

Marija Kurnik, po domače pri Mežnarju, Črna na Koroškem, Koprivna 43, bife, telefonska številka 866-184, odprt vsak dan.

Adolf Modrej, po domače pri Podkrižniku v Črni na Koroškem, Javorje 18, telefonska številka 866-135, odprto vsak dan, postrežejo z domačimi želodci, salamami in drugim, v bližini hiše dovoljujejo gostom, da si na svojem ražnju pečejo po želji.

Ana Mohor, po domače na Mihelovi žagi v Črni na Koroškem, Pristava 40. Po naročilu vseh vrst jedila in po predhodnem naročilu tudi razna slavlja. Velik izbor pijač. Lokal je zaprt v torek.

Berta Prauhart, pri Ajzingerju, Črna na Koroškem, Žerjav 2. Lokal je zaprt v nedeljo. Jedila po naročilu, hladna malica.

Zora Puđgar, po domače pri Škrubeju v Črni na Koroškem, Podpeca 6. Lokal je zaprt v ponedeljek. Postrežejo z velikim izborom pijač in z jedili po naročilu. Hladne malice so vedno na razpolago.

Ovida Savelli, bife pri Minki v Črni na Koroškem, Pristava 35. Lokal je zaprt v ponedeljek, na razpolago je poleg vseh vrst pijač tudi hladna malica. Imajo prijeten poletni vrt ob potoku.

Marica Sedovšek, po domače pri Krebsu v Mežici, Podjunska 4, telefon 865-117. Lokal je zaprt v ponedeljek. Po naročilu nudi vseh vrst jedil, na razpolago so stalno hladni prigrizki in velik izbor hladnih in toplih napitkov.

Avzug Kolar, po domače pri Riflnu, Šentanel 12, pošta Prevalje, telefon 851-188, gostilna ima dvorano, ki sprejme več kot 100 ljudi. Pripravljajo poroke, zборе in druga srečanja. Potrebno je prednaročilo. Stalno imajo na zalogi pijače in hladno hrano, domače mesne izdelke.

Jože Miler, po domače pri Marinu na Prevaljah, Šentanel 8; telefon 851-409. Lokal je odprt v soboto in nedeljo od 9. ure, ostale dni od 14. ure. Poleg pijač je vedno na razpolago hladna malica domačega pridelka, po naročilu topla jedila, po predhodnem naročilu tudi kosila in večerje za večje skupine.

Ana Pravdič, po domače pri Štoparju na Prevaljah, Poljana 7. Lokal je zaprt v ponedeljek. Nudijo topla in hladna jedila po naročilu, vseh vrst pijač in napitkov. Po predhodnem naročilu pripravijo tudi kosila in večerje za večje skupine.

Jože Sonjak, po domače pri Krištanu na Prevaljah, Fara 26. Lokal je odprt vsak dan. Ob ponedeljkih je kislja juha, sicer pa po naročilu topla jedila. Domače kolone, sveže in prekajene, ter dobra pijača. Po predhodnem naročilu pripravijo večerje ali kosila za večje skupine. Telefonska številka: 851-160.

Danijel Štavdeker, po domače Oplaz na Strojni 21, pošta Prevalje, telefonska številka 82-707. Lokal je odprt vse dni v tednu. Na zalogi imajo hladna jedila, večinoma domače proizvodnje, pripravijo tudi topla jedila po predhodnem naročilu. Gostom in izletnikom dovolijo peko na lastnem ražnju v bližini hiše.

Gerhard Topler, gostišče s prenočišči na Prevaljah, Poljana 10. Stalno na zalogi morske ribe, pripravijo topla in hladna jedila po naročilu, specialiteta hiše: bikovi prašniki; veliko parkirišče in letni vrt. Telefonska številka 851-306.

Marija Topler, po domače pri Luku, Prevalje, Leše 12. Bife, ki je odprt vsak dan.

Anton Čivnik, KAVA-BAR, Ravne na Koroškem, Partizanska 5. Lokal je zaprt ob sredah, sicer pa prijeten kotiček za pomenke in sestanke.

Hedvika Hovnik, po domače pri Knepsu, Ravne na Koroškem, Tolsti vrh 54. Lokal je zaprt ob ponedeljkih. Nudijo toplo in hladno hrano, prijeten vrt za poletne dni, priljubljena izletniška točka. Pripravijo po predhodnem naročilu tudi kosila in večerje za večje skupine.

Franc Jamnik, po domače pri Dularju, Ravne na Koroškem, Sele 1. Lokal je odprt vsak dan v tednu. Postrežejo s hladno in toplo hrano po naročilu. Za poletne dni imajo prijeten

13. srečanje gostincev v Slovenj Gradcu 13. aprila 1982, razstava kulinarike: domači narezek in polnjena svinina, Štavdeker Ljudmila, gostilna, Ravne na Koroškem, Strojna 1/a

13. srečanje gostincev v Slovenj Gradcu 13. aprila 1982, razstava kulinarike: domači narezek, Heda Lečnik, Ravne na Koroškem, Trg svobode 5 (srebrna plaketa)

vrta, posedeli boste v sadovnjaku. Pripravijo kosila in večerje za večje skupine po predhodnem naročilu.

Ana Kelemina, po domače pri Toniju, Ravne na Koroškem, Kottlje 12, telefonska številka 861-860. Topla malica dnevno ob 9.30. Po naročilu velik izbor domačih specialitet, po predhodnem naročilu pripravijo tudi kosila in večerje za večje skupine. Hladna jedila stalno na zalogi. V toplih dneh je velik in prijeten vrt za goste ob lokalu, ki je opremljen tudi z igrali za otroke. Lokal je zaprt ob ponedeljkih.

Heda Lečnik, po domače pri Lečniku, Ravne na Koroškem, Trg svobode 5. Bife z avtomatskim kegljiščem, v poletnem času ima odprt tudi senčni vrt. Postrežejo s toplimi in hladnimi napitki in s hladnimi narezki domače

proizvodnje. Lokal je zaprt ob nedeljah. Telefonska številka je 861-363.

Ljudmila Štaukeder, gostilna Kušar, Ravne na Koroškem, Strojna 1 a. Tej gostilni so gostje dali ime »pri zadnjem dinarju«. Lokal je zaprt ob ponedeljkih dopoldan. Na zalogi imajo poleg pijač tudi hladna jedila, po naročilu pa tudi topla. Če pa naročite vnaprej, lahko izbirate po želji. Avtobus vozi do lokala le ob delavnikih.

Brigita Štumpfl, gostilna »BRIGITA« na Ravnah na Koroškem, Tolsti vrh 128. Lokal je zaprt ob nedeljah. Pripravljajo hladna in topla jedila, na zalogi imajo postrvi in morske ribe. Po naročilu velik izbor jedi. Sprejmejo tudi večje družbe in pripravijo po predhodnem naročilu kosila in večerje zanje. Prijeten letni vrt ter parkirišče.

Ignac Zdovc

Rudniški borci na izletu

Pri mežiškem rudniku, ki šteje približno 1500 delavcev, je bilo pred leti zaposlenih 260 borcev NOV. Danes jih dela v podjetju še 25, medtem ko so vsi ostali že upokojeni. V podjetju deluje aktiv borcev, ki skrbi za svoje člane.

Že vrsto let dela rudnik Mežica v zelo težkih razmerah. V jami primanjkuje rude. Zmogljivosti topilnice pa so tako velike, da ni domače rude niti za tri mesece v letu. Manjkajočo rudo morajo kupiti na domačih ali tujih tržiščih.

Zaradi tega imajo rudniški delavci že več let zelo nizke osebne dohodke. Ko grejo borci v zaslužni pokoj, se jim pri odmeri pokojnine obračunava desetletni povpreček. Zato prejemajo nekateri borci danes najnižje pokojnine.

Aktiv borcev pri rudniku Mežica organizira za svoje člane-borce vsako leto srečanja

ali izlete. V soboto, dne 12. junija, je bil lep izlet v kraje, kjer borci iz mežiškega rudnika še niso bili. Z avtobusom so se odpeljali k Duhu na Ostrem vrhu, kjer stoji spomenik Đuru Đakoviću in Nikoli Hečimoviću, komunističnima voditeljema v bivši Jugoslaviji. Ta dva so žandarji pobili 29. 4. 1929 tik ob državni meji na Ostrem vrhu. Pokopana sta na pokopališču pri Duhu.

Borci iz rudnika Mežica so se poklonili spominu na ta dva komunista pred spomenikom na trgu. O dogodku pred 53 leti je govoril predsednik krajevnega združenja borcev NOV iz Selnice ob Dravi, Žunko. Borci iz rudnika Mežica so si ogledali muzej in znamenitosti v cerkvi Sv. Duh. V gostilni pri Osvaidu pa so imeli kosilo.

Popoldne je avtobus odpeljal borce iz rudnika Mežica mimo Selnice in Ruš na Pohorje. Najprej so se ustavili v hotelu Areh

na Pohorju, nato so nadaljevali pot do Osankarice. V bližnjem gozdu so si borci ogledali spomenike padlemu pohorskemu bataljonu. V muzeju na Osankarici pa so si ogledali slike in prenekateri borec je na teh slikah prepoznal samega sebe, ko se je boril na Pohorju.

Po večerji na letališču pri Slovenj Gradcu so se borci vrnili na domove.

Kljub slabemu vremenu so bili izletniki dobro razpoloženi. Upokojeni borci se zahvaljujejo kolektivu rudnika Mežica, da jim je omogočil izlet, kakršnih si želijo še več.

Tereza

Vikend

Ob stari kmečki hiši
vikend nov stoji;
zelo lepo grajen je —
tako se spodobí.

Fin gospod iz mesta
je vedel, kaj je prav,
da skladno res z okoljem
je vikend zasijal.

Zidarji so vgradili
vanj žlahten material,
zdaj zviška zre v dolino
ko kakšen general.

Ob njem je staro hišo
postalo nekam sram,
vsa kriva leze vase,
prav nič ni rada tam.

Na srečo hlev je prazen,
v njem živine ni,
le kaj gospod bi z gnojem,
ki zoprno smrdí!

Sem vsak konec tedna
prihajajo ljudje,
na zraku tu ležijo,
se v soncu vesele.

Sicer čez teden nemo
se zrejo stavbe tri:
iz oken — starih, novih —
le prazen nič bolšči.

MISLI

Za prefinjeno žensko je vsaka noč po-
ročna.

(Pombo)

Pozaba lastnih zmot je najpopolnejša
obveza.

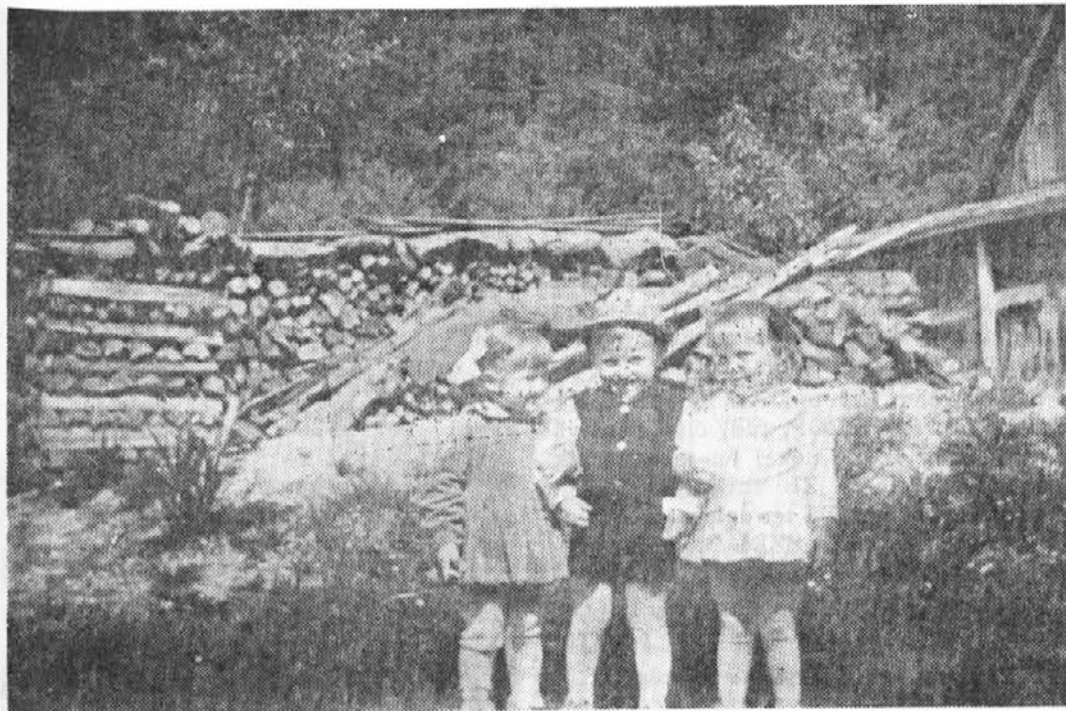
(Adenauer)

Preveč nepotrebnih besed je eno izmed
znamenj duševne podpovprečnosti.

(Lebon)

Samo dve družini sta na svetu: tisti, ki
kaj imajo, in tisti, ki nimajo ničesar.

(Cervantes)

Mladi korenjaki

Franciška Žaže

STRD

Nekdaj smo morali otroci kar hitro poprijeti za delo, saj je bilo delovnih rok na kmetih vedno premalo. Paša krav in ovac je bilo najvažnejše opravilo. Ponavadi je na travniku kraljeval en sam pastir, včasih je bila družba večja. To je bil za nas praznik in takrat so se ponavadi v naših glavah skuhale vsakršne lumparije.

Igra je zapolnila večji del našega pastirskega delavnika. Tako je bilo tudi tistega dne. Kar v hipu nam je šinilo v glavo, da bi bilo nebeško lepo posladkati se s strdjo. Ob misli na lepljivo

rumenkasto sladkost so se nam cedile sline. Ampak nesreča je bila v tem, da si nismo bili na jasnem, kje priti do sladi. Pri nas namreč ni bilo dedija, ki bi čebelaril, zato nam je kaj sladi podobnega prišlo le redko na zob.

Vendar, želja je bila velika, pa se je nekemu le posvetila rešilna misel: Meležnik. Meležnikov ded si je dal namreč veliko opravka s čebelami in strdi je bilo zmeraj dovolj.

Človek bi pomislil: »Zdaj pa samo še k dejanju in stvar bo rešena!« Že, ampak križi so se pričeli šele sedaj. Imeli smo tisti »kaj«, imeli »kje«, ja, pa kako? To je bila pa prefrigana reč. Saj ne moremo kar butniti tja pa reči: »Po strd smo prišli,« smo se grizli. Vsakogar izmed nas štirih je bilo sram te naloge. Najstarejši, Anza, se je kar hitro izgovoril — napravil se je bolnega. Sama sem si tudi z olajšanjem oddahnila, ker sem se mogla opravičiti z živino. Ostala sta torej samo še mlajša dva, ki sta s težkim srcem sprejela naloženo opravilo. K sosedu sta odšla, rekoč, da je Anza hudo bolan in je potreben strdi.

Pri Meležniku ju je oče seveda pobaral, čemu potrebujeta strd. Hitro sta odrecitirala, da Anza tako čudno zviija, da kar tuli. Meležnik je bil dober človek in jima ni odrekel prošnje. Brž je nacedil velik pisker dišeče dobrote in zaželel Anzanu hitro okrevanje.

Brata sta se vrnila vsa nasmejana in važna. Planili smo skupaj in polizali strd kar s prsti. Ne morete si misliti, kakšen užitek je bil to! Pisker je bil vse prehitro prazen.

Mlajša dva sta ga odnesla k Meležniku in se zahvalila. Dediju se je čudno zdelo, ko sta bila tako hitro nazaj, pa je pobaral, če je kaj pomagalo. Onadva sta odvrnila v en glas: »Pa kak'!« Dediju se je verjetno posvetilo, v katerem grmu tiči zajec, ampak rekel ni nič. Pustil nas je v dobri veri, na nihče ni pogruntal naše prevare.

In naša paša ni bila nikoli tako sladka kot tistikrat, ko nam je družbo delala strd.

Milan Ferik

Borec in aktivist

Minevajo leta, preminevajo tudi ljudje in z njimi zahajajo dogodki in spomini v pozabo.

Pričujoči življenjepis skromnega človeka, revolucionarja in borca za svobodo, ki je stopil na stran bojujočega se delavskega razreda v narodnoosvobodilnem boju v najtežavnejšem in največičastnejšem obdobju slovenskega naroda, objavljamo z namenom, da bi tudi širša javnost spoznala življenje katerega izmed članov zveze borcev.

Maks Sekol — Mitja je izšel iz rudarsko delavskega rodu na Prevaljah; rodil se je očetu Andreju in materi Ceciliji leta 1915. Na Prevaljah je tudi obiskoval osnovno šolo in dovršil 6 razredov, nato je opravil še 4 razrede meščanske šole v Mežici.

Za trgovskega pomočnika se je izučil pri Stanku Rajherju v Cirkulanah pri Ptujju. Bil je tudi pomočnik pri delavskem konzumnem društvu na Prevaljah in v Mežici.

Maks Sekol

Od junija 1940 do 6. aprila 1941 je bil kartant v tovarni blagajni železniške postaje Prevalje.

Poročil se je in je oče enega otroka. V prejšnji Jugoslaviji je sodeloval pri sekciji prosvetnega dramskega društva. Med okupacijo je bil zaposlen na železniški postaji v Dravogradu in Celovcu kot blagajniška moč v postajni blagajni.

V NOV je vstopil 27. 6. 1944, pred tem pa je bil obveščevalec, kurir in je sodeloval od februarja 1943 s terenskimi aktivisti — Poldetom Jamskim — Ferdinom Flajmižem, Aleksom, Franjo in drugimi na terenu Breznica, Leše, Kot, Prevalje. Po vstopu v NOV je bil dva meseca obveščevalec 4. VDV bataljona v okraju Prevalje, nato do konca vojne komisar 2. čete 4. VDV ba-

Viktor Levovnik

Nedelja v družinah

Vse dopoldne zastrta okna,
ropot traktorjev in drugih vozil,
vrvež na gradbiščih in poljih,
prijano petje ponočnjakov v gostilni.

Zaman čaka mati z obloženo mizo,
priložila je še dobro pijačo ...

Zaman čaka svojih otrok,
naj trenutno zaprejo televizor,
kako srčno si želi, da bi se vsi srečali!
Tako bi rada, da bi sleherni jedel srečen!

Pa sin pride iz gostilne pijan, povaljan.
Reče: Phja, kar sami jejte, sem že jedel!

Ali je še kje srečna družina
ob nedeljah pri mizi?
Je res zamrl čut prijateljstva, lepote?
Naj se odpro okna prijateljstva,
naj zadoni pesem
Mi se imamo radi!

taljona. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in z redom zaslug za narod II. stopnje. Od zastavnika je napredoval v podporočnika in poročnika. Izmed mnogih razburljivih in malo veselih dogodkov nam je pripovedoval o naslednjem:

»Pod skalami nad Šumahovo domačijo v Heleni, bilo je oktobra 1944, sem s patroljo sedmih mladih partizanov čakal na obljubljeni skromno kosilo, ki naj bi ga pripravila domača hči Ančka za nas, lačne in izmučene, kajti opravljali smo zelo odgovorno nalogo: iz Gornjega grada smo prinašali VDV bataljonu tri mitraljeze, nekaj pušk in za ves bataljon dosti raznovrstnega streliva. Naloga je bila poverjena meni, ker sem bil domačin in sem dobro poznal teren, ostali so bili namreč na tem terenu prvič. Ob 12. uri sva se s tovarišem napotila k hiši. V hiši in okolici je bilo vse tiho, mrtvo, torej zelo sumljivo. Toda, glej! Izza vogala je pokukala pet ali šest let stara deklica ter naju opozorila, da čaka v hiši polno Nemcev z namenom, da naju ujamejo živa. Se-

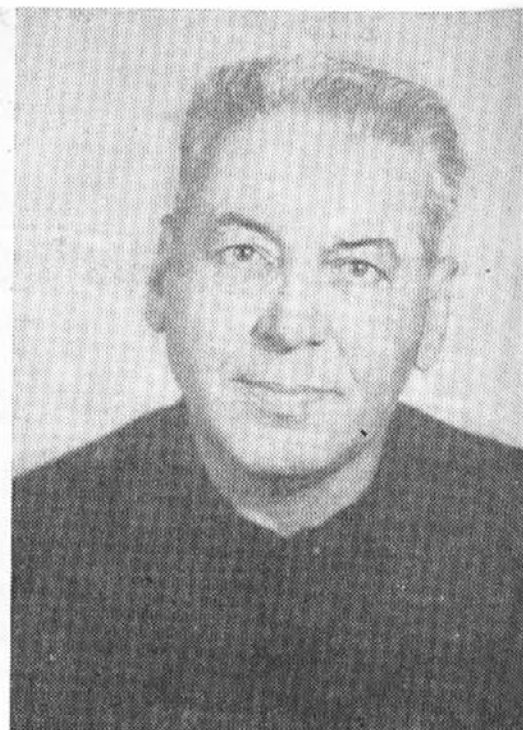
veda sva napravila dolg skok pod rob in po globeli zbežala navzgor. Takoj je sledil premik in s tem rešitev patrolje s tako važnim tovorom, ki je pomenil za bataljon življenje, kajti orožja in streliva je vedno primanjkovalo.«

Po demobilizaciji se je 20. 5. 1946 zaposlil kot trgovski poslovodja v prodajni zadrugi Črna. Pozneje je bil premeščen v zadrugo Kotlje. V letu 1953 se je zaposlil v železarni Ravne, kjer je bil nazadnje vodja obračuna vzdrževalnih obratov. Eno mandatno dobo je bil tudi član delavskega sveta.

Sedaj je član vseh množičnih organizacij: SZDL, ZB, RK, ZROP, tudi član društva upokojencev je. Že nekaj let je odbornik krajevnega odbora ZB Prevalje in član nadzornega odbora ZB ter delegat za občinsko konferenco ZB in SZDL Ravne na Koroškem.

Kljub že bolj slabemu zdravju je naš Maks — Mitja še vedno politično aktiven.

Želimo mu, da bi ostal tak še dolgo.

Ludvik Lajnsček — hotuljski župnik

Rok Gorenšek

Hotuljski župnik 70-letnik

Tam, kjer sonce vzhaja, čisto na kraju naše slovenske domovine, za reko Murō, leži ena najlepših in najprijaznejših slovenskih pokrajin. Po svoji zgodovinski usodi, po trpljenju in značaju njenih dobrih, veselih in poštenih ljudi, po boju za narodnostne pravice, za slovenski jezik z Madžari, je ta deželica naši slovenski Koroški in nam Koroščem zelo blizu.

Slovenci, kar nas živi tostran reke Mure, te kraje na kratko imenujemo Prekmurje. Toda Prekmurci sami se s tem ne strinjajo preveč radi. In temu se ne smemo čuditi. Saj svojo lepo deželico s ponosom in ljubeznijo imenujejo po njenih naravnih značilnostih kar s tremi imeni.

Sever, kjer so strmi vinorodni grički, gorice, globoke doline, trte in gozdovi, in kjer po vrhovih čepe bele cerkvice, je sončno Goričko. Okoli Sobote v sredini dežele se širi plodna žitorodna ravan vse do obzorja. Tukaj poleti rumenijo polja, zlate pšenice, jeseni pa cvetoče ajde. Ta del dežele se imenuje Ravensko. A dežela ob Ledavi in Muri, kjer so položne doline in nizke Lendavske vzpetine s svojo vinski žlahtnino, kjer vroča voda, nafta in plin iz zemeljskih globlin, ta dežela se imenuje Dolinsko.

Da, takšno je naše Prekmurje. Lepo je, povod pa žive skromni, gostoljubni, delavni slovenski ljudje, ki so si morali le premnogokrat vse do današnjih dni v daljni tujini iskati svoj košček vsakdanjega kruha.

In sredi te prekmurske dežele, v Rakičanu na Ravenskem je bil pred 70 leti, 6. junija 1912, v številni družini Lajnsčkovih rojen hotuljski župnik Ludvik Lajnsček. Ob njegovem rojstvu so se prav gotovo po stari slovanski šegi zbrale rojenice in mu prerokovale.

Prva rojenica je dejala: »Pošten, napreden človek boš pri svojem delu in razmišljanju.« Druga je rekla: »Študiran človek boš, a žuljave roke boš nosil, saj boš tudi kmetoval, redil krave in svinje, sadil hmelj in z zadrugo boš kooperiral.« Tretja pa se je posmešnila in zavpila: »Iz kraja v kraj te bo vodila službena pot, dokler ne prideš v Kotlje na Koroško. Tam boš v farovških ruševinah postal Hotuljec in ostal za zmeraj.«

Četrta ga je pa potolažila: »Ne bo tako hudo, gospodaril boš, gospodar boš postal, krave in svinje boš redil. Popravil boš farovž, ga prenovil. Prenovil boš tudi cerkev. Ljudje te bodo radi imeli, spoštovali te bodo, ne boš žalosten.« Nato so vse rojenice skupaj zapele tisto znano in lepo prekmursko ljudsko pesem:

»Eno drevce mi je zraslo, drevce zeleno.
Pod tem drevcem hladna senca, hladna senčica.
U tej senci moja draga, jaz pa zraven nje.
Ona mene povprašuje, kdaj se ženil bom.
Ti se ne boš nikdar ženil, mašnik boš postal,«
in rojenice so izginile.

Kakorkoli že, toda ob 70-letnici hotuljskega župnika Ludvika Lajnsčka, ob njegovem lepem življenjskem jubileju je prav, če pogledamo življenjsko pot, ki jo je prehodil do današnjega dne.

Odšel je v šole in bil na gorečo materino željo 3. julija 1938 posvečen v mariborski stolnici za duhovnika. Bil je naprednega mišljenja, skrbela ga je usoda delavcev in siromakov. Družil se je s sošolci Dušanom Kvedrom, Rudijem Čačinovičem, Vladom Krivicem in drugimi. In že je tu leto 1941. Madžarska okupacija Prekmurja. Prične se sodelovanje s Štefanom Kovačem, ki pride kot odposlanec CKS v Prekmurje organizirat OF. Kovač obišče vso inteligenco, geslo je: vsi v OF, ne glede na prepričanje. Sodelovanje traja junija in julija 1941. Postane sumljiv in Madžari ga internirajo na Madžarsko. Iz internacije se vrne skupaj z Rdečo armado v Prekmurje. Takoj poišče zvezo s partizani in začne aktivno delati, kjer je bilo treba. Nato so si začela slediti službena mesta. Prvo v Tomažu pri Ormožu. Nato v Loki pri Zidanem mostu. Tu postane član upravnega odbora kmetijske obdelovalne zadruge »Dan zmage« Loka pri Zidanem mostu. Dobi člansko izkaznico št. 1 in je tudi predsednik SZDL 1948 do 1951. Loki slede Slovenske Konjice. Vmes je bil leta 1950 in 1951 član glavnega odbora Zadruge katoliških duhovnikov za Slovenijo. Ko je bilo leta 1950 ustanovljeno Ciril-Metodijsko

društvo slovenskih duhovnikov, je bil Ludvik Lajnsček član ustanovnega odbora tega društva. In tako pride leto 1954 in smrt hotuljskega župnika Ivana Serajnika. Leta 1955 pride Ludvik Lajnsček za župnika v Kotlje. Kot pravi farovski hlapec je prišel k nam, poslopja, farovž in hlev, v slabem stanju, prav tako cerkev. Posestvo zanemarjeno. Prav vsega se je moral lotiti. In lotil se je. Postal je član hotuljske kmetijske zadruge in njen prvi kooperant. Leta 1956 za semenski krompir. »Tedaj smo vsi, ki smo sklenili pogodbe z zadrugo, grdo gor plačali,« se spominja župnik. Leta 1957—58 se hotuljska zadruga odloči za hmelj. In zopet je župnik eden prvih kooperantov. Dobro se še spominjam, ko je bila leta 1958 postavljena žičnica in nasajen hmelj, takrat sva bila na hmeljišču ravno z rajnim Kolarjem, Konečkim Pepijem, ki je bil tudi kooperant. Pa pride župnik z vilami na rami do naju in reče: »Vidiš, sosed, sedaj pa bo, kar bo! Če bo hmelj gratal in bo dober, bova imela motorje in avtomobile, če pa ne, bo naju pač hudič vzel.« In res, hmelj je bil dober, saj si je hotuljski župnik za prvi izkupiček od hmelja kupil moped. Naj na koncu povem še to, da je naš hotuljski župnik postal pravi, pristni Hotuljec in Korošec, le tu in tam naglas ali kakšna beseda še izdaja njegovo prekmursko poreklo. Sam pravi, da ga kar »boli prekmurska ravnina«, kadar pride v Prekmurje, tako mu manjkajo naše gore, hribi in doline. Ko je odhajal v službo k nam v Kotlje, mu je škof dejal: »Ludvik, saj odhajaš tja gor samo začasno.« Letos mu je pa zopet z nasmehom omenil: »Ludvik, saj si šele 27 let v Kotljah in še to samo začasno.«

Res je, Kotlje so že tak kraj, kamor je že marsikdo prvič z odporom prišel, potem pa se je vživel in postal Hotuljec za zmeraj, tako kot naš župnik. Tako naš in priljubljen je postal tudi zato, ker tako spoštuje delo in delovne ljudi, predvsem kmečko delo. Nikoli ga ni bilo sram voziti s kravami, kidati gnoj, orati in sejati, pa čeprav je fakultetno izobražen človek. Ima tenak posluš za presojanje najrazličnejših vsakdanjih zadev in smisel za dogovarjanje, kar je v naši družbi zelo zaželeno.

Hotuljskemu župniku ob 70-letnici želimo vsi, ki ga spoštujemo in imamo radi, še zdravja in veliko let srečnega življenja med nami.

Rok Gorenšek

Lubasova Tončka

Pravzaprav ni prišla sama od sebe k nam na Koroško. Bila je kar »dirigirana«, kakor je bila tiste čase, kmalu po drugi svetovni vojski, pri nas »moda« in navada. Takrat ni pomagal in zalegel noben ugovor ali izgovor, treba je bilo ubogati in iti, kamor so ti ukazali, ter prijeti za delo in se znajti, kakor si vedel in znal. Tudi Antonijo Košir iz Radelj ob Dravi, današnje gospodinjo pri Lubasu v Podkraju, je takrat zadela »direktiva«, ki je ukazovala, naj se takoj zglozi pri Lubasu v Podkraju pri Kotljah, kjer so takrat ustanovili kmetijsko obdelovalno zadrugo »Prežihov Vrtranc«, in prične voditi knjigovodstvo.

Lubasova Tončka

In tako se je to drobno, na videz krhko dekle znašlo pri Lubasu in pričelo voditi knjigovodstvo. Pa ne le knjigovodstvo, tudi pri delu na polju ni manjkala in tudi »trudodnevne« je uspešno opravljala. Ni čuda, da je zbudila pozornost svojega sedanjega moža, ki je kmalu spoznal njeno pravo vrednost. Spoznala in zaljubila sta se in se vzela. Ko pa je bila kmetijska obdelovalna zadruga pri Lubasu ukinjena in se je domačija zopet osamosvojila, je Tončka ob stari mami, Flori Kotnik, postala »ta mlada gospodinja, ta mlada Lubasinja«, ki pa si je s svojo simpatičnostjo, z veselo naravo, in s tem, da je bila vedno dobre volje, nasmejana tudi, kadar bi človek jokal in se jezil, kmalu pridobila ugled in veljavo tako pri sosedih, kakor tudi v Lubasovi družini. Pridobiti si ugled in splošno spoštovanje v taki stari, častitljivi družini, kjer je že sama tradicija veliko pomenila, pa niso bile mačje solze. Tončka je vse to zmogla, zahvaljujoč svoji pridnosti in prijaznosti. Pričela je podpirati tri vogle pri hiši. Za nas vse, za sosede, znance in prijatelje daleč naokrog pa je postala Lubasova Tončka gospodinja, kmetica, kooperantka, žena, mati, soseda in prijateljica. Pod tem

imenom jo danes poznajo ljudje od blizu in daleč.

Lubasovi Tončki zato ob 50-letnici pristrčno čestitamo in ji želimo, da bi doživela še polno zdravih in srečnih let. Za dobro Lubasove kmetije in vseh nas, ki poznamo njeno gostoljubnost, saj bi brez nje pri Lubasu prav gotovo nekaj manjkalo, nekaj, za kar človek le težko najde pravo besedo, to pa je Lubasova Tončka!

Še na mnoga leta!

Viktor Levovnik

Samo z materjo

**Brez tebe sem tako majhen, o mati!
Kot zrno peska v puščavi sem,
kot drobna kapljica v morju,
le utrinek sem na zvezdnem nebu,
le neznanek otrok sredi človeštva.**

**S teboj pa sem tako velik, o mati!
Puščava sem, ki je ni mogoče prehoditi,
ocean sem, ki ga ni mogoče prejadrti,
svetla zvezda sem, ki je ni mogoče doseči,
s teboj
in samo s teboj, o mati, sem tako srečen!**

Hamun

Siromak

**Kakšno srce je bogataša,
ki vsega ima dovolj?
Pomisli ne na siromaka,
ki ga pretresa glad in bol.**

**Želijo sužnji si svobode,
želijo lačni kruha, vode,
bogataš pa bi le rad,
da bi postal še bolj bogat.**

**Tud siromak je iz krvi,
a vsak dan srce mu trepeče,
ko za obstoj se svoj bori,
ko išče si svoj košček sreče.**

**V orožju se ves svet potaplja,
za orožje vse več dajejo,
na drugi strani pa otroci
od lakote umirajo.**

**Da rad živi tudi mali človek,
to morali bi prepoznati,
da v miru, v slogi bi živeli,
da bili bi bratu brat.**

Ludvik Pavlin

Vrste nekdanjih borcev se z vsakim dnem bolj krčijo, tako je za vedno odšel tudi Ludvik Pavlin: čeprav ni bil tukaj rojen, je bil vendar koroški človek z dušo in telesom.

Na Koroškem je stal v obrambi domovine že spomladi leta 1944 in po osvoboditvi je pognal korenine prav tu, ko je našel življenjsko sopotnico — Korošico in borko iz zavedne slovenske družine, ki je v času vojne okusila vsa nasilja okupatorja.

Ludvik je bil rojen 9. avgusta 1915 v Križah pri Trziču. Osnovno in obrtno šolo je dokončal v Trziču, kjer se je izučil za čevljarkega pomočnika. Nato je delal kot čevljarke pomočnik pri raznih mojstrih.

Ob prihodu okupatorja je bil nekaj časa zaposlen v železarni Jesenice, nato pa je delal v sedanji tovarni obutve Peko v Trziču.

Spomladi leta 1943 je pričel organizirano delati za narodnoosvobodilni boj. Jeseni istega leta je vstopil v I. kokrško četo; nekaj časa je bil kurir. Pozimi leta 1943/1944 je bil poslan na Dolenjsko v politični tečaj, nato je bil vse do osvoboditve na Koroškem. Delal je v organih UDV.

Maja 1945. leta je postal namestnik načelnika UDV na Ravnah, nato pa na Prevaljah, bil je premeščen še v razne druge kraje. Preden se je upokojil, je bil inšpektor PLM.

Ves čas po osvoboditvi je sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah krajev in občine. Na Ravnah je bil predsednik krajevnega odbora ZZB NOV Ravne, ko se je preselil v Kotlje, je bil tam predsednik KO ZZB NOV. Bil je tudi predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ravne.

Aktivno je sodeloval tudi v raznih komisijah pri občinskem odboru ZZB NOV Ravne in v krajevnem odboru ZZB NOV Kotlje.

Član ZKS je bil od maja 1944. Za organizirano delo v NOV in aktivno udeležbo pa je imel priznano dvojno dobo od 1. 4. 1943 do osvoboditve.

Prejel je naslednja odlikovanja:

medaljo za hrabrost, red zasluge za narod s srebrno zvezdo, red dela s srebrnim vencem, posebno priznanje državnega sekretariata SRS, red dela z zlatim vencem, red republike z bronastim vencem, srebrni znak OF, plaketo SUBNOR-Jugoslavije.

Pred upokojitvijo smo ga poznali kot delavca javne varnosti, ki je znal trezno in objektivno presojsati, kdo je prijatelj in kdo sovražnik. Pavlin je s svojo avtoriteto in znanjem znal pravočasno zaščititi interese družbe, pri tem pa je vedno ohranjal tudi avtoriteto svojega stanu in utrjeval

Ludvik Pavlin

spoštovanje do ljudske oblasti, kar je zahtevalo preudarnega, predvsem poštenega človeka.

Ko je stopil v pokoj, je svojo dejavnost takorekoč pomnožil, saj je bil navzoč pri vseh prireditvah v kraju in tudi v okolici.

Predvsem pa je zvesto čuval tradicije NOB ter jih vneto in pošteno prenašal na mlade rodove, ne samo z besedo, temveč tudi z lastnim zgledom.

Njegovo navzočnost bomo povsod pogrešali, njegova žrtev pa obvezuje vse, predvsem pa mlade, da bodo njegovo delo nadaljevali, saj ne bo nikoli končano, kot tudi sadovi NOB niso použiti v eni generaciji, nasprotno, vse bolj se razrašajo in postajajo nenapisan zakon v srcu vseh poštenih državljanov — velike vrednote, kot je svobodna domovina, je mogoče priboriti le z veliko žrtvijo in te naj ne bo nikomur žal, saj je v primeri z žrtvami življenje v svobodi neprimerljivo.

LUDVIKOVO DELO NAM BODI ZGLED IN OBVEZA.

Ivan Ivartnik

Marko Prosen

Marko Prosen se je rodil 24. 4. 1910 na Lešah kot sin rudarja proletarca, številna družina je že v rani mladosti izgubila očeta in mater. Zato je Marko že kot šolarček občutil pomanjkanje, revščino in zapostavljanje, le s težavo se je prebijal skozi težko življenje. Bil je bolj slabotnega zdravja, pa se je le izučil sedlarskega poklica. Kot mladinec se je vključil v napredno kulturno prosvetno društvo Svoboda, bil organizator in aktivist, idealist,

marksist. Bil je igralec v igrah Hlapcu Jerneju, Divji lovci, Pohujšanje v dolini Šentflorjanski, Rdeče rože in drugih. Povezoval se je z naprednimi borci za delavske pravice in tako postal komunist.

Po vdoru fašistov se je umaknil v zaledje, vendar je sodeloval v naprednem gibanju za osvoboditev domovine. Gestapo ga je na vsak korak zasledoval in tako je padel v roke najkrutejšim mučiteljem.

Šel je skozi Dachau in Auschwitz, tam občutil in videl vse grozote, katere so počenjali fašisti. Po srečnem naključju se mu je uspelo izvleči iz mučilnice smrti. Ko se je po končani vojni vrnil domov, se je takoj vključil v obnovo domovine. Sodeloval je v raznih organizacijah.

V torek, 22. 7. 1982, smo se na pokopališču v Mežici sošolci, prijatelji in svojci poslovili od njega. Odšel je tja, kjer ni sonca in svetlobe, kjer se ni treba boriti za pravice delovnega človeka, tam je pravica za vse enaka. Ostal nam bo še vedno v spominu, na grob pa mu bodo svojci prinašali zelenje in cvetje, rdeče nageljne, ki so znak ljubezni, trpljenja in svobode.

Rok Gorenšek

Incnova Micka

Še ni dolgo tega, ko sva se srečala tukaj v Kotljah. Vsa nasmejana, šegava in dobre volje je še bila tedaj. Obljubila mi je, da me pride obiskat na Brdinje v novo hišo. »Ja, kar tja dol čriez, črez Podpečnika, Hribnika in Dulerja jo bom primahala, boš že videl, toda čisto zastoj ti ne bo,« mi je še pomežiknila, tako, kot je le ona znala, in sva se poslovila. Poslovlila za zmeraj, zakaj nikoli več ne bo prišla na obisk k naši hiši, pa tudi kam drugam, h komu drugemu ne. Micka je bila pač v letih, ko pri nas ljudje, ki so doživeli lepo starost 81 let, kot jo je naša Marija Rožen — Incnova Micka, kakor smo ji po domačem rekali, odhajajo. Kajti tak je zakon narave. Človek, ki je preživel otroštvo, mladost, zrela leta in ostarel, mora navsezadnje pač oditi in narediti prostor mladim. In prav je tako, pa čeravno je za nas, ki ostanemo, še tako boleče, žalostno in nerazumljivo.

Incnova Micka je bila Renarjeva hčerka, rodila se je 25. 12. 1901. leta. V življenju ji ni bilo lahko. Veliko »tavrhov« je bilo treba opraviti po teh naših ljubih Kotljah. Motika, trlica, srp, prelica, vile in grablje so ji bile stalni spremljevalci v življenju. Potem je bilo potrebno popraviti hišo. Najtežje pa ji je bilo tedaj, kadar je bil njen mož, ki je delal v železarni na Ravnah, brezposeln, in to je bilo večkrat. Micka je rodila pet otrok, jih vzgojila in spravila h kruhu. Vmes pa so prišle še grozote okupacije in druge svetovne vojske. Pa pomoč partizanom. Koliko je bilo prečutih noči, polnih strahu in tesnobe, poprej kot je prišla tako zaželena svoboda.

Toda Incnova Micka je imela lastnosti, ki so ji pomagale skozi težave življenja. Lastnosti, ki so jo ohranjale čilo in zdravo v pozna leta. Micka je bila korajžna žena, odrezavega jezika, vsakemu je vedela prav odgovoriti. Predvsem je bila rada zelo dobre volje. Rada je plesala. Najrajši je pa prepevala. Petje ji je bilo vse življenje največje veselje. Ni še dolgo, kar sta s Hrvatovim očetom ob litrčku vina prepevala tako kakor nekdanj, ko

sta bila še oba mlada. Le kdo bi bil takrat pomislil, da se bomo že tako kmalu za vedno poslovili od naše Micke.

Hrvatov oče so mi povedali, kako so se včasih ob sobotnih večerih zbirali fantje na Renarjevem vrhu in prepevali. Tam so bile takrat tudi pevke, Renarjeve dečve. Med njimi seveda Micka.

V stari Jugoslaviji, ko se je jeseni pobirala za cerkev »bernja«, so bernjači hodili naokrog z vozom in pobirali žito. Z njimi je bila vsakokrat prav gotovo tudi Incnova Micka. To pa zato, ker je bilo treba pri vsaki hiši v zahvalo zapeti kako lepo pesem, včasih tudi po več.

Rajna Incnova mama pa je bila še prav posebno priljubljena pri svojih otrocih in vnukih. Klicali so jo kar »naša bica — Incnova bica«. Ljubezen jim je obilno vračala, zato je žalost za njo, dobro in skrbno bico, še toliko večja in težja.

Najljubša pesem Incnove bice je bila znana narodna »Oglar je zavber fant«. To pesem je zmeraj zapela, kadar je potrebovala moč za premagovanje težav v življenju. Zato se bomo tudi mi, ki smo jo poznali in ljubili, spomnili nje vsakokrat, kadar bomo zapeli ali poslušali tisto: Oglar je zavber fant, ki ima čisto črn gvant, oglar pač mora bit' moj —

Oglar ima devet otrok, moke pa le za en sold,
oglar, oglar pač mora bit' moj.

Listnica uredništva:

— članek o razstavi o partizanski saniteti in druge članke s partizansko tematiko bomo objavili v novembrski številki

— zahval svojcev umrlih v Koroškem fužinarju ne objavljamo

— gradiva v predpisani obliki za naslednjo številko sprejemamo do vključno 10. oktobra

— rokopisov in fotografij ne vračamo

Fotografije so prispevali:

Ivan Kušnik, Franc Ocepek, Ervin Wlodyga, Ivan Lačen, Joško Kert, Rok Gorenšek, Ignac Zdovec, Vera Horjak, Milan Ferik, Frančiška Žaže, Fotoarhiv Koroškega fužinarja in Franc Telcer naslovno fotografijo.

Za vsebino člankov s tematiko iz NOB odgovarja občinski odbor ZZB Ravne na Koroškem.

Izdaja delavski svet železarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Silva Sešel, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Zunc. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Jelen, Marija Kolar, Ladislav Kukec, Janez Mrdavič, Franc Rotar in Ivan Zunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.